kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-8536

SAYI: 68 KASIM 2000 750.000 TL. (KDV DAHİL)

BANKALAR: BANKONUN ARDINDA NELER OLUYOR?

BATMAN'DA KİM GÜNAH İŞLİYOR?

MÜKREMİN, ŞİMDİ HAKKÂRİLİ BİR TÜRK

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

BATMANLI KADINLARI İNTİHARDAN KİM KURTARACAK?

2000 YILI DÜNYA KADIN YÜRÜYÜŞÜ: SIRA DEĞERLENDİRMEDE

KADINLARIN KURTULUŞU BİR BAŞKA EKİM'E...

HAKKÂRİ'NİN VEFALI EVLADI MÜKREMİN!

Merhaba,

Bu ayı belirleyen kavram bankacılıktı kuşkusuz. Egebank skandalı vesilesiyle kamu bankalarında olanlar ele alındı. Olayların gelişimi, konunun kapanmayacağını düşündürüyor. Ama finans sektörü uzun zamandır gündemimizde; son olaylarda gündeme gelen bir başka sektörle, reklamcılıkla ve turizmle birlikte Özal sonrası dönemin en popüler iş alanlarından. Bizim açımızdan önemli bir başka özelliği ise kadınların yoğun olarak çalıştığı bir sektör olması. Bu alanda yaşananları değişik açılardan ele aldık.

Batman'da neler oluyor? Bir iki ay önce gazetelerde, Batman'da intihar edenlerin arttığı ve bunların büyük bölümünün de genç kadınlar olduğu yazılmıştı. Hâlâ gündemde olan bu konuyu Ayla Önder araştırdı. İstanbul Üniversitesi'nden bir kadın arkadaşımız, kendisini yönetmen olarak tanıtan bir televizyon muhabirinin tecavüzüne uğradı. Şikâyetçi olan Gözde'ye sizler de destek olmak isterseniz, olayın gelişimini ve duruşına tarihini gelecek sayılardan takip edebilirsiniz.

Sanırız Mükremin Abi ismini duymayanınız kalmamıştır, yani nam-ı diğer Yılmaz Erdoğan. Kadınların çok sevip ilgi gösterdiği Erdoğan bu aralar yine gündemde, hakkında çok şey yazılıyor. Onu bir de bizim açımızdan okuyun.

Dalıa önce annelikle ilgili konuları değişik şekillerde ele almıştık. Bu sayıda üvey annelikle ilgili tanıklıklara yer veriyoruz. Toplumun önyargılı bakışından rahatsız olan üvey anneler ve üvey anneyle büyümüş kadınlar kendi deneyimlerini anlattılar.

Hatırlarsanız Ağustos sayımızda, Burdur Cezaevi'nde altmış bir sol siyasi tutuklu ve hükümlüye yapılan saldırıyı, "Cezaevinde Nazi yöntemleri" başlığıyla haber yapmıştık. Haberden sonra yazı işleri müdürümüz Ayşe Düzkan ve derginin sahibi olarak vakıf başkanımız Nur Balkanlı hakkında dava açıldı. Dava açılmasına neden olan suç ise şöyle tanımlanmış, "Burdur Cezaevi Müdürü Katip Özer'i, ismini vererek açık bir şekilde teröre hedef göstermek." Davamızın ilk duruşması 17 Kasım saat 9.15'de, İstanbul DGM'de görülecek. Sizi de bekleriz.

Geçen ay yayımladığımız ankete cevaplarınız gelmeye başladı. Hepinizden anketimizi cevaplamanızı ve bize göndermenizi rica ediyoruz. Bu anketi ne kadar fazla sayıda okur cevaplarsa, derginin okurların talep ve yönelimlerini yansıtma olanağı o kadar artacak. Ayrıca biliyorsunuz Kasım ayında Tüyap Kitap Fuarı başlıyor. Her yıl olduğu gibi bu yıl da 10. sokaktaki standımızda olacağız. İstanbullu okurlarımızı tanışıp sohbet etmek üzere standımıza bekliyoruz. Anketlerinizi TÜYAP'taki standımıza da getirebilirsiniz.

2000 yılının son sayısında görüşmek üzere hoşçakalın.

"ben erkeğim, sen kızsın, sana istediğim her şeyi yaparım"

"Hep gazetelerde okur, televizyonlarda görürdüm mağdureleri Karakolda, adliyede herkes böyle seslendi bana. Şimdi herkes bana mağdure mi diyecek?"

Sayımdan bir gün önce, gazetelerin üçüncü sayfasında bir tecavüz haberi daha: "Tecavüzü huy edindi". "İşe başladığı gün tecavüze uğradı." manşetlerinin altında ağlayan bir kız resmi (Gözde ye resim çekmeyeceklerine dair söz veren büyük basınımızın revting çabaları). Bütün cumartesi, pazar boyunca Gözde yle telefonda konuştuk. Televizyon ve gazeteler neredeyse evinin önünde kamp kurmuş, evine gidip ziyaret etmek istiyoruz ama evin önü öyle dolu ki. Gazeteciler sürekli cep telefonundan arıyorlar. Allahtan ev telefonuna ulaşamadılar da biz rahatça konuşabildik. Televizyonlardan arayanlar, eğer basına açıklama yaparsa, davanın onun lehine gelişeceği masallarından dem vuruyorlardı. Hatta bir tanesi Kumkapı davasının gelişiminde basının rolünden bahsederek, Gözde yi televizyona çıkmaya ikna etmeye çalışıyor. İsmi lazım değil-yönetimi değişince kendisi de değişen, hatta ipin ucunu kaçıran-başka bir televizyon kanalı Gözde ye. "Biraz kendini toparla ondan sonra gel bizde çalış," diyor. Ne de olsa bu ülkede depremzede bir kızcağız validen tokat yiyince hemen televizyon muhabiri oluveriyor ya.

Gözde, yirmi bir yaşında, İstanbul Üniversitesi'nde öğrenci. Hem okuyup hem de çalışmak istiyor. En büyük hayali gazeteci olmak. Evsan TV'de çalışan bir arkadaşının aracılığıyla muhabir olmak üzere iş başvurusu yapıyor. Kendisini magazin programı yönetmeni olarak tanıtan ve adının Ümit Dere olduğunu söyleyen kişiye başvuru formunu veriyor ve sonra telefon etmesini bekliyor. 18 Ekim'de evini arayıp kendisine not bırakan Ümit Dere'yi arayan Gözde, Üsküdar'da olacağı söylenen çekim için randevu alıyor. Üniversitede okuyan az buçuk sosyalliği olan herkes için büyük bir fırsat olan basın dünyasının kapıları Gözde ye açılıyor işte. Arkadaşlarını arıyor, işe başlıyorum diye. Bursundan kalan son parasıyla yeni bir kot pantolon alıyor, botlarını da giyip gazeteci olmak üzere büyük bir heyecanla ilk işine gidiyor.

"Keşke kalın botlarımı giyseydim, tekmelerim daha etkili olurdu"

"Bana telefon edip Üsküdar'da Doğa Çay Bahçesi'nin yanındaki sokağa gelmemi söyledi. Ben de oraya gittim. Sonra, bana bir arkadaşının evinde çok önemli bir telefon numarası unuttuğunu, uğrayıp onu almamız gerektiğini söyledi. Beraber gittik. Yolda bir kadını aradı. Kadına evinde bir şey unuttuğunu gidip onu alacağını söyledi. Ben sonradan üzerinde öyle çok düşündüm ki bunları, ama öyle heyecanlıydım ki, aklımın ucundan adamın başka bir niyeti olabileceği geçmedi. Sonradan kadının adamın sevgilisi olduğunu öğrendim. Ben kapıda bekledim. Biraz sonra gelip, işinin biraz uzun süreceğini, içeri girip beklememi söyledi. Eve girdim, bir koltuğa oturup beklemeye başladım. Televizyonu da açıp içeri gitti. Telefon görüşmesinden sonra gelip yanıma oturdu. İşle ilgili birşeyler konuşuyorduk ki birden üzerime saldırdı. Direndim, bağırdım ama ağzımı kapattı. Tekme falan attım ancak etkili olmadı. Beni öldürmekle tehdit etti, bir de tokat attı. Çok korktum, ondan sonrasına ait tek hatırladığım sürekli bağırdığım ve ağladığım. O üzerimden kalktıktan sonra apar topar ve perişan bir halde kapıya yöneldim. Gelip kolumdan tuttu. Ona karşı hiçbir şey yapamayacağımı, inat edip ona direndiğim için bana tokat attığını söyledi. Oradan çıktım, arkadaşımı aradım ve hemen karakola gittik, şikâyet ettik."

Sonrası hem Gözde, hem de annesi için tam bir kâbus. Karakol, adliye, sav-

Erkek-egemen adalet sistemi, bu kez de yanıltmadı. Tecavüzcü serbest bırakıldı, hem de üçüncü vakasında!

cılık, sürekli başından geçenleri anlatmak ve olayı yeniden yeniden yaşamak. Bu kadar gezdirmenin içinde Gözde'yi adli tıbba götürmek, kan tahlillerini yaptırmak ise görevlilerin ancak bir gün sonra aklına geliyor. Gözde, raporda ne yazıldığını görmemiş. Zaten nöbetçi mahkemeye çıkarıldıklarında hâkim sadece tecavüzcünün ifadesini dinlemiş. Gözde'yi dinlemeden tecavüzcüyü tutuksuz yargılamak üzere serbest bırakmış. Gözde, adamın serbest kalmasına inanamıyor. Hâkime sormak isterdim diyor, "Daha kaç kişiye tecavüz etmesi lazım?"

"Bu kız hem lezbiyen, hem feminist!"

Tecavüz zanlısının savunmasında belirttiği bu cümle, toplumda büyük bir erkek çoğunluğunun savunma olarak kullanılabileceği bir cümle. Hatta hepimiz biliriz, kahvehanelerde yapılan erkek muhabbetlerinde saldırıya uğrayan kadınlara genelde "yollu" denir, basın camiasının bu "entelektüel" elemanı ise feminist ve lezbiyenliği bu anlamda kullanmayı tercih ediyor. Anlaşılan tecavüz zanlısı, hem erkek olduğu için Gözde'ye herşeyi yapabileceğini düşünüyor, hem de lezbiyen ve feminist kadınlara tecavüzün haklı bir şey olduğunu düşünüyor. Gözde, karakolda karşılaştığı zanlının kendisine oldukça pişkin bir şekilde, "Ne yaparsan yap, nereye şikâyet edersen et, bana hiçbir şey yapamazsın, bir şey kanıtlayamazsın," dediğini söylüyor. Saldırıdan bir kaç saat sonra bile konuşamayacak kadar kötü olduğunu, adama bağırıp çağıramadığını, kilitlenip kaldığını söylüyor Gözde.

"Böyle şeyler sadece filmlerde olur sanıyordum"

"O kadar çok şey söylemek isterdim ki ona, ama o an bir şey oldu sanki bana, ağzımı bile açamadım. Zaten ilk başta öyle kalakaldığım için sonra sinir krizi geçirdim. Olaydan sonra nereye gideceğimi, ne yapacağımı şaşırmış vaziyettevdim. Yaşadıklarıma inanamıyordum. Sanki biri gelip beni uyandıracak, ben de kâbusundan uyanıp tekrar uyuyacaktım. Hayatımda herşey birden silindi sanki. Oradan oraya dolaştırılıp, bir de o adamla ve sevgilisiyle aynı polis otosunda yolculuk ettirildikten sonra eve geldiğimde ilk düşündüğüm eve kapanmak, dışarı çıkmamak, okulu bırakmak oldu.

"İnat etmeseydin güzel olurdu"

"Bütün bunlardan sen suçlusun, bu kadar inat etmeseydin böyle olmazdı. Senin inadından böyle oldu." Bana söylediği bu cümleler kafamda dolanıp duruyordu. Kendi kendime hep olayı farklı hale büründürmeye çalıştığım senaryolar kuruyordum. Bu süre içinde sürekli sakinleştiriciler alarak kendimi kaybetmemeye çalıştım. Birkaç gün geçince, kendi kendime nerede hata yaptım diye sormaktan vazgeçip, öfkemi o adama yöneltmeye karar verdim. Bu olanlar benim suçum değil. Benim yerimde başka birisi olabilirdi. Kim olsa iş için gittiği biriyle o evde, o koltuğa oturabilirdi. O, suçlu ve cezasını çekmeli. Ben de bir köşeye sinip o adamın daha öncekilerde olduğu gibi bu olaydan sıyrılmasını seyretmeyeceğim.

Gözde, olaydan sonra Eysan TV'ye de gitmiş. Kendisine tecavüz eden adamın görevini öğrenmek ve oradakilerle bu olayla ilgili konuşmak üzere. Eysan TV'deki müdürlerden biri Gözde'nin iş başvurusunu hiç görmediklerini, kendilerine böyle bir belgenin getirilmediğini söylemiş. Daha önce üç defa tecavüzden, iki kez de hırsızlık ve yankesicilikten yargılandığı belgelenmiş olan zanlının isminin de Ümit değil, Fahrettin Dere olduğunu, ayrıca yönetmen değil, muhabir olduğunu belirtmişler.

Gözde iyice şaşırmış bir şekilde, oraya telefon ettiğinde, "Yönetmen Ümit Bey'le görüşmek istiyorum" dediği zaman, telefonun nasıl bağlandığını sormuş, ama bu soruya cevap alamamış.

"Psikiyatrist arkadaşım var. Seni ona götürelim."

Eysan TV, ne idüğü belirsiz muhabiriyle, Ümit Bey dendiğinde Fahrettin demek olduğunu şıp diye anlayan sekreteriyle ve ilginç müdürleriyle pek de güvenilir görünmüyor doğrusu. Güvenilir görünmüyor diyorum, çünkü müdürlerden biri -üstelik de kadın olan- tecavüz zanlısı bu adama karakolda yemek götüren "yardımsever" bir kadın. Diğer müdür ise Gözde'ye psikiyatrist olan arkadaşını öneren ve bunu yaparken de televizyonun adını temizlemeye çalıştığını gizlemeyen biri. Zaten bu yapaylıklar. Gözde'yi TV'ye çağırıp, ertesi gün de karakola Gözde ve ailesinin televizyonu basmaya geldiklerini söylemesiyle iyice su yüzüne çıkıyor.

Bütün bunları Gözde'yle ve okuldan diğer kadın arkadaşlarımızla konuşurken öfkemizi ifade edecek kelime bulamıyor, bu kadarına inanamıyorduk. Bir insan bu pervasız cesareti nereden bulabiliyor? Gözde'nin yerinde herhangi birimiz de olabilirdik. Yeni bir işin heyecanıyla-hele bu iş en büyük hayalinizse-bizler de bu adamla buluşabilirdik. Sohbetler yer yer çaresizleşiyor. Bize sunulan seçeneklerin gitgide azaldığını hissediyoruz. "Geceleri de, sokakları da istiyoruz. Kız yurtlarına giriş saatlerimiz değiştirilsin," diye slogan atıp, haklarımızı isterken sokağa çıkmaya korkan, iş görüşmelerinden ürken, paranoid organizmalara dönüştürülmeye çalışılıyoruz. Ne yapmamız bekleniyor bizden? Üç kere tecavüzden yargılanan birini dördüncü tecavüzünde serbest bırakan hâkimden, yüce erkek Türk adaletinden medet ummamız mı? Tecavüzü huy edindi diyerek, dört tecavüzü sıradanlaştıran medyaya saldırmamız mı? Ya da can çıkmadan huy çıkmaz deyip, adamı öldürüp kendi adaletimizi gerçekleştirmemiz mi?

Peki şimdi ne olacak?

Gözde bugün, bırakmayı düşündüğü okuluna gitti. Daha merdivenlerde erkeklerin arasından geçmeye çalışırken ağlamaya başladı. Okuldaki kadın ve erkek arkadaşları sürekli bu meseleyi konuşuyorlar. Özellikle erkekler adamı yakalayıp öldürmekten, dövmekten, çükünü kesmekten söz ediyorlar. Planlar yer yer esprilerle karışıyor. Çünkü hepimiz ne yapacağımızı, nereye başvuracağımızı bilmez hale geliyoruz. Gözde, bütün bu planları dinliyor, hiçbir cezanın kendisini tatmin etmeyeceğini, ama emin olduğu birşey varsa o da bu adamın asla sokağa salınmaması gerektiğini söylüyor. Bundan sonrasına dair kaygılı ve meraklı bir hali var. Annesinden gördüğü destek, hep yanında olması, onun bağıramadığı yerde annesinin bağırması; annesiyle arasında daha sıcak bir geleceğe götürüyor onu.Bu olaydan çıkan tek hayırlı sonuç bu galiba. Davasına desteğe gelen olur mu acaba kaygısını sürekli dile getiriyor. Orada tek başına kalmaktan çok korkuyor. Mahkeme günü, böyle bir saldırıyı yaşasın yaşamasın bütün hemcinsleriyle, hem tecavüzcülere, hem erkek egemen adalete, hem de kendisine suçlu gözüyle bakanlara hep birlikte karşı koymak istiyor.

Kadının çilesi biter mi?

Gözde okuldan döndükten sonra Baro'nun kadın hakları uygulama merkezine gidiyoruz. Kapıda beklerken elli ellibeş yaşlarında bir kadın kocasından gördüğü şiddetten dolayı boşanma davası açmaya geldiğini söylüyor. Bizim gelme sebebimizi öğrenince de, "Kadının çilesi bitmez yavrum. Allah bu adamların hepsinin belasını versin," diyor. Avukatla konuşup dönüyoruz. Dönüşte artık olayı değil bundan sonrasını konuşuyoruz. Gözde'nin okuldan kadın arkadaşları onu yalnız bırakmamaya kararlı. Okulda kadın kadına yaptıkları sohbetlerde paylaştıkları özel yaşamları, ilişkileri, sorunları, bu sorunlar karşısında birbirlerine destekleri onlara bundan sonrası için güç kazandırmış. Şimdi bütün kadınları ve kadın kurumlarını bu davada Gözde'nin yanında olmaya çağırıyorlar. Çünkü hem baroda rastladıkları kadını unutmuyorlar, hem de Gözde'nin yaşadıklarını...Çünkü her iki olay da hepimizin başına gelebilir.

Beyhan Demir

yorgan gitti kavga bitti!

Türkiye'de son ve tek büyük eylem 8 Ekim'de Ankara'da yapılan mitingdi. Tandoğan meydanında yaklaşık üç bin kadın biraraya geldi. Bir bilmece sormak istiyorum. Sizce bir mitingin adı kadın mitingiyse, bu o mitingin kadın hareketi yanlılarının mitingi olduğu anlamına mı gelir?.. Cevabın hayır olabildiğini gördük.

Mitingin tertip komitesi kadınlardan oluşuyordu. Bu arkadaşlar bu izni almak için kimbilir ne çok ığraşmışlardı. Yedi kişi biraraya gel, evraklar hazırla ve sana bir türlü kesin cevap verilmeyeceğini bildiğin bir başvuruyu takip etmeye başla. Afiş bassan, bilinmez ki ya izin çıkmazsa o kadar para yanar, yeri belirtsen ya son anda değiştirirlerse. Doğrusu tertip komitesi başarılıydı: şöyle ki koca koca örgütlerin hazırladığı mitinglerden hiçbir eksiği yoktu. Arabalar, ses düzeni, müzik, kortejler hepsi yerli yerindeydi. Ama ne yazık ki mitingin "arabası" var ama "ruhu" yoktu. Bunun sebebi elbette tertip komitesinde aranamazdı.

8 Mart öncesi toplantılar, ama bileşenlerin kadın olarak hangi önceliklerle, nasıl örgütleneceğimiz konusuna hevesleri olmadığını göstermişti. Toplantılar konuları nasıl paylaşacağız diye yapılıyordu. Küresel bir kampanya ile bağlantılı olmak kendi başına bir anlam taşımıyor. Bu topraklarda yaşayan kadınların ilgisini ve desteğini sağlamak için kendimizi beraberce ezilen bir cins olarak görmemiz gerekmez mi?

İstanbul ve Ankara'da 2000 Kadın Yürüyüşü'nün bileşenlerini oluşturan değişik sol parti, sendika ve gruplardan birçok kadınla konuştum. Hepsi de "ruh çağırır" gibi "kadın hareketi olsa böyle olmazdı" diyordu. Yani kimse kendini kadın hareketinin bir parçası olarak görmüyordu. Miting sonrası ise her sol grubun, bir diğer grupla olan çekişmesi ilk paylaşılan konu oluyordu. Demek ki kadın hareketi olmak dışarılardan gelecek beyaz atlı, mor pelerinli birilerine kalacaktı yine. Herkesin öncelikli derdi başkaydı.

Odp'li kadınlar parti içi iki eğilimin geriliminden başlarını kaldıramaz hale gelmişlerdi. Kampanya ile ilgili en çok kızdıkları yapı ise Kesk'ti. Uluslararası koordinasyonun Türkiye bağlantısı Kesk, kadın çalışmasıyla ilgili bir bakış taşımadığı için değil, kimselere hareket alanı açmadığı için eleştiriliyordu. Kesk içine kapanmıştı. Disk'li kadınlar zaten hiç ortalıkta yoktu. İstanbul koordinasyonu Ankara koordinasyonuna kızıyordu, çünkü kürsüden Kürtçe de konuşma yapılması için karar verildiği halde, Ankara yasal sorunlar çıkar gerekçesiyle son ana kadar Kürtçe olmaz demeyi sürdürmüştü. Konu kürsüde oldu bittiye getirilerek halledildi ve Hadep'li bir kadın kürsüden bizlere Kürtçe seslendi.(Bu konuda kadınlı erkekli mitinglerde tartışma yaşanmaması, çünkü Kürtçe konusunda erkek solcu-ilerici-yurtsever arkadaşların hiç bir çaba göstermemiş olmaları sizin de dikkatinizi çekti mi?) Kadın hareketi dört beş yıldır bütün mitinglerinde kürsüden Kürtçe konuşmuşken ortaya çıkan bu tartışma mitingden bir gün önce Dbp'li kadınların bir açıklama yaparak çekilmesine yol açıyordu. Hadep'li kadınlarsa bir gün önce kongre yapmış ve meydana pek az temsilciyle gelmişlerdi. İstanbul'dan iki gün önce deprem bölgesine hareket eden bir grup kadın 7 Ekim'de Düzce'de açıklama yapmak isterken dövülerek gözaltına alınmıştı. Elli kadar kadın serbest bırakıldıktan sonra mitinge yetişmişlerdi. Miting sonrası onların Dep-der'li bazı arkadaşlarla yaşadıkları gerilimden ne kadar etkilendiklerini görünce şaşırmamak mümkün değildi. Deprem bölgesindeki çalışmalar ne yazık ki grupçuluk yapılacak kadar ilerlemişti. O kadar ki deprem bölgesinden kimin kürsüye çıkacağı sorun oluyordu.

Mitingin sonunda "Hernepeş" ve "Kadınlar Vardır" kürsüden tatlı sesli bir kadın tarafından söylenirken ona eşlik ettik, hava güzeldi, kadınların çoğu onları yay gibi geren rekabet havasından çıkmışlardı. O anda konuşmaya başlasak belki iyi bir başlangıç yapardık, şansımız vardı, çünkü "yorgan gitmişti".

Handan Koç

Yoksulluğa, Savaşa, Şiddete Tecavüze Karşı Yürüdük

İzmirli iki okurumuz izlenimlerini bizim için yazdı.

8 Mart 2000'de başlatılan **Yürüyüş** etkinliklerinin Türkiye ayağı 8 Ekim'de Ankara'da yapılan mitingle sona erdi. Ankara yürüyüşü mekanikleşmiş çoğu eylemleriniz gibiydi aslında. Kadın renginin yansımadığı coşkunun ve çeşitliliğin az olduğu bir mitingdi. Aslında bu çalışmaya şu an ki düzene ve kapitalist uygulamalara muhalif olan her kesimden kadının katılacağı umuluyordu. Örneğin, feminist çevreler varlıklarını hissettirmediler. Mitinge yansıyan daha çok katılımcı örgütlerin özgül talepleri oldu. Barış konusunda bütün örgütlerin ortaklaştığı gözlendi. Bu talebin sıkça dillendirildiği mitingde yapılacak konuşmanın Kürtçe çevirisi tertip komitesi ile katılımcı örgütler arasında kriz yaşanmasına neden oldu. Son ana kadar olumsuz tavır sergileyen tertip komitesinin bu tavrı, konuşmanın kısaltılarak Kürtçe'ye ve İngilizce'ye çevrilmesiyle ile aşıldı. Böyle bir kriz yaşanmasından mıydı bilemiyoruz ama anons aracı üzerindeki arkadaşlarımızın yüz ifadeleri öylesine gergin, sesleri öylesine sertti ki, insan ister istemez sloganlar attırılıyorken azarlanıyormuş gibi bir duyguya kapılıyordu.

Yürüyüş boyunca mitingin en renkli ve coşkulu anları yaşandı. Erkeklerin rahatsız edici tavırları ve biz de yürüyeceğiz diye ısrarları yoktu. Ancak bu kortejde yürüyen erkek yoktu demek değil. Eşcinsel olduğunu söyleyen bir erkek kortejde yürüdü. Erkek olduğu için kortejden çıkmasını isteyen görevlilere "Ben eşcinselim" deyince, görevliler mahçup ve anlayışlı bir yüz ifadesiyle geri gidiyorlardı. Ama bizce sorun onun cinsel tercihi değildi. Bizler orada erkekleri tercih edenler ya da etmeyenler olarak değil, "kadın" olanlar olarak biraraya gelmiştik.

2000 yılı Küresel Kadın Yürüyüşü yeni bir bin yılın başında farklı ülke kadınlarının ortak taleplerini dile getirdikleri, hepimize yeni ufuklar açabilecek, sorunlarımızın çözümü doğrultusunda adımlar atabileceğimiz bir platform oldu. Bu yürüyüş yeni bin yılda ortak yapabileceklerimizin bir ilk adımıydı belki de. Bu anlamda kadınların küresel dayanışmasının ve mücadelesinin kalıcı olması umuduyla.

Aynur Demirtaş-Ayşe Savaşçı Akkan

Herkesten Dayanışma İstiyorlar

Tesettürlü bir grup kadın mitinge Başkent Kadın Platformu adı altında ve İngilizce-Türkçe yazılı pankartlarla gelmişlerdi. Kadınların "başkan" diye hitap ettiği Hidayet Şefkatli Tuksal'la alanda ayaküstü konuştum. Gruplarını şöyle anlattı: 1995'de İstanbul Habitat'da kurulduk. Muhafazakâr sağ kesimden bağımsız girişim grupları olarak biraraya geldik. Çoğunuz ilahiyat mezunuyuz. Kadınların sadece ev kadınlığı ve anneliğiyle anlamlandırılmasına karşıyız. Bizler 95'te rahattık ama 28 Şubat tan sonraki sertleşmeden etkilendik. İşsiz kalma tehlikesi yaşıyoruz. Çünkü ilahiyatçı kadınlar olarak çoğumuz öğretmenlik yapıyoruz. Feminizm içindeki materyalist eğilimlere karşıyız. Kadınlara yönelik baskıları kınıyoruz, kadınların bizlerle dayanışmasını bekliyoruz.

ne küreselleşme ne patriyarka

2000 Yılı Dünya Kadın Yürüyüşü; Brüksel, Washington ve New York'da yapılan gösterilerle sona erdi.

14 Ekim, Brüksel

Yürüyüşün talepleri, iki temel tahlilin üzerinde şekilleniyordu. Bunlardan birincisi kendi deyişleriyle, "Tüm dünyaya egemen olan tek bir ekonomik sistem: yeni-liberal kapitalizm. Diğeri ise binlerce yılın ürünü olan ve gittikçe güçlenen "Patriyarka".

Saat 12 civarında yürüyüş başladı. Farklı ülkelerden gelen kadınlar içerisinde kendi geleneksel giysileriyle yürüyenler olduğu gibi, yürüyüş için özel kostümlerle yürüyen kadınlar da vardı. En sık atılan slogan "**Solidarite Internationale**" (Uluslararası Dayanışma) idi.

Siyah giysileri üzerine puşi takan Avrupalı kadınlara, "neden?" diye sorduğumda, Filistin ile İsrail arasındaki savaşın sona ermesini istediklerini söylediler. İran'lı kadınlar, İran'daki kadın ayrımcılığına karşı yürüdüklerini belirttiler. Hintli kadınlar ise başlık parası yüzünden öldürülen kadınlara can güvenliği sağlanmasını istiyorlardı. Türkiye'nin tersine, Hindistan'da evlenen kadının eşine kadının ailesi tarafından para verildiğinden, çoğu kadın evlendikten birkaç ay sonra kocası tarafından öldürülüyor ve koca başka bir kadınla evlenerek yeniden para alıyor.

Miting yapılacak alana doğru yürürken bir ara, bir tepenin üzerinden, kortejin tamamını görme şansımız oldu. Yaklaşık 15 kmlik bir caddenin tıklım tıklım dolu olduğunu görünce her dilden sevinç çığlıkları yükseldi. Tahmini rakamlara göre 65 bin kadının oluşturduğu yürüyüş korteji, konuşmaların ve gösterilerin yapılacağı kürsü ve çadırlar etrafında toplandı. Bir müzik grubu ile açılışı yapılan miting, Avrupa'nın taleplerinin dile getirildiği üç konuşma ile devam etti. Konular, şiddet, yoksulluk ve küreselleşmeydi. Daha sonra Britanya, Danimarka, İsviçre ve Almanya temsilcileri taleplerini dile getirdiler. İki dakika ile sınırlı tutulan kısa konuşmalar bölümünde İtalya'dan, İran'dan, kadınlar konuşmalar yaptılar. Türkiye'den de Kesk'ten bir kadın arkadaşımızın konuşma yapacağını zannetmiyor ve hatta konuşma metni üzerine tartışmalar yürütüyorken sanırım geç haber verildiği için kadın arkadaşımız konuşamadı.

Yürüyüşe Türkiye'den giden çoğunluğu Odp ve Kesk'li kadınlar otuz kırk kişilik bir kortej oluşturmuşlardı. Mitinge katılanların yarısını kadın grupların, diğer yarısını ise sendika ve partilerin oluşturduğunu gözledim.

Katılımcılar arasında her ne kadar yabancı ülkelerden kadınlar olsa da, mitinge esas rengini veren Belçikalı ve Fransız kadınlar oldu. Ben, Fransa ve Belçika'da çok sayıda siyah kadının yaşadığını bildiğim için yürüyüşte daha belirleyici olmalarını bekliyordum.

Feminist hareketin geleceği açısından düşündürücü olan bir diğer konu da 65 bin kadının en az yüzde 70 gibi yüksek bir oranının yaş dağılımının 40 yaş ve üzeri olmasıydı. Avrupa'da feminist hareketin genç kadınlar arasında yer edinemediğinin en önemli göstergesi budur diye düşünüyorum. Gerek yürüyüş gerekse miting boyunca en çok dikkatimi çeken de TV ve gazete muhabirlerinin azlığı idi. On binlerce kadının yürüdüğü Avrupa'nın son yıllarda gördüğü en büyük kitlesel eylem. Avrupa medyası tarafından yok sayıldı. Özetle, medya açısından orada da burada da değişen bir şey yok.

2000 Yılı Dünya Kadın Yürüyüşü ardından yapılması gereken en önemli şey mücadelenin sürekliliğini sağlayabilmek ve daha sağlam bir zemin üzerinde inşa edilebilmesine olanak tanımaktır. Feminizmin içerisinde bulunduğu durgunluktan sıyrılması için çalışmalı, farklılıkların bizleri bölmesine izin vermemeliyiz. Ulusal ve uluslararası düzeyde kadınların tüm farklılıklarına rağmen biraraya gelebildiklerini gösterdikleri yürüyüşün sağlamış olduğu moral ve motivasyonla yolumuza devam etmeliyiz.

Kapitalizm ve patriyarkaya karşı taleplerimizi daha da netleştirmeli ve kadınlar olarak mücadelemizi sonuna kadar götürmeliyiz. Hollanda'dan katılan bir kadının sözlerini aktarmak istiyorum:

"Kadınlar birlikte mücadele verebilirler, biz dünyayı değiştirebilecek güce sahibiz"

Ece

15 - 17 Ekim, ABD

15 Ekim'de Washington yürüyüşü için tüm dünyadan gelen kadınlar belirlenen noktada toplanmaya başladı. Alana gelince Latin Amerikalı ve Afrikalı kadınların renk cümbüşü ile sarsıldık. Mümkün olduğunca her gruptan kadın dertlerini anlatan duyuruların birbirine yazılı sözlü iletmeye çalıştı. Yürüyüşten önceki mitingde platformdan, kadınlara karşı şiddeti kınayan erkekler (böyle örgütler var, erkeklerin şiddetini kınamakla kalmıyor, sanırım erkeklere bundan kurtulmanın yollarıyla ilgili yol da gösteriyorlar) grubundan bir erkek çıktı. Kadınlara karşı şiddeti bırakmalarının zamanının geldiğini -klozet kapaklarını işiniz bittikten sonra kapatmaktan başlayarak- erkeklerin kendilerini ve dünyayı değiştirmelerinin buradan başladığını ilan etti. Bu arada köktendinci Hıristiyanlar bir erkek gücü olarak, sırıklara bağladıkları sloganları ile insanların ruhlarını kurtarmaya gelmişlerdi. Kadınlar tarafından polis eşliğinde kenara davet edildiler. Yürüyüş sırasında özellikle gay/lezbiyen grubu geçerken, "Utanın, utanın", diye sataştılar ama, "İbneyiz, burdayız, buna alışın", sloganları ile karşılaştılar. Toplanma yerinden Dünya Bankası'na doğru yola çıkıldı. Başkanlık seçimleri ve ertesi gün ünlü sanatçılarca da desteklenen bir milyon aile yürüyüşünün stresi yürüyüşe yönelik ilgiyi azaltmıştı. Ortadoğu'da hemen barış ve Filistinliler'e eşit hak ve bağımsızlık isteklerinin iletilmesi, güncel bir şiddet ve yoksullık örneği olarak öne çıktı. 16 Ekim'de bir grup kadın Dünya Bankası Başkanı ve IMF Başkanı ile görüşmelerde bulundu. New York'ta son gün yapılan değerlendirme toplantısında bu karşılaşmalar katılımcılara aktarıldı. Dünya Bankası'ndaki görüşme kadınlara öğüt verme noktasına gelince, kimi kadınlar seslerini biraz yükseltmiş, dünyada ne olup bittiğinden haberleri olduğunu Wolfensohn'a biraz sertçe bildirmişler. IMF toplantıları da benzer minvalde geçmiş. Onlar hata yaptıklarını bir nebze olsun kabul etmişler ama tabii yapısal düzenleme politikalarından vazgeçemeyeceklerini de belirtmişler.

New York'taki buluşma yeri BM'nin yakınlarındaydı. Orava vardığımızda çok coşkulu birkalabalık ile karşılaştık. Kıbrıs'tan büyük bir kadın grubu vardı, bazı Kürt arkadaşlarla da tanışıp konuştuk. Bu arada destek kartları, kutular ve paketler halinde elden ele taşınarak platforma iletiliyordu. 4 buçuk milyon destek kartı toplanmıştı o güne kadar. Türkiye'den de 500 bin kadar toplanmış. Gruplar bu kartları BM'ye taşıdılar ve isteklerini yetkililere iletmeye çalıştılar. Kofi Annan yoktu, malum. Ortadoğu meselesi için bölgedeydi, ancak yardımcısı ile görüşülmüş. Kadın olunun bir iki söz de etmiş ama genelde küreselleşmeye karşı olmadıklarını da eklemiş. BM'ye giden delegasyon ayrıldıktan sonra yürüyüş başladı. Sonuçta yorucu ama etkileyici bir yürüyüştü. 18'indeki değerlendirme toplantısında Latin Amerikalı bir kadının, "Biz artık güç odaklarının ayağına gelmekten bıktık, biraz da bu yürüyüşler bizim ülkelerimize taşınsın" diye güzel bir dilekte bulunması yerinde oldu. Gerçi bu çapta bir gösteri ilkti, dolayısıyla gelecek için Üçüncü Dünya ülkelerinden birinde toplanmak hedef olmalı.

Hatice Dalkır

bankalar kadınların gül bahçesi mi?

Bankadan içeri girdiniz; bir sürü kadın çalışıyor. Sanki kadınlar tarafından ele geçirilmiş bir alan. İşin aslının böyle olmadığını siz de tahmin edersiniz.

Bankalar hayatımızın olmazsa olmazlarından... Hepimiz bir şekilde girip çıkıyoruz banka şubelerine. Bankoda bizi karşılayan çoğu zaman kadınlar, müdür odasına bir göz attığımızda ise o koltukta hoş bir kadınla karşılaşma olasılığımız bir hayli yüksek. Bu bizi yanıltmasın, çünkü üst katlara çıktığımızda durum değişmeye başlıyor. Orada, hızlı hızlı ordan oraya koşuşturan, sağa sola emirler yağdıran kravatlı, temiz giyimli, kısa saçlı erkeklerin varlığı hissettiriyor kendini...

Bu durumun açıklanması ise cinsiyete dayalı ayrımcılık. Bankacılık kadınların en yoğun ve başarılı görüldüğü bir sektör olsa da kaderlerini fazla değiştirmiyor. Kadınlar bu kaderi değiştirmek için çaba gösteriyorlar; bazen başarılı, çoğu kez de mutsuz oluyorlar.

"Bankada dört yıl çalıştıktan sonra şef yardımcılığı sınavına girdim ve kazandım. Bundan sonra yöneticinin bana yetki vermesi gerekiyordu, ikinci çocuğuma hamileydim ve doğumuna az kalmıştı. Yöneticim, doğum yap, gel sonra yetkini isteyelim dedi. Ben de hamile olmanın ezikliğiyle -çok saçma ama- bir şey demedim. Doğum izninden döndüğümde, yöneticilerin değişmiş olduğunu ve başka biri için yetki istendiğini gördüm. Yetkim bir buçuk yıl sonra geldi. Benimle kıdemi aynı olan erkek arkadaşım şu anda müdür yardımcısı."

Yöneticilerin kadın olması durumunda, kimi kez yukarıdaki tablo değişebiliyor. Üç yıl şef yardımcısı olarak çalıştıktan sonra, üç ay bebeğine bakmak için ücretsiz izin alan bir kadın çalışan, bu sürenin çalışma süresine sayılmaması nedeniyle bir gün için terfi alamadığını söylüyor ve şöyle devam ediyor. "Benim yöneticim ve diğer arkadaşlarımın yöneticileri kadındı. Bu durumu üst yönetime götürdüler ve yönetmeliğin değişmesini sağladılar. Yöneticilerimiz evli ve çocuklu kadınlar olmasaydı; bizim yükselmemiz 3-5 yıl aksayacaktı."

1990 sonrası finans sermayesine dayanan ekonomi politikaların ağırlık kazanması neticesinde, bankacılık gözde sektörlerden biri haline geldi. Birden mantar gibi türeyen özel bankalar, sermayeye hizmet alanlarını genişlettiler. İhtisas bankacılığı, leasing, factoring gibi dallarda yayılırken aynı zamana denk düşen depolitize olmuş, para kazanmayı ve kariyer elde etmeyi yaşam hedefi seçen bir kuşakla kesiştiler. İşte her şey, bu kuşak kadınlarla değişmeye başladı. İyi eğitim görmüş, birkaç yabancı dil bilen, iş hayatında erkeği rakibi gören bu kadınlar eski kalıpları zorlamaya, yönetim kademelerinde çoğalmaya başladılar. Ancak bu kadınlar da evlenip, çocuk doğurduklarında, geleneksel rollerle önlerine koydukları hedefler arasında sıkıştılar. Bir kısmı, zoru başararak iki görevi de yerine getirdi, kimileri ise birinden birini seçmek zorunda kaldı.

Bankacılık alanında kadınların bu kadar yol katetmeleri, onların erkek egemen toplumun, cinsiyet ayrımına dayalı örgütlenmesini temelden sarsmadı, sarsamaz da tabii... Ama umudu kaybetmemek lazım. Belki yarın her şey daha başka olur.

Örnekler için bkz. *Bankacılık Sektöründe Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık*. Ocak 2000. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü

Deniz Veral,
TEB'de ticari bankacılık direktörü
"Gelecekte kadınlar yöneticilikte daha başarılı olacak."

Bankacılık sektörü çalışanlarının çoğunluğu bayan olmakla beraber üst seviyede bu oran tersine dönüyor. Gerçi ben çalışma hayatım boyunca cinsiyet ayrımcılığı yaşamadım. Hiçbir engelle karşılaşmadım ama bu durumu hep düşündüm ve rahatsız oldum. Burada kadınların evlilik, doğum gibi nedenlerle iş hayatına ara vermek zorunda kalmaları rol oynuyor. Çünkü itiraf etmeliyim ki kimse beni zorlamasa da, üst basamaklara tırmanabilmek için aile hayatımı ve çocuklarımı hep iş hayatına göre planladım. Bankacılık özeli, genel bakışı değiştiremiyor. Hep kullanılan şekliyle "yardımcı olmak" lafı zaten kendi içinde evişlerinde asıl sorumlunun kadın olduğunu vurguluyor. Bir başka zorluk ise, erkeklerin bilinçaltındaki, "Kadın zavıf ve duygusaldır, ben ondan daha mantıklıyım, daha doğru karar verebilirim." anlayışı. Bu da üst seviyedeki kadınları bir miktar agresif yapıyor. Bunun erkekleşmek olarak tanımlanmasına karşıyım, zira üst seviyelere çıkarken kadınlık özelliklerinden fedakârlık ettiğini düşünmüyorum. Gelecekte ise kadınların yönetimde daha başarılı olacaklarına inanıyorum. Çünkü EQ (duyarlılık bölümü) yöneticilikte IQ'dan (zekâ bölümü) önemlidir. Ve kadınların EQ'su daha yüksektir.

Betül Kırali,
Intertech A.Ş., İş Geliştirme Müdürü
"Belirli seviyelere gelen kadınlar ya bekâr ya çocuksuz"

Bankacılıkta vezneden şube müdürlüğüne kadar pek çok kademede yer alabilen kadın, özellikle yetki ve sorumluluklarda daha üst kademeler hedeflendiğinde nelerle karşılaşır? Bir kere kadınlar özel hayatlarında üstlenme zorunda oldukları sorumluluklar nedeniyle baştan dezavantajlı durumdadır. Her ne kadar artık evdeki işler, dadıya, temizlikçi kadına havale edilebilse de, bu işlerin organizasyonu yine de kadının sorumluluğundadır. Bu nedenle belirli bir kariyer hedefleyen ve belirli seviyelere gelmiş kadınlara baktığımızda bunların ya bekâr, ya çocuksuz olduklarını, ya da çok erken çocuk doğurup bunları lise ya da üniversite çağına kadar yetiştirmiş olduklarını görüyoruz.

Belli bir süre bankacılık yapmış, daha sonra da işim nedeniyle bankacılık sektörüyle çok iç içe yaşamış biriyim. Dikkatimi çeken bir konu da, bu sektördeki erkeklerin, evde yaşadıkları ev içi sorunlarıyla, işyerindeki kadınlar vasıtasıyla tekrar karşılaştıklarında canlarının sıkılıyor olması. Bu sektörde çalışan üst kademe kadın yöneticilerde mutlaka istisnalar da var tabii ama mesai saatleri dışında ve hafta sonları yönetim toplantılarıyla, hiç bitmeyen, hep mesaiye kalmarak çalışılan bu sektörde, kademe ve sorumluluklar arttıkça kadının yaşam koşulları gitgide zorlaşır. Bana göre bu seviyeye gelen kadınlar iyi politika yapabilmeli. Sosyal ilişkileri ve çevresinin kuvvetli olması nedeniyle bu sektörde üst kademelere tırmanabilen kadınlar da var tabii. Gene de özellikle bankacılık sektöründe kadının geldiği yerin diğer sektörlere göre çok olumlu olduğunu düşünüyorum.

Üstelik bu sektörde üst kademede yer alan kadınların (aile holdinglerinin sahip olduğu bankalar ne kadar artsa da) soyadları nedeniyle değil, zihinlerinin ve özel yaşamlarından yaptıkları fedakârlıkların hakkıyla bu görevde olduklarına inanıyorum.

Hazırlayan: Nur Balkanlı

Vasıflı personel kadrosunda kadın çok ama, yukarı tırmananlar erkek

Gülay Günlük-Şenesen ile birlikte bankacılık sektörü üzerine yaptığımız araştırmada ilginç bazı bulgularımız oldu. 1980'lerin başından itibaren uygulanan ekonomi-politikalarla Türkiye'nin dış piyasalara entegrasyonu amaçlanıyordu. Bunun bir sonucu olarak bankacılık sektörünün hızla büyüdüğünü görüyoruz. Böylelikle bu sektörün istihdam yaratma kapasitesinde de önemli bir artış oldu. Bu artış iki cins için eşit bir seyir izlemiyor. Son yıllarda bankacılık sektörü kadın çalışanların en fazla olduğu sektörlerden biri haline geliyor. Resmi istatistiklere göre Türkiye genelinde kentsel yörelerde istihdam edilenlerin sadece yüzde 17'si kadın. Bankalar Birliği verilerine göre ise, Türkiye'deki özel ve kamu bankalarının tümünde 1970 yılında yüzde 32 olan kadın çalışan oranı 1980'lerde yüzde 35 dolaylarında seyrettikten sonra özellikle 90'lı yıllarda artış eğilimine girmiş ve 1997 yılında yüzde 40'a ulaşmıştır. (Bazı gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sektöründe kadın istihdamında görülen artışta kamu sektörü başı çekmektedir. Türkiye'de ise tersi bir eğilim görmekteyiz. Özellikle son yıllarda izlenen kadın çalışan oranındaki artış, özel sektör bankalarında gerçekleşmektedir.) 1997 yılında kamu bankalarında yüzde 33 olan kadın çalışan oranı özel sektör bankalarında yüzde 46'dır. Bir sektörde kadınların sayısının erkeklere bu kadar yaklaşmasını ilk bakışta olumlu olarak değerlendirebiliriz. Bizse, özel sektör bankalarında, hiyerarşik kademelerde cinsiyetçi ayrımın varlığını/yokluğunu incelemeye çalıştık. Bankalarda vasıflı personel düzeyinde kadınlar erkeklerin sayısını aşmaktaydı. Ancak orta kademe yöneticilik düzeyinde kadınların oranı azalmakta ve en üst düzeyde ise bu oran beşte birin altına düşmekteydi. Her alanda olduğu gibi ya yükselmeler söz konusu olduğunda erkekler tercih ediliyor, ya da kadınların birçoğunun yaptığı gibi evdeki yüklerini sırtlayabilmek için kendileri kariyer heveslerinden vazgeçiyordu.

Araştırmamız burada bitmedi. Özel bankalarda çalışan personelin eğitim düzeyi son on beş yılda çok hızlı bir artış gösteriyordu. Bu konuyu cinsiyet ayrımında incelediğimizde ilginç bir durumla karşılaştık. İki cins arasında önemli bir farklılık göze çarpmaktaydı. Kadınlar arasında yüksek eğitimlilerin oranı erkeklerden daha fazlaydı. Örneğin, özellikle vasıflı personel kadrosunda yüksek eğitimli kadınların sayısı erkeklerin üzerine çıkıyordu. Kadınların daha eğitimli olması ne güzel, diyebilirsiniz. İlk olarak bu eğilim cinsiyetçi bir duruma işaret ediyordu; vasıflı personel kadrosunda daha çok sayıda eğitimli kadın olmasına rağmen yukarıya doğru tırmananların çoğunluğu erkekti . Bunun ötesinde bu durumu, ilk bakışta göze çarpmayan, cinsiyetçi bir ayrımı daha sergiliyordu. Bankalarda vasıflı personelin yaptığı işlere bakıldığında aslında bu işler yüksek eğitim gerektiren işler değil. Lise mezunu kişilerin, her bankanın zaten verdiği eğitimle yapabileceği işler. Yani bu kademede gerektiğinden daha üst düzeyde eğitim görmüş kişiler istihdam ediliyor; bunların çoğunluğu da kadın. Bu durum sadece Türkiye'de yaşanmıyor. Diğer bazı gelişmekte olan ülkelerde de aynı şey söz konusu. Örneğin, bir araştırmada son yıllarda yüksek oranda kadın istihdam edilen Hong Kong Bankası'nda, kadınların erkeklere kıyasla daha nitelikli ve daha eğitimli olduğu saptanıyor. Bu araştırmada bankacılık işleri için gerekli olandan daha nitelikli kadınlar bankalara müracaat ederken, benzer nitelikteki erkeklerin mühendislik ve bilgisayar uzmanlığı gibi daha iddialı, yüksek gelirli ve daha iyi gelecek vaat eden işleri tercih ettikleri söyleniyor. Türkiye'de Dilek Şenel in yaptığı bir çalışma da bizim bulgularımızı destekler nitelikte. Bu araştırma, kadınlar her koşulda çalışmaya razı oldukları halde, erkekler bankada çalışmayı ancak yönetici olmak koşuluyla istemektedirler sonucuna varıyor.

Bankacılık sektöründe az sayıda kadın üst düzey yönetici seviyesine ulaşıyorsa da, diğer sektörlerle karşılaştırıldığında kadınlar lehine bir durum gözleniyor. Diğer sektörlerde yönetici düzeyinde kadın oranı çok daha düşük. Ancak cinsiyetçi ayrımın sadece yükselme konusunda varolmadığını, çok farklı biçimlere bürünebildiğini de görüyoruz.

Şemsa Ozar

Ayrıntılı bilgi için bkz. Gülay Günlük-Şenesen ve Şemsa Ozar. *Kadın İstihdamı için Yeni Perspektifler ve Kadın İşgücüne Muhtemel Talep.* Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Ankara. Nisan 2000.

Onlara arpalık değil, bize kredi

1999 yılının sonunda IMF ile stand-by anlaşması yapıldı yapılalı bir bankacılık mevzuu gündemde. Bir yanda, içinin boşaltılma yöntemleri hakkında son dönemde milletçe epeyce bilgi sahibi olduğumuz kimi batık bankalar Tasarruf ve Sigorta Fonu'na devredilirken, diğer yanda Hükümet, kamu bankalarını özelleştirme/özelleştirememe ikircikliği yaşıyor. Asıl işlevleri devlete borç vermek haline gelmiş olan, mevzuat ve kanunların boşluklarından ve ekonominin zayıflıklarından beslenen bankalara çeki düzen vermek amacıyla, "hükümetten bağımsız" bir kurum (Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu) oluşturuluyor, vb.

Tüm bu çabalar, 2000 yılı başından beri uygulanan ekonomik programın ve IMF ile yapılan anlaşmanın birtakım hükümlerinin gereği. Kamu bankalarının özelleştirilmesi, Hükümet'in tepesinde bir Demokles kılıcı. IMF, programın gidişatını izlemeye geldiği her ziyaretinde bu bankaların ne zaman özelleştirileceğini soruyor. Çünkü kamu bankaları, piyasanın inisiyatifine bırakıldığında çok daha pahalı olacak kredileri, çok düşük bir faizle "eşe dosta" dağıtıyor. Ziraat Bankası tarım üreticilerine çoğu zaman bir daha geri dönmeyen ucuz kredi veriyor. Devletin iktisadi teşekkülleri, KİT'ler, üretimlerini kamu bankalarından sağladıkları fonlar aracılığıyla sürdürüyor ve çoğu zaman da KİT'lerin ödemedikleri bu borçlar, meşhur "görev zararı" haline geliyor. Hükümet ise, verdiği taahhüt gereği, bir taraftan bu bankaları özelleştirmesi gerekirken; diğer taraftan kendi finansman ve ekonomi politikaları için bu bankaları sıkıştığında kullanmak üzere elinin altında tutmak istiyor. O yüzden, hükümet şu aralar kanun hükmünde kararnameydi, Çankaya kriziydi gibi vesilelerle kamu bankalarının özelleştirilmesini geciktiriyor.

İşin bir de kadınları doğrudan ilgilendiren bir yönü var. Arpalık olarak işletilmelerine rağmen, kadınlara hayrı dokunabilme potansiyeli barındıran bankalar yine bu kamu bankaları. Çünkü şu anda bir tek Halkbankası'nda kadınlara iş kurmaları için kredi veriliyor. Ev kadınlarının, çetin bürokratik zorlukları aşarak dahi olsa, kullanabilecekleri bir kredi bu. Küçük ya da orta boy işletme kuracak olan bir ev kadınının, eğer aileden mal mülke konmadıysa, başka hiçbir bankadan kredi alma şansı yok. Doğaları gereği kâr amaçlı kurumlar olan özel bankaların hiçbirinde kadınlara mahsus bir kredi alanı düşünülmüş değil. Bir kadının özel bir bankadan kredi alabilmesinin önkoşullarından biri, maaşlı olması ya da ipotek olarak gösterebileceği bir gayrimenkule sahip olması. Bu iki olmazsa-olmazdan birini yerine getiremeyen pek çok kadın, piyasa kuralları gereği, kendi işlerini kuramıyor. Bu durum, erkekler için de geçerli olmasına rağmen, onların bir iş sahibi olma ve kredi kullanma şansları kadınlara göre her zaman daha yüksek. Dolayısıyla, bu, kadınlara kredi kullanımı konusunda pozitif ayrımcılık yapılması gerektiği gerçeğini ortadan kaldırmıyor.

İster adı popülizm ve oy avcılığı, ister refah devleti olsun, kamu bankalarında sadece kadınlara özel kredi kategorisinin düşünülmesi, kadınlar için önemli bir gelişmedir. Kamu bankalarının özelleştirilmesi hay huyu arasında gözden kaçan noktalardan biri de işte bu.

Yelda Yücel

iş arıyorum!..

Üniversite duvarları, kantin, bahçe irili ufaklı yüzlerce afişle doludur. Amatör tiyatro grupları, politik afişler, ev arkadaşı arayanlar, Kayserililer'le tanışmak isteyenler. Bir de bunların arasında büyük şirketlerin, bankaların kariyer günleri afişleri olurdu. O zaman onları hiç iplemezdim. Heyhat nerden bilebilirdim böyle olacağını?

Öğrenciyken herkesin kafasındaki düşünce, bu okulu bitiren açıkta kalmaz. gibiydi. Diğer okulların mezunları herhalde bizden biraz daha gerçekçiydi. Sözünü ettiğim okul İstanbul Üniversitesi İngilizce İktisat. Ben bu okulu yeni bitirdim. Geçen yıldan bu yana da iş arıyorum. Her pazar benim için asap bozucu bir 'insan kaynakları' günü. Belki biliyorsunuzdur ama önce size şu meşum gazeteyi biraz tarif edeyim. İlk sayfa devasa İngilizce ilanlar sayfası ki. aradıkları kişiler insan türünün en üstün kişilikleridir. Konuşma ve yazmada 'fluent in English', olmazsa olmaz koşuldur. 'Girişimci ruh' , 'kendine güven' , 'analitik düşünce yapısı', kişide bulunması gereken temel özelliklerdir. Bunlar dışında ehliyet, bilmem kaç yıl da tecrübe... Diğer sayfalara doğru daha genel bir ortalama tutturmak mümkün ama gene de katı, tavizsiz tutum devam ediyor. Bana gelince ben bunların birini tuttursam öbüründe tökezliyorum. Ama sebatla CV göndermeye devam ediyorum. (Biliyorsınız herhalde, CV'nin Türkçesi özgeçmiş!) Evde her yer gönderdiğim CV'lerle dolu. Tabii ki birçok görüşmeye de gittim. (Yani hiç istenmeyen bir insan da değilim). İşte zurnanın zırt dediği yer de burası. İŞ GÖRÜŞMELERİ!

Beni tanıyanlar bilir. Beşeri ilişkilerde rahatım. Konuşmayı fazlasıyla severim. Ama oraya gidip de üç kişinin karşısına geçince prezantabl'lık hak getire. 1000 vat elektrik verilmiş gibi kaskatı kesiliyorum. Onlar sordukça soruyor. 'Kariyerini nasıl planladın?', 'Neden bizi tercih ettin? 'Hayattaki en büyük başarın sence nedir?' Yanaklarının ateş gibi kıpkırmızı, ağzından minik bir 'evet' ya da 'hayır' her nasılsa çıkıyor. Kendime inanamıyorum. Çünkü biliyorum ki. ben ne söylersem söyleyeyim, önlerinde kalıp gibi cevaplar var. Onlara aslında hayattaki ilk işimin bu olacağını. dolayısıyla da kariyer mariyer planlayacak durumda olmadığını söylemek isterdim. İlan verdikleri için onlara geldiğimi, tercih şansımın olmadığını ve daha pek çok şeyi söylemek isterdim. Ama söylemiyor.

Bunların dışında daha tuhaf yöntemler de geliştirmişler. Aslında onların da geliştirdiğini zannetmiyorum, Batı kökenli 'beyin avcısı' şirketlerin yöntemleri. Önce bir kadın sizi arıyor ve şirkete çağırıyor. Orda da mutlaka bir bilmem kim beyle görüşülüyor. Görüşmeler yaklaşık beş saat sürüyor. Senden önce herhangi bir konuda sunuş yapman isteniyor. Tabii sen içerik güzel olsun diye uğraşırken. meğer onlar sadece okuyuşuna bakıyorlarmış. Sonra bir konu ortaya atıyorlar ve diğer adaylarla 'kapışın' diyorlar. Bu da bittikten sonra küçük bir müsamere düzenliyoruz, mesela şirkette çalışan bir kadınla bir konu üzerine mahsusçuktan kavga ediyoruz, tam kurtulduk derken bir de kendini anlat diyorlar. Ücret konuşmak ise sözkonusu bile değil. Zaten estirilen hava sanki iş, para kazanmak için değil de, hayatta herkesin yapmak isteyeceği kutsal bir görevmiş havası. İşte böyle, olaylar bu minvalde devam ederken ben dışarda diğer kızlardan öğreniyorum ki daha kötüleri de var. Mesela bir yazılı sınavda. 'Mal mısın, sermaye misin?' diye iğrenç bir soru sormuşlar; gene rivayete göre cevap da onun kadar iğrenç 'Kullanıma göre değişirim', olmuş ve hoop işi kapmış. Bir de günümüzün gözde mesleği 'çağrı merkezleri' var. Şu anda iyi kötü üniversite mezunlarının en çok alındığı işler bunlar. Hemen hemen her şirketin bir tane var. Görüşme maratonunu tamamlayanları korkunç bir hayat bekliyor. Günde 9-10 saat telefonla görüşüyorsunuz ve 50 dk molanız var. Gün boyu bu sürede yemek yemek, sigara içmek ve tuvalete gitmek zorundasınız.

Durum oldukça karamsar ama ben ısrarla aramaya devam ediyorum. Belli olmaz, bulursam da bu sefer çalışma hayatıyla ilgili birşeyler yazarım belki.

Ayşegül Babalık

kadın avukatlara taciz!

Müvekkileriyle görüş yapmak için Bursa Özel Tip Kapalı Cezaevi'ne giden Av. Fatma Karakaş ve Av. Filiz Köstak infaz koruma memurlarının tacizine uğradı.

Cezaevine girdikten sonra kötü muameleye uğrayan iki kadın avukattan Av. Filiz Kostak üzerinin aranması için özel bir bölmeye alınıyor. Diğer Av. Fatma Karakaş öbür görevliyle başka bir bölmede bekletiliyor. Bir kadın infaz koruma görevlisi Av. Filiz Kostak'ın üzerini ararken sutyenini çıkartarak göğsünü eldemeye varacak kadar ileri gidiyor. Av. Filiz Köstak'ın itirazına rağmen kadın görevliler aramaya devam etmek istiyor. Arkadaşının sesini duyan Av. Fatma Karakaş, başında bekleyen görevliden zorlukla kurtularak ona yardıma gidiyor. O sırada Av. Filiz Kostak üstü başı bozulmuş ve saçları dağılmış bir şekilde dışarı çıkıyor. Kendilerine uygulanan davranışların yasaya aykırı olduğunu söyleyen avukatların karşısına çıkan kadın erkek karışık yaklaşık yirmi görevli, "Derhal kabine geri dönün. memura karşı geliyorsunuz," diyor. Bunun üzerine müvekkilleriyle görüşmekten vazgeçen avukatlar itirazlarına devam edince. görevliler bağırarak onları kovuyor.

Cezaevi müdürüyle de görüştürülmeyen Av. Filiz Kostak ve Av. Fatma Karakaş. uğradıkları taciz dolayısıyla cezaevindeki görevliler hakkında Bursa Cumhuriyet Savcılığı na suç duyurusunda bulunduktan sonra 17 Ekim tarihinde de İnsan Hakları Derneği nde bir basın açıklaması yaptılar.

Kadın yazarlardan faks var...

"Bir diyalog örneği de bizden" isimli yazımız üç kadın yazarımızın tepkilerine neden oldu. Bize gönderdikleri cevapları yayımlıyoruz.

Pazartesi Dergisi nin Ekim 2000 sayısındaki yazımızla ilgili olarak birkaç şey söylemek istiyorum. Bu kadar hakarete uğradığımıza göre bir iki kelime söylemeye hakkımız var gibi geliyor. Bizleri ikiyüzlü, riyakâr, kadın duyarlılığından bihaber olarak tanımladığınız yazınızda olayın nasıl bir biçimde cereyan ettiğini anlatmayı bir borç biliyorum. En azından Güneş K.ya karşı. E Dergi'sinin biz kadın yazarlarla ilgili yapacağı bir dosya önerisi hepimizi sevindirdi. Açıkçası biz bu kuşak (kadın) yazarların ne yazdığı, nerede durduğu, kadınlığı ve yazarlığı nasıl içselleştirdiği konusuna kimsenin önem vermediği bir dönemde bizler için çok önemli bir teklifti bu. Edebiyat ve kadının ağırlık kazanacağı bir sayıda yer almak fikri önemliydi. Edebiyat gibi erkeksi bir alanda böyle bir önerinin ne kadar önemli olacağı sizin için pek bir şey ifade etmiyor olabilir, bizim için gerçekten önemliydi oysa. Metin Kaçan'a gelince... O soruşturmanın, yani "kadın ve edebiyat dosyası"nın bizlere Adnan Özer tarafından gerçekleştirileceği beyan edilmişti önceden. Bizler oraya gittiğimizde nahoş bir durum ortaya çıktı. Hiçbirimiz bu durumdan haberdar değildik ve bunun sıkıntısı o andan itibaren söyleşi çıkana kadar, hatta çıktıktan sonra da devam etti. "Beş güzel kadın" başlığının rahatsızlığı da. Söylediğimiz çoğu sözün birbirine karıştığı, kimin neyi niçin söylediği pek de belli olmayan bir söyleşi içerisinde kendimizi bulmamız da. Şimdi bunlara neden muhatap olduk? Çünkü kendimizi ifade etmeye şiddetle ihtiyacımız var sayın Öznen. Önyargılı ve tutucu bir toplumun içinde varolduğumuzu ispat etmeye acilen ve baltalanmaksızın ihtiyacımız var. Küfürlere gelince... Onlar her yerden geliyor zaten.

Saygılarımla
Müge İplikçi

Sayın Fatma Özmen

Pazartesi Dergisi Ekim 2000 sayısında E Dergisi Temmuz sayısında çıkan söyleşi üzerine, aralarında benim de bulunduğum yazarlar ile ilgili yaptığımız yorumun beni üzmekten ziyade düşündürdüğünü belirtmek isterim.

Öncelikle hiçbirimizi aramaya gerek görmeden, sadece fotoğraflardan yola çıkarak bazı varsayımlarda bulunmamız yorumunuzun gerekliliğini zedeliyor. Bu söyleşiye çağrıldığımızda bize söyleşinin Hasan Öztoprak ve Adnan Özer tarafından gerçekleştirileceği söylendi; ancak oraya gittiğimizde Metin Kaçan ile karşılaştık. Söyleşi sırasında edebiyat ve yazarlık/kadın yazarlık sorunları çerçevesinde gerçekten faydalı olabilecek fikirler dile getirildi, ne var ki, dergi yayınlandığında. röportajın bütünlüğünün çok bozulduğunu, dizgi hatalarının ciddi anlam değişmelerine yol açtığını, akışın sağlanamadığını gördük. Röportajın başında çıkan "beş güzel kadın, üstelik de yazarlar" sözü, tabii ki bizi rahatsız etti; ama son uçta, o başlığı ortaya yazan ve bunu değiştirme şansını elinde tutan kişiler biz değiliz.

Tamamen bizim dışımızda gelişen olayları, gerçekleri hiç araştırmadan bize atfederek yorumlamamız ne yazık ki kadınlar arası iletişimsizliği/iletişim kurma isteksizliğini örnekliyor; ve bu örneğin kendisini feminist olarak niteleyen birinden gelmesi daha da düşündürücü. Şunu da söylemeliyim ki, masaya vurup gitmek her zaman en kolay seçenektir; ama gittiğiniz anda, varlığınızı kabul ettirmek istediğiniz o uzamı da kaybetmiş olursunuz. Oysa, ataerkil bir tutumun hüküm sürdüğü edebiyat ortamında içine düşebileceğiniz bazı kötü durumları göze alarak kadın kimliğinizi inatla ortaya koymak çok çetin bir mücadele gerektirir.

Durum öyle gösteriyor ki sandığımızdan çok daha çetin bir mücadele bekliyor biz kadın yazarları.

Saygılarımla
Almıla Özdek

Derginizin Ekim sayısında yeralan "bir diyalog örneği de bizden" başlıklı yazıyı şaşkınlık ve üzüntüyle okudum. Yazıda konu edilen yazarlardan biri olarak o güne dair yaşadıklarımla yazıda aktarılanlar arasında en ufak bir benzerlik bulunmamasının verdiği isyan ettirici bir rahatsızlık içindeyim.

Yazıda adı geçen yazarlar o gün edebiyat dergisi E'nin ve bu derginin yayın yönetmeni Adnan Özer'in konuğu olarak biraraya gelmişti. Metin Kaçan'ın orada bulunuşu ise görüşme için geldiğinde ortaya çıkan bir gelişmeydi. Kaçan'ın varlığını o günün insanları üzerinden farketmek kadar o insanları kendisiyle diyalog içinde göstermek kurgunun bile sınırlarını aşan bir çaba gerektiriyor. Eğer özel olarak Metin Kaçan'ın kişiliğini öven bir yazı dizisi kaleme alan bir gazeteci olarak karşımıza çıkmış olsaydım örneğin, diğer bir deyişle "taraf" olsaydım o yazıdaki hakaret ve suçlamaların bir anlamı olurdu. Ben de zaten taraf olmanın getirdiği hazırlıkla savaşa girişir, kesinlikle de bu denli yaralanmazdım. Oysa şu an son derece gafil avlanmış bir durumdayım. Duyarlılığımın haksızca yargılanması karşısında yapabileceğim hiçbirşeyim yok. Çünkü savunma da bir nevi suç kabulüdür. Tek diyeceğim şey: görmeyi tercih ettiğiniz insan ben değilim.

Karin Karakaşlı

Cevaba kısa cevap

Esasında mektuplara diyeceğim fazla birşey yok. Onlar kendilerini çok güzel anlatıyor. Müge'nin hakaret diye sıraladığı sözcükleri kullanmadığımı ben biliyorum. Hatırlamak isteyenler varsa bir önceki sayıya bakabilirler. Haberdar olmama meselesini anlayabilirim. Eleştirdiğim nokta; itiraz haklarını hiçbir biçimde kullanmamaları-mektuplar bunu yapabildiklerini göstermek açısından son derece anlamlı-kadın yazar arkadaşlar yukarıda anlattıkları kadar yalnız mı?

Son dönemlerde medyayı şöyle bir taradığımda bunun tam tersi bir sonuç çıkıyor gibi geliyor bana. Mesele nitelikse ya da biçim özü kamufle ediyorsa... yapılacak şey arkadaşların daha önce açılan yola devam etmeleri. Patriyarkal bir yapıyı çözmek için illa da onun içinde yer almak gerekmiyor. Cevaplarda hâlâ "biz böyle yaşadık, başımıza şu geldi" filan demeleri herşeyi yine kendi üzerlerinden kurmaları çok düşündürücü. Biraz başka kadınlara yönelin, inanın pişman olmazsınız.

Fatma Özmen

Not: Mektup göndermeyen kadın yazarlardan birinin, adı geçen erkek yazarla bir antoloji hazırladığım bir bilgi olarak iletmekte yarar görüyorum. Yukarıdaki mektuplarda söylendiği gibi röportajda bir karışıklık olmuş olabilir ama kadın duyarlılığı konusunda en fazla laf söyleyen de zaten oydu...

Sebep sadece feodal baskı mı?

batman'da kadın intiharları kolay açıklanamıyor

Çok yakın bir geçmişte, "faili meçhuller kenti" olarak hafızalarımızda yer eden Batman'ın adı şimdi intiharlarla anılmaya başlandı. Genç kadın intiharları hız kazanınca, yetkililerin eli ayağı birbirine dolandı. Gazete başlıklarına göre, genç kızlar, "feodal baskılardan" bunalarak kendilerini ölüme atıyorlardı.

Elbette ki Batman, kadınlar üzerinde "feodal baskıların" en yoğun olduğu yerlerden biri. Ama bunu Türkiye'nin bütününden ayrı tutmak mümkün mü? Türkiye'nin neresinde kadına yönelik baskı, şiddet yok ki... Batman'da intiharlar gündeme gelince, yaşanan trajedi sadece bu yönüyle tartışıldı. Aile baskıları birinci nedendi.

Peki çözüm ne olabilirdi? Bunu da Allah'a havale ettiler ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı bir heyeti bölgeye "çözüm" olarak gönderdiler. "Alo intihar!" hattı kuran heyetin, ne kadar faydalı olduğu yeni intihar haberleriyle görülüyor. "Salgın" sürerken yetkililerin çaresizliği ayyuka çıktı. Araya, Aile Araştırma Kurumu girdi. Ekim sonlarında bölgeye giden kurum, kısa bir araştırmanın ardından bir rapor hazırladı. Raporda "savaş gerçeği" söz konusu olmadı. Bölgeye ilişkin feodal baskılara, toplumsal değişime dair bir çok gerçeğin altı çizilirken, savaşa ilişkin olarak da şu satırlara yer verdi Aile Araştırma Kurumu: "PKK- Hizbullah gibi terör örgütlerinin bölgedeki eylemleri, toplumsal psikolojiyi olumsuz yönde etkiliyor. Halkın, çok fazla cinayete tanıklık etmesi sonucu, bölgede toplumsal bir paranoya yaşanıyor!"

"İnançlar hâkimdi"

Devlet nezdinde bir takım heyetler oraya gidip gelirken, bölge insanları da bazı çözümler üzerinde düşünmeye başlamıştı. Görüş almak üzere aradığımız her sivil toplum örgütü, "Olayı araştırmak üzere hazırladıkları bir heyet"ten söz etti. Biraz geç kalmışlardı ama olsun! Sivil toplum örgütleri, medyanın olaya yaklaşımını eleştiriyordu. Batman Barosu Başkanı Mehmet Sabih Ataç, "Medyada yer alan haberlerin intiharları artırdığına" inanıyor. Ataç, Batman'ın o bildiğimiz siyasal atmosferini de gündeme getiriyor, "Batman bir çok örgütün faal olduğu bir yerdi. Bir süre önce, yerel otoritelerin ve yerel güçlerin baskı kurduğu bir dönem yaşandı. Bu dönemde insanlarda birtakım inançlar hâkimdi. İnançlar derken, dinsel vb. her alandaki inançları kastediyorum.- Son iki yılda da, daha özgür bir ortamla karşılaştı Batman. Bu yeni dönemde, bireyin kafasına sorular hâkim oldu. Özgürleşme, birey özgürlüğü vb. Bu insanların evlerinde MED TV ve diğer TV kanalları vardı ve bunlar izleniyordu. O kanallarda çoğu zaman, "özgürlüklerden" söz ediliyordu. Ama insanlar bu özgürlüğü yaşama olanağı bulamadılar. Dolayısıyla bir kişilik parçalanması oldu. Bu parçalanma sonucunda insanlar bir çıkışsızlığa doğru sürüklenmeye başladılar." Ataç'a göre yöre halkı ekonomik, sosyal, kültürel, cinsel bir sürü çatışma yaşıyor. "İnançların gerçekleşmemesini" ise ayrı bir "sendrom" olarak ifade ediyor.

Fotoğraf: Ergun Candemir

"Faturası kadınlara çıkıyor"

Savaşların bedellerini en ağır kadınlar öder. HADEP Kadın Kolları Başkanı Fatma Kurtulan bu görüşe kuşku duymadan katılanlardan. İntihar olaylarını da, bir süre önce bölgede yaşanan savaşla bağdaştırıyor, "O bölgede, ağır savaş koşulları yaşandı. On altı yıldır süren ve bedelinin çok ağır ödendiği bir dönem geçirdi bu bölge. Savaşlar da en çok kadını vuruyor." Bu bedellerden biri de ona göre, şu an yaşanan ruhsal çöküntü. "Biz, savaş dönemi boyunca da bu kaygıyı hep dile getirmiştik," diyor Kurtulan. "Asıl yük, kadının üzerinde oldu daha çok. Kadının üzerinde üçlü bir sömürü var. Kürt kimliğinden dolayı eziliyor, ağır kültürel etkenlerle ikinci sınıf görülüyor ve kadın olarak, yani cinsiyetinden dolayı ayrıca baskı görüyor. Babasıyla yan yana bile oturamayan bir kadın gözaltına alındığında çıplak olarak sorgulandı. Ya da evi basılırken çocuğu gözünün önünde işkence gördü. Kendisi tartaklandı, dövüldü. Bu tür vakalarla çok karşılaştı kadınlar. O zaman on yaşında olan küçük kızlar şimdi ergenlik çağlarına geldiler. Yaşananlar hafızalarda kazılı. Eğer babası gözü önünde işkence görmüşse, o kız çocuğundan nasıl normal olması beklenebilir?

"Bölgeyi potansiyel bir tehlike bekliyor."

Fotoğraf: Mezopotamya Kültür Merkezi Folklor Arşivi

Psikolog Rahime Hacıoğlu (Diyarbakır Devlet Hastanesi Psikiyatri Servisi)

Şu günlerde Diyarbakır'da da psikolojik hastalarımız çok fazla. Genel olarak psikolojik problemler arttı. Hastanenin polikliniği gündüz çok yoğun oluyor. Batman'la ilgili olarak konuşmadan önce Diyarbakır'dan söz etmek istiyorum. Diyarbakır'da da var intihar olayları. Dicle Üniversitesi'nden Psikiyatrist Aytekin Sır bir araştırma yapmış. Son beş yılda Diyarbakır'da adli kayıtlara geçen intihar ve intihar girişimlerini incelemiş. Çok ilginç sonuçları var. Kadınlarla erkekleri karşılaştırmış. Ona göre, daha çok erkeklerin intihar girişimleri ölümle sonuçlanıyor. Kadınlar da genellikle intihar girişiminde bulunuyorlar. Bu Diyarbakır'la ilgili araştırmada, Bağlar semti birinci sırada. Bu ilginç geldi bana. Burası göç eden insanların oluşturduğu bir yer. Köyden şehre gelen kişinin bir gerçeği bu, içine kapanıyor. Göçün etkileri bunlarla sınırlı değil tabii. O, tam bir travma ve zaten ayrı bir tartışma konusu.

Batman'a hiç gittiniz mi bilmiyorum. Orası çok farklı bir yer. Şehrin gri bir havası vardır hep. Oldukça kasvetli bir yerdir. Sokakta hiç kadın göremezsiniz. Bir kadın olarak caddeden geçince herkesin gözü sizin üzerinizdedir. İnsanlar diyorlar ki 'aile baskısı' oluyor. Doğru, bu hep var. Bu ilde de çok yoğun. Ama bu kadınlar hep buradaydı. Baskı her zaman da vardı. Ama böyle bir patlama yoktu. Bana göre çok daha önemli sosyoekonomik nedenler var. Bu tabii ki sosyologların saptaması. Bu saptamaya göre, savaşların ve ideolojilerin büyük bir öneme sahip olduğunu düşünüyorlar. Özellikle kendi yaşamını anlamlandıramamış insanlar, bir savaş ortamında bir taraf olmakla yaşamına anlam kazandırıyor. Biz burada kimliği sorgulamıyoruz. Biri tarikat üyesi olur, öbürü başka bir şey. Ama kişi bununla kendine bir dayanak sağlıyor. Birdenbire bu dayanak noktaların kaybediyor. Ve bu arada bir de belirsizlik durumu var Bu belirsizlik durumunda insanlar doğal olarak kimlik bunalımına düşüyor. Bu sadece Türkiye'ye de özgü değil. Dünyanın her yerinde yaşanan savaşlar sonrasında ani bir patlama olduğunu söylüyor sosyologlar. Savaş sonrasında patlak verir bu tür olaylar. Bir çeşit Vietnam sendromu.

Bana intiharların neden daha çok kadınlarda rastlandığını sordunuz. Kadın daha kendine dönük. Erkeğin hareket alanı çok fazla. Oralarda, sizin bir kadın olarak başka ilgi alanınız olamıyor. Erkeğin ise iyi ya da kötü böyle bir şansı var. Son olarak bir tehlikeye dikkat çekmek istiyorum. Ben bu genç kadın intiharlarını sadece bir başlangıç olarak görüyorum. Bu sosyal bir tehlike. Potansiyel bir tehlike var. Bu travmaları nasıl rehabilite edeceksiniz? Bunlar hastanelerde rehabilite edilebilecek gibi değil. Bir kaç yıl sonra bölge, böyle bir tehlikeyle yüz yüze kalacak.

Av. Eren Keskin (İHD İstanbul Şube Başkanı)
"Bölge kadını sorunları içine kapalı yaşadı"

Batman, savaşın en kızgın olduğu dönemde kontrgerilla cinayetlerinin en yoğun olduğu bir yerdi. Bir çok kimse insansız kaldı, babaların yitirenler, çocukları kaybolanlar. Savaşın en ağır yükünü kadınlar çekiyor. Erkekler de bunu yaşıyor ama onların kendilerini ifade alanları daha fazla. Bölgenin kadını çok içine kapalı yaşadı bu sorunu, kadına yönelik şiddet çok yoğun yaşandı. Tüm savaşlarda olduğu gibi bir savaş ganimeti olarak görüldü kadınlar. Sanki öyle bir hava yaratılıyor ki. Batman'daki kadınlara çok feodal baskı yapılıyor da kadınlar o yüzden intihar ediyorlar. Evet, kadınlara yönelik gerçekten baskılar var. Eğer sadece bu nedenle kadınlar intihar ediyorsa, Türkiye'de kadınların her yerde intihar etmesi gerekirdi.

SES Batman Şubesi
"Günahtır demekle çözüm olmaz"

Bizim tespitlerimize göre şimdiye kadar Batman'da 60 intihar vakası var. Bunların 31'i ölümle sonuçlandı. Batman'daki intiharların sebepleri bence çok çeşitli. Valilik, vaizlerle bu işi çözmeye çalışıyor. Müftülük bir danışma hattı kurmuş. İntiharın "günah" olması üzerinden etkilemeye, vazgeçirmeye çalışıyorlar. Bu da çok verimli olmadı aslında. Sen hiç bir şeyi araştırmadan, temeline inmeden "İntihar etme, günahtır!" diyemezsin.

Ayla Önder

herkes asena kadar şanslı değil!

Zamanımızda hem paralı hem de popüler oldugu için, belli bir kesimdeki genç kadınların en çok tercih ettiği mesleklerden biri de dansözlük. Fakat televizyonlara çıkıp ünlü ve popüler olamayan dansözler hiç de dışarıdan göründüğü gibi varlık içinde değiller. Bir yandan toplumun iki yüzlü ahlak anlayışıyla uğraşırken, diğer yandan meslekleriyle ilgili yeni, ayrımcı yasalarla uğraşmak zorundalar.

Bu kadınlardan biri olan yirmi dokuz yaşındaki Alev, Ortadoğu kulturunun bir parçası olan oryantal dansa yıllarını vermiş. Evlendiği için mesleğini bırakan Alev, şimdi yine çalışmaya başlamak istiyor ve karne almaya karar veriyor. Fakat yeni bir yasanın çıkarılmasıyla birlikte, karneyle çalışan tüm kadınların ayrıca altı ayda bir muayeneye tabi tutulduklarını öğrenince, karne almaktan vazgeçiyor. Çünkü bu uygulamayı hem aşağılayıcı hem de ayrımcı buluyor.

"Dans eğitimi almak için yıllarımı verdim"

On dört yıldır dans ediyorum. Modern dans eğitimi aldım. Çeşitli gazinolarda ve mekânlarda dans etmek için çalışma karnesi almak gerekiyor. Ben bugüne kadar hiç gazinoda çalışmadım. Yıllarca uluslararası birçok festivale katılıp ülkemi temsil ettim. Bir süre önce gazino ya da benzer mekânlarda da çalışmak istediğim için, bir çalışma karnesi almak istedim. Çünkü tatsız durumlarla karşılaşmak istemiyordum. Geçmişte bir dans grubundayken, çalıştığımız yeri polis basmış ve bizi "külot, sutyen"le dans ettiğiniz gerekçesiyle gözaltına almıştı Çalışma karnesi almak çok zor birşey, aldıktan sonra da her sene yenilemek gerekiyor. Ve her yenilediğinizde aynı işlemlerden tekrar geçiyorsunuz. Bir arkadaşımla bu konuyu konuşurken bana, yeni bir yasanın daha çıktığını ve karne alan dansözlerin aynı zamanda her altı ayda bir muayene olmaları gerektiğini söyledi. Böyle birşeyi aklım almıyor. Neden bize böyle bir muamele yapıyorlar. Şarkıcılar da aynı mekânlarda sahneye çıkıyorlar ama onlara böyle bir uygulama yapılmıyor. Bize ne demek istiyorlar? Ben dans eğitimi almak için yıllarımı verdim, bu bir sanat. Neden böyle zorluklar ve aşağılayıcı uygulamalara maruz kalıyoruz?

Başka arkadaşlarımla birlikte sorunumuzu basına aktarmaya çalıştık. *Güneş Gazetesi* ne sorunumuzu ileten bir faks çektik: ne var ki ertesi gün bizimle ilgili haber, alaylı ve "iyi olmuş" şeklinde çıktı. Bunu da anlamıyorum. Polisin bize karşı acayip bir davranışı var. Mesela polis bir dansçı arkadaşımızı kaldığı evden alıp fişledi, şimdi o arkadaşımız istese de dans için çalışma karnesi alamaz. Onun mesleği dans etmekti, başka bir şeyle ilgisi yoktu. Şimdi bu davranış fuhuşa zorlama değil de ne söyler misiniz?

Beyoğlu Ahlak Kumar Büro Amirliği:

Bir görevli, karneyle çalışan kadınlarla ilgili çıkarılan yeni yasayla ilgili şu bilgileri verdi.

Belirli sinema ve kültür kurumlarına üye olmayan tüm kadın çalışanlar karne almak zorundadır. Konsomatris olarak çalışandan tutun da, barmeydine, dansözüne, şarkıcısına kadar. Eskiden verilen karneler bir senelikti ve her sene yenilenmesi gerekiyordu. Şimdi karne süresi üç sene oldu ama karne alan kadınların ayrıca her altı ayda bir muayeneden geçmeleri gerekiyor. Bu sağlık açısından gerekli olan birşey. Mesela eskiden fuhuştan gelen erkekler muayeneye gönderilmezdi, yalnızca kadınlar gönderilirdi. Ama şimdi erkekler de muayeneye gönderiliyor. Bu uygulama bize İç İşleri nin emriyle geldi. biz kendiliğimizden yapmıyoruz.

"Kendi ekiplerindeki polisleri alıp götürsünler muayeneye"

Türkiye'nin tanınmış oryantallerinden biri olan Sibel Gökçe ye, yeni yasayla ilgili olarak düşüncelerini sorduk

"Gelsinler beni alsınlar! Daha önce karnem yoktu, aldılar bir kere ama konuştuğum için ezemediler beni. Ciddiye almıyorum ben onları. Kendi ekiplerindeki polisleri alıp götürsünler muayeneye. Herhalde bizi çok beğeniyorlar, hem gözden hem elden geçirip yoklamak için yapıyorlar bunu. Bazı insanlar göze batıyor bu toplumda, kim nerede basılsa altına dansöz yazıyorlar. Kadınlar zaten bu toplumda aşağılanıyor, bir de dansözsen hemen yargılanıyorsun. Ben feminist değilim ama maalesef bu konuda o ruhtan bakmak zorundaymı, insanın ruhu da feminist olabilir. O zavallı, pinokyo, aptal adamlardan nefret ediyorum. Başımızda olan erkekler zaten pinokyo. Ayrıca benim doktorum çok iyidir, iç organlarımı merak ediyorlarsa doktorumdan öğrenebilirler."

Nevin Cerav

antalya kadın danışma ve dayanışma merkezi açıldı

Antalya'da uzun zaman sonra kadın çalışmalarında yer alan kadınların hayalleri nihayet gerçekleşti.

Böyle bir merkez düşüncesi ilk olarak 1996 yılında Ankara Üniversitesi KASAUM'dan gelen arkadaşların verdikleri bir bilinç yükseltme seminerinin son aşamasında ortaya çıkmıştı. Ancak, projemizi hayata geçirebilmek için bir yasal çatıya gereksinim vardı. Bu amaçla arayışa geçtik. Dernek ve vakıf gibi hiyerarşik yapılardan kaçınırken ve bir çıkar yol bulmaya çalışırken Antalya'da daha yeni yeni tanınmaya başlayan **Gündem 21 Kent Konseyi** içinde yeralmanın en akılcı yol olduğuna karar verdik. Gündem 21 hem asıl hedef kitlesinin kadınlar, gençler ve çocuklar olması nedeniyle, hem de kendi yapılanmamız konusunda kendimizin karar verebilme özgürlüğüne sahip olmamız nedeniyle bizim açımızdan harika bir çalışma alanıydı. İlk aşamada Kent Konseyinin genel sekreterliği ile görüşüp, buranın toplantı salonlarında toplanmaya ve hedeflerimizi ve çalışma yöntemlerimizi, ilkelerimizi belirlemeye başladık. İlk konsey genel kurulunda da adımızı **Antalya Kadın Kozası** olarak belirleyip katıldık, yapmak istediklerimizi yazdığımız kâğıtları üyelere dağıttık. Ancak o ne! Bizim feminist olduğumuzu anlayanlar, kendi istediğimiz biçimde bu yapının içinde yer almamıza karşı çıktılar ve sunduğumuz önerge askıya alındı. Biz bu yapıda bağımsız bir grup olarak çalışmak isterken onlar bize adres olarak Toplum Çalışma Grubunu gösterdiler. Baskılar bizi yıldıramadı ve bu sefer, Gündem 21 çatısı altında kurulması zorunlu olan **Kadın Meclisi** içinde yeraldık.Böylece Antalya'dan pek çok farklı görüşe sahip, feminist olan ya da olmayan kadınla birlikte çalışma süreci başladı.

Merkezin yeri Antalya'da kadınların pek de rahat dolaşabilecekleri bir semtte değil, ama zamanla binanın altındaki kahvede oturan erkeklerle alıbaplık kurduk, inkâr etmemek lazım, başta bize kuşkuyla bakarken sonradan bayağı yardımları dokundu. Komşularımız da öyle. Önce oraya 'ne idüğü belirsiz' pek çok kadını getireceğimizi düşünürlerken ve bizim aleyhimize imza toplarlarken açılışta ellerinde 'çamı sakızı çoban armağanı' paketleriyle geldiler

Merkezde şiddete maruz kalmış kadınlara hukuki ve psikolojik destek verilecek. Bu desteği Antalya Barosu'na bağlı çalışan gönüllü avukatlar ve yine gönüllü psikologlar aracılığıyla vereceğiz. Ayrıca her iki haftada bir Perşembe günleri saat 17:00'de bilinç yükseltme seminerleri, her ayın son Cumartesi günleri ise saat 14:00'te tanışma ve dayanışma toplantıları düzenlenecek. Merkez hafta içi hergün saat 10:00-17:00 arasında açık olacak. Antalya'da yaşayan yerli yabancı her kadına açık olan merkezde hizmet ve etkinlikler gönüllü kadınlar tarafından yine kadınlar için yapılacak. Merkezin güçlenmesi ve tüm Türkiye'de bu tip yerlerin sayılarının artması için tüm kadınların desteğine gereksinimimiz var.

İlkelerimiz, aramızda dayanışmayı sağlamak, hiyerarşi yaratmamak (bilgi, yaş, sınıf ve statü gibi), çalışmaları gönüllülük esasına göre gerçekleştirmek, yine gönüllü olarak sorumluluk yüklenebilmek, vetki ve sorumlulukları dönüşümlü olarak paylaşmak, kararları birlikte almak, uzmanlaşma ve bilgi yoğunlaşmasını önlemek, kendine özel çıkar sağlayıcı durumlardan kaçınmak, deneyim ve bilgilerimizi paylaşmak, sözünde durmak, özeleştiri yapabilmek ve dolayısıyla eleştiriye açık olmaktı. Bunları yazılı hale getirerek her yere astık ki hiç unutmayalım, unutanlara hatırlatalım Çünkü işimiz bundan sonra daha zor. Burayı ayakta tutabilmek ve uzak hedefimiz olan bir sığınmaevini kurabilmek, gönüllülerin sayısının artmasıyla ve dayanışmayla mümkün.

Pek çok farklı kadın çalıştı bu projenin gerçekleştirilmesi aşamasında. Belli dönemlerde çok yoğun katkılarını sundular, sonra ayrıldılar yerlerine başka kadınlar geldi. İsmini hatırlayamadıklarımın affına sığınarak bu sürece katkıda bulunan kadınları saygıyla anmak istiyorum: Atiye, Ayla, Ayşe, Emel, Fatmana, Füsun, Gulser, Gülsüm, Hatice, Hicran, İsmihan, Lale, Kâmile, Menekşe, Nigâr, Perihan, Süheyla. Bu süreçte tüm kadınlar çok şey öğrendiler, dayanışma ve kadınlarla birlikte çalışma adına, bunun hiç de göründüğü kadar kolay birşey olmadığını, ama aynı zamanda dünyanın en mutlu edici, kendinde güven uyandırıcı duygusu olduğunu. İlkeleri yaşama geçirmenin ne kadar zor olduğunu da bu aşamada öğrendiler. Tanı artık herşeyden umut kesmişken yine bir kadının inanılmaz enerjisiyle yeni bir kapı açıldığını, umutların devam ettiğini görmek müthiş keyif vericiydi.

Nilgün
Antalya

Merkez: Şarampol Cad 106.sok. Sezer Apt. No:2/4 (Akbank üstü)
İletişim Tel: 0 242 248 07 66 Faks: 243 47 17

insan hakları ülkücülere emanet!

Pişkinsüt, birilerinin dillerini değil ama canlarını yaktı galiba

Cezaevleri ve karakollardaki işkence iddialarına, hazırlanan dokuz ayrı raporla ışık tutan, karakollardaki işkenceyi belgelemekle kalmayıp, Küçükköy Karakol'unda kullanılan işkence aletini de ele geçiren TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu başkanı Sema Pişkinsüt, kelimenin tam anlamıyla tasfiye edildi.

Dergimizin Temmuz 2000 sayısında "işkenceyle uğraşan bir kadın" başlığıyla çalışmalarından bahsettiğimiz Pişkinsüt'ün yaptıklarından rahatsız olanlar vardı elbette. Ama Pişkinsüt'ün Meclis'e getirdiği filistin askısına uzaydan gelmiş bir makine gibi şaşkınlıkla bakan ve tanımamazlıktan gelenler, rahatsızlıklarını hissiyattan çıkarıp fiiliyata döktüler. Sonuçta Pişkünsüt, komisyon başkanlığı görevinden alınarak komisyon MHP'ye devredildi. Komisyonu devralan MHP'nin gelmişinin geçmişinin tartışılacak bir tarafı kalmadı ama bazı şeyleri bir daha söylemekte de yarar var. MHP'nin Meclis'teki milletvekillerinden on yedisinin 12 eylül'de yargılandığı ve suçlamaların çoğunun cinayet olduğu gazetelerde yazılmıştı. DSP ve MHP'nin ortak operasyonuyla Pişkinsüt'ün başkanlığındaki komisyon MHP'ye devredilip, karşılığında Dilekçe Komisyon Başkanlığı DSP'ye verildi. Meclisin, ne işe yaradığı tartışmalı Dilekçe Komisyonu'yla İnsan Hakları İnceleme Komisyonu arasındaki eşleme durumuysa akıllara durgunluk verecek türden. Koalisyonun insan hakları ihlallerine, memur zanlarına, F tipi cezaevlerine, düşünce özgürlüğünü savunanlara, cezaevlerinde yaşananlara tepki gösterenlere tavrı oldukça tutarlı! Koalisyon aynı tavrı Susurluk ve ondan sonra sayısını tutamadığımız çetelere karşı, Egebank skandalıyla birlikte ayyuka varan ilişkilere göstermemekte de aynı tutarlılığı gösteriyor. Pişkinsüt'ün görevden alınmasında koalisyon ortaklarının uyumu muhteşem. MHP tabanının, partinin sola kaymasından duyduğu kaygıdan bahsediyordu geçtiğimiz hafta gazeteler. Görünen o ki, kaygılanılması gereken MHP'nin sola kayışı değil, DSP'nin gidişatı.

ben istemiyorum panzerlerin rengini göreyim, uçak sesi duyayım...

Fahriye Bıkın

Rahime İnce

Müyesser Güneş

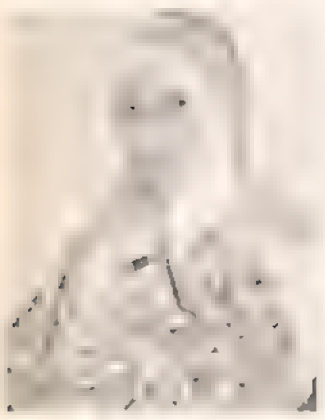

Şekernaz Çakar

Tutuklular!

Başlarındaki tülbentleri çıkarıp Talabani'ye vererek barış isteyen Barış Anneleri, Türkiye dönüşü, sınırda gözaltına alınıp işkenceye maruz kaldı. Şu anda Mardin Cezaevi'nde bulunan annelerin, Kuzey Irak ziyaretini ve sonraki gelişmeleri Ruken Yetişkin anlattı.

Neler oldu, anlatır mısınız?

Bildiğiniz gibi Kuzey Irak'ta YNK'yle(Kürdistan Yurtseverler Birliği) PKK arasında bir çatışma vardı. Ve yine insanlar ölüyordu, kan dökülüyordu. Hem YNK tarafından hem PKK tarafından. Şimdi barış süreci başlamış, barış süreci zedelenmesin istiyoruz. Yani Ortadoğu'da barış önemlidir diyoruz; gerçekten bugün Kürtler'in barışı Ortadoğu'da ön açıcı olabilir diye düşünüyoruz. Bu çerçevede anneler aralarında karar verdi. Biz tam zamanıdır, gidelim, konuşalım. "kanın durması gerekiyor," diyelim dedik. Eylül'in 25'inde buradan çıktılar, sınırdan normal pasaportlarıyla geçtiler.

Kaç kadın gitti?

Beş kadın ve bir de tercüman. Tercüman erkek. Çünkü hem Süryani hem de Kırmanci lehçesini bilen kadın yoktur. Erkek vardı, erkek göndermek zorunda kaldık. Önce anneler Hewler'de, Barzani tarafında görüşmeler yapıyorlar. Orada kadın dernekleri, Şehit Aileleri Derneği, partiler varmış, onlarla görüşüyorlar. Ondan sonra Süleymaniye'ye geçiyorlar, Sayın Talabani'den görüşme talep ediyorlar, Talabani hemen kabul ediyor. Çünkü gerçekten Kürt tarihinde ilk defa böyle büyük bir çatışmada Kürt kadınları ortaya çıkıyor ve, "Biz savaşın durmasını istiyoruz," diyorlar. Aslında daha önce erkeklerin ya da aşiretlerin arasında çıkan kavgalarda bir kadın çıkıp tülbentini yere atarak kavgayı bitirirmiş. Ama bunu tek bir kadın yaparmış. Şimdi bu kadınlar bir heyet olarak, resmi bir sıfatla gittiler.

Talabani'yle yaptıkları görüşme nasıl geçmiş?

Talabani'yle görüşüyorlar, başlarındaki tülbentleri açıp ona veriyorlar. Diyorlar ki, "Beyaz barışın simgesidir, kadının tülbenti de barışın simgesidir, biz bunu sana veriyoruz, bunu barış simgesi yap." Biz 1 Eylül Dünya Barış Günü'nde bütün parti başkanlarına mektup göndermiştik. O zaman YNK başkanına da bir mektup göndermiştik, o mektup eline geçmiş daha önce. Bu mektuba karşılık o da bir mektup yazmış, annelere vermiş. Ama tabii onların yazıları Arap alfabesiyle olduğu için mektup da öyle.

Yani olumlu bir görüşme olmuş?

Evet, Talabani çok memnun olmuş bu görüşmeden. Ama Ekim'in 3'ünde anneler beni aradı sınırdan, "Eğer biz yarın saate kadar sizi aramazsak bizi aldılar demektir," dediler. Ben süre geçtikten sonra belli aralıklarla aradım ama onlara ulaşamadım. Hemen Ankara'daki İHD Genel Merkezi'ne, Diyarbakır İHD'ye, avukatlara haber verdik. Hepsi girişimde bulundu. Karşı taraf, "Evet, elimizdeler, MİT tarafından sorgulanıyorlar," diyor. Bir gün MİT sorguluyor, öbür gün Jitem ve jandarma alıyor anneleri. Tabii savcılık, "Ellerinde Arapça bir yazı var, onun çevirisi yapılsın diye bekliyoruz," diyor. Ama o çeviri bir iki saatlik iştir, orada hemen hemen herkes Arapça biliyor zaten. Tabii bu bir bahanedir. Ama biz o zaman tam olarak ne olduğunu bilmediğimizden hemen gündeme getiremedik

Anneler gözaltında neler yaşamışlar öğrenebildiniz mi?

Avukatlar ve aileler aracılığıyla öğrendik, hepsine de çok müthiş işkenceler yapılmış. Tercüman arkadaşa da yapmışlar.

Annelerin en genci otuz dokuz yaşında, Azize Yıldız. Fahriye Bıkın altmış beş. Rahime İnce altmış altı, Müyesser Güneş kırk sekiz, Şekernaz Çakar elli yedi yaşında. Murat Bakki de tercüman. Dört gün gözaltında kalıyorlar, bir gün de saat on birden akşamın altısına kadar da mahkemede kalıyorlar

Avukatlar ne diyor?

Avukatlar itiraz dilekçesi verdi, kabul etmemişler. 169'cu maddeden, silahlı örgüte yardım ve yataklıktan yargılanacaklar.

Asiye Turhallı, 48 yaşında, Barış Annesi

"Anaların çıkışı ceza çıkışı değil ödül çıkışıdır"

Barışı hep düşünüyorduk. Maalesef her türlü imkânlarımızı da kullandık. Yetkili olsun olmasın biz barış için çalışıyoruz, kararlıyız. 96'dan beri bu analar barış için çalışma yapıyor. Ona bakarsan Büyük Millet Meclisi'nden bir sürü tebrikler geldi, bak duvarımız tebriklerle doludur. Yani yasak bir şey yapmadılar.

Hiçbirimiz şimdiye kadar devlete karşı ne bir şey düşünmüşüz, ne yapmışız, ne de yapacağız. Bizim düşüncemiz barış ve kardeşliktir. Bir de şunu düşünüyorum, sınırdan geçerken niye birşey yapmamışlar, biliyorlardı nereye gidildiğini. Anaların hakkı her yerde vardır, neresi olursa olsun. Değil ki Kuzey Irak, dünyanın her yerinde. Çünkü yakılmışız, yıkılmışız hiç gözümüzde yoktur. Fakat biz evlat acısını çekiyoruz, çok zordur. Can kaybı var, bu analar savaş için gitmediler oraya, sadece kanın durması için, silah seslerinin susması için gittiler. Hakları vardır buna, evlatları vardır içinde.

Bir de belki Türkiye Devleti bizim kültürümüzü fazla anlamıyor, analar büyük bir anlam için gittiler oraya. İnanıyorum ki Barzani ve Talabani anaların fikirlerini anladılar. Silah sesi duyunca aklımı oynatıyorum, daha bıktım. Çağrı yaptılar çocuklarımız silahlarını bıraktılar. Çocuklarımız burdan taa Kuzey Irak'a kadar gittiler, orda da karşılarına silah sesi çıktı. Orda dökülen kan kardeş kanıdır. Analarımız oraya kanları, silah seslerini durdurmak için gittiler. Anaların yaptığı görev Türkiye'nin çıkarınadır, sadece kendi şahısları için değil, tüm insanlık içindir.

Anaların çıkışı ceza çıkışı değil, ödül çıkışıdır.

Dünya anaları anlasın, ben bunu diyorum, başka da bir şey demiyorum.

İlk kadın albay Nihal Gökçakın

kadın isterse

"Sınıf birincisi olmam engellendi. Bu beni çok kırdı ama bir o kadar da kamçıladı."

Annemin ısrarı ile bir çay içimi gittiğim bir komşu evinde karşılaştım onunla. Ufak tefek son derece sade, orta yaşlı bir kadın. Ordan burdan konuşurken, gözlerim büyümeye, ağzım şaşkınlıktan açılmaya başladı. Karşımda oturan bu minyon kadın, yüksek elektrik mühendisi, üniversite öğretim üyesi ve de ilk kadın albaydı. Zamanımın azlığı nedeniyle, gitmem gerekiyordu. Oysa konuşacak çok şey vardı. Kartvizitini istedim ve uygun görürse kendisini ziyaret etmek istediğimi söyledim. Sevinerek kabul etti. Ve şimdi okuduğunuz söyleşiyi yapmak üzere onun Etiler Levazım Sitesi'nde, yeşilliklere ve Boğaz'a bakan evindeyim.

Anne ve babasının eski İstanbullu ailelerden geldiğini, babasının ve ailede pek çok kişinin asker olduğunu söylüyor. Üç kız kardeşin en küçüğü ve en hareketlisi, erkek çocukları dizip askercilik oynatıyor. 1955 yılında , kadınların harp okullarına alınacağı kararını duyduğunda henüz lise birinci sınıftadır. Babasına asker olmak istediğini söyler, ancak babası, askerliğin çok zor, çok disiplin isteyen, hoşgörünün olmadığı bir meslek olduğunu, üzülmesinden korktuğunu, onun için birkaç gün düşünüp öyle karar vermesini ister. Annesi zaten çok karşıdır. Birkaç gün sonra babasına kararının kesin olduğunu söylediğinde, ancak sevdiği işi yapan insanların mutlu olacağına inanan babasıyla. Heybeli Ada'da bulunan Deniz Harp Okulu'nun yolunu tutarlar. Yıllardan 1958'dir. İlgi Yener ve Gür Işık Gürpınar ondan önce okula girmiş, okumaktadırlar. İlk deniz subayı Gürpınar sağlık nedenleriyle malulen emekli olur daha sonraki yıllarda. İlgi Yener ise ikinci kadın albaydır.

1960'ta teğmen, 1962'de subay olarak çıkar Deniz Harp Okulu'ndan. Ancak bu dönemde kadın askerler için son derece üzücü bir şey olur. 1960 ihtilalinden sonra ani bir karar çıkar. Harp Okulları'na kız öğrenci alınmasına son verildiği gibi, üniversitelere, özellikle tıbbiyeye asker kız öğrenci alınmayacaktır. Gerekçesini sorduğumda hâlâ o günlerin üzüntüsü ve kızgınlığı üstündeydi ve şöyle anlattı:

"Kadınlar fiziki yapılarının zayıflığı nedeniyle bu görevi yapamazlar", bütün gerekçe buydu. Oysa durum hiç böyle değildi. 1955-1960 arasında Kara Harp Okulu'ndan 10, Hava Harp Okulu'ndan 22 ve Deniz Harp Okulu'ndan 8 olmak üzere mezun olan tüm kadın askerler , hiçbir falso vermeden, erkeklerden asla hiç bir yardım ve hoşgörü almadan, onların iki katı çalışarak , onlardan çok daha başarılı olmuştu. Tıbbiyeden, 60'ın üstünde kadın asker okulun bitimine 6-7 ay kala çıkarıldılar. Aslında biz de çıkarılacaktık ancak mezun olmuştuk. Bu sefer, kalan subayların tüm ileri hizmetlerini yasakladılar. Denizci denizde , havacı havada ve karacı kışlalarda, kıtalarda olamayacaktı. Ancak havacı kadınlar jetlerde uçtular. hatta Eskişehir'de jet pilot brövesi olan Muzafferiye isimli arkadaş erkek pilotlara öğretmenlik yaptı.

Bu arada, son derece dik ve çevik haliyle çaylarımızı koymaya gitti, ben resimlere bakıyorum, acaba onu üzen neler olmuştur diye düşünerek.

"Bir de beni çok kıran, ama bir o kadar kamçılayan bir şey oldu. 1960'da asteğmen çıkarken sınıf birincisiydim. Ancak, "Bu şeref bir kız öğrenciye verilmemeli, bu ancak bir erkek öğrencinin hakkı olmalıdır," diyen sınıf subayının tarafından notlarımı aşağı çekilerek, sınıf ikincisi yapıldım. 0.2 lik bir farkla 2. yapılabilmiştim. 1962'de donanmaya katılmak üzere teğmen çıkarken farkı öylesine açtım ki kabul etmek zorunda kaldılar ve birincilikle mezun oldum. Bu basında büyük ilgi uyandırdı pek çok röportaj ve haber çıktı. Ödül ve diplomamı, o zamanın Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay'ın elinden alırken bana, 'Bu kadar başarıdan sonra nasıl bir görev almak istersiniz?' dedi. 'Aktif olabileceğim bir alan olarak tersanede çalışmak istiyorum. Bu amaçla da tekrar mühendislik tahsili yapmak için izin ve onay istiyorum,' dedim. 'Derhal müracaatınızı yapın, onayımız hemen verilecektir, başarılar' dedi."

Bu arada görev tayini Ankara'ya çıkar, on dokuz gün görev yapar. Ve Yıldız Teknik Üniversitesi müracaatını kabul eder, birinci sınıfını pek çok dersini gördüğü için ikinci sınıftan elektrik mühendisliği öğrenimine başlar. 1965 yılında mezun olur ve master müracatını yapar. 1966 da y. elektrik mühendisi olarak Taşkızak Tersanesi proje kısmına şef yardımcısı olarak tayin edilir. Bir yıl içinde aldığı sicillerle mühendis subay sınıfına getirilir. Yıllarca çalıştıktan sonra Kuzey Saha'ya tayini çıkar. İstemediği bir tayin olduğu için istifasını ister ve emekliye ayrılır 1981'de..

Çaylar bitmeye yakın, biraz aşk ve evlilik konularına girmek istiyorum ama bende bir çekingenlik. İsterse cevaplamayabileceğini söyleyerek, "O kadar az kadın , pek çok erkeğin içindeydiniz hiç duygusal birşeyler yaşamadınız mı?" dedim. Gülerek baktı, "O yıllarda hayır, ama neticede evlendiğim erkek Harp Okulu'ndan bir arkadaşımı oldu", dedi . 1964 yılında, yaz stajı için Gölcük Tersanesine gittiğimde, orduevinde karşılaşırlar. Okuldan birkaç arkadaş daha vardır. İsmail Erkut oraya denizaltı kurslarına katılmaya gelmiştir. Bütün arkadaşlar akşam yemekte, dansta birlikte olurlar. Üç buçuk ayın sonunda İsmail Bey'le evlenmeye karar verirler.

Söz, nişan derken 1967 Ekimi'nde evlenirler. 1972'de oğlu Hakan dünyaya gelir. En zor dönemlerini hamileliği sırasında yaşar: aylarca korse giyer, tersanede kimse anlamasın diye. Hamilelik izni diye bir şey de yoktur o zaman ve hamileliği çok zor geçmektedir. Ellerinde ve kollarında sinir sıkışmaları olur, yemeğini dahi annesi yedirir. Sürekli aldığı raporlarla doğuma girer, sezaryenle doğurur çocuğunu. Ve yirmi gün sonra tersanede iş başındadır. 1979'da eşinden ayrılır, bir yardımcı tutar, annesinin de katkılarıyla oğlunu büyütür.

Emekli olduktan sonra bir süre özel şirketlerde teknik kontrol, hasar tespiti ve müdürlük yapar. Daha sonra ise Yıldız Teknik Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlar, halen bu göreve devam ediyor, bir süre önce söz kesilen oğluyla beraber yaşıyor.

Kadınların askere alınması hakkında ne düşündüğünü sorduğumda, *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan bir beyanatında "Köklü bir ortaçağ ve Osmanlı kalıntılarını yaşıyoruz, psikolojik olarak yıpratıcı olsa da, bir kadın isterse asker olmalıdır," dediği için ihtar aldığını anlatıyor. Bugün içinse zorunlu askerliğin bir kadın için uygun olmadığını, eratın ve alt yapının buna hazır olmadığını söylüyor. Ancak sözleşmeli uzman çavuş olarak kadınların asker olmalarını doğru buluyor. "Kadını duygularımızı öyle bastırıyorsunuz ki bir süre sonra kendinize ait şeyler unutuluyor, bu çok zor ve yıpratıcı," diyor.

Şiirler yazan, sürekli hareket içinde, sanatçılarla, kadınlarla derneklerde çalışmaya devam eden bu minyon ama çok güçlü albaymızdan izin istiyor, bize kaybetmemizden korkarak verdiği resimlerle ve pek çok hatırayla veda ediyorum....

Nur

Öğrenci kadınlar konuştu

ne umduk ne bulduk

Şengül 23 yaşında 4. Sınıf - Devrim 22 yaşında 3. Sınıf - Buket 22 yaşında 3. Sınıf - Derya 20 yaşında 2. Sınıf

Şengül: Üniversitenin tarihi kapısından içeri ilk girdiğimde sanki yılların yükünü dışarıda bırakmış gibiydim. Deneme smavları, testler, soru kitapçıkları, "Kızım eve geç gelme"ler, "Ders çalış, bak bugün kitabın kapağını hiç açmadın"lar...kısacası tüm zorunluluklarımdan kurtulmuştum. Kendi gayretimle ulaştığım yerde mutlu olabilirdim artık. Üniversite "bilmek" demekti. O güne dek susmak zorunda kalıp görüş bildiremediğim herşey hakkında konuşmak demekti. İçinde yaşadığım toplumun katı değer yargılarından, kampüs duvarları sayesinde yalıtılmış, korunaklı bir yaşam alanında davranışlarımla "kendim" olabilmekti.

Derya: Ben ailemden ayrı okuyabileceğim için çok istiyordum İstanbul'da bir üniversite kazanmayı. Ailem Ankara'da. Ankara'daki üniversitelerden birinde okumamı istiyorlardı. Tercihlerimi de onlar yaptı. Bir de bizimkiler klasik Türk ailesidirler zaten. Yani kızımız dizimizin dibinde okusun, etliye sütlüye karışmasın, okulunu kazasız belasız bitirsin, sonra da evlenip evinin kadını olur artık. Ben tercih formunda yaptığım küçük bir hileyle İstanbul'a gelmeyi başardım. Ve bundan sonrası için çok heyecanlıydım. Bahat hareket edecektim, bana sürekli karışan bir ailem olmayacaktı. Herşeyin çok müthiş olacağını zannediyorsun bir kere.

Buket: Ben böyle bir özgürlük ortamının içine düşeceğim yanılsamasıyla gelmedim üniversiteye. Ailemde de rahat hareket eden biri olduğum için şanslıydım aslında. Sosyal anlamda bir rahatlama ya da baskıdan kurtulma gibi şeylerim olmadı. Ama benim en çok hayal kırıklığına uğradığım konu eğitim oldu. O konuda hazırlıksız yakalandım diyebilirim. Derslerde tartışmalar yaşayacağımı, kendimi çok geliştireceğimi, çok şey öğreneceğimi, hatta bunlardan sonra kütüphaneden çıkmayan biri olacağımı zannediyordum ben de. Bilimsel anlamda çok hayal kırıklığına uğradım. Yoksa erkek arkadaşım olması gibi konularda bir beklentim olmadı. Zaten bu konularda çok rahat bir aileden geliyorum.

Derya: Ben sadece sosyal rahatlık anlamında değil, eğitim anlamında da lisedekinden farklı bir ortam bekliyordum. Hocanın gelip dersini anlatıp, sorusuz sualsiz çekip gittiği bir ortamı yerine, canlı tartışmaların olduğu, sosyal kültürel faaliyetlerin olduğu, hatta bu faaliyetler için öğrencinin teşvik edildiği bir ortam bekliyordum. Ama ben eğitim açısından pek bir şey bulamadım. Benim sosyal anlamda da beklentilerim vardı, çünkü sana göre daha baskıcı bir ortamdan geliyorum.

Devrim: Ama işte özellikle kızların beklentileri senin gibi eğitim ya da bilimsellik olmuyor. Okula gelir gelmez açılıp saçılan kızların üniversiteye dair bütün hayalleri her gün değişik bir kıyafet giyip, sevgili bulmak oluyor.

Buket: Genellikle de bu kızlar düzeysiz garip ilişkiler yaşıyorlar, çok fazla bastırılmış duygularla geldikleri için çok da bilinçsiz yaşıyorlar bu ilişkileri. Okulla eğitim anlamında bir ilişkileri olmuyor. Onlar için biraz sevgili koleksiyonu yapmak, sonra da evlenecekleri kocayı bulmak anlamına geliyor üniversite. Üniversite onların "özgürlük" mekânı oluyor.

Devrim: Ben üniversiteye gelmeden önce de abimden dolayı hem üniversite ortamına, hem de üniversiteli solculara hiç yabancı değildim. Lisedeyken gerek giydiğimiz formalardan, gerek okulun kurallarından, gerekse sigara içememek yüzünden üniversiteye girdiğim gün birdenbire büyüyeceğim diye düşünüyordum. Düşünsenize, liseye ait bütün belirtilerden kurtuluyorsunuz. Büyüyorsunuz ve başka biri oluyorsunuz. Abimden dolayı gittiğim mekânlarda hep üniversiteliler oluyordu. Ben de doğal olarak onlar gibi olmayı hayal ediyordum. Başka bir yaşama gireceğim. Başka bir sosyal yaşamım olacak. Her gün eve gitmek zorunda olmayacağım. Arada bir arkadaşlarımda kalacağım falan. Bunlar hoş ve umutlu hayaller tabii.

Buket: Bence on sekizinde ya da on sekizden sonra üniversiteye girdiğimiz için, hani bu yaşlar tam büyüme yaşlarıdır ya... Artık on sekizimi geçtim ya da geçiyorum bilgisiyle birlikte büyüme kafamızda yerleşiyor. Çoğumuz için farklı bir şehir, farklı arkadaşlar ve bunlarla birlikte farklı bir yaşam başlıyor. Herşey bir anda değişiyor, tabii beklentiler ve umular da değişmeye başlıyor. Ben artık üniversiteliyim diyerek ona ayak uydurmaya başlıyorsun ve farklı davranıyorsun. Tabii bu davranışlar ne derece içe sindirilmiş oluyor, ne derece yapay kalıyor orası tartışmalı

Derya: Ben kontenjanla geldiğim için Kasım ayında başladım. Sınıfa ilk girdiğim gün, tartışmalı bir ders beklerken, dikkatimi kızların modaya uygun giyim, saç ve makyajıyla erkeklerin liseden sonra hemen uzatmaya başlattıkları saç ve sakallar çekti. Biraz daha izledim insanları ve kızların yine lisedeki gibi erkek arkadaş, özel hayat, belki lisedekinden biraz daha fazla cinsellikten söz edip dedikodu yaptıklarını; erkeklerin yine maç muhabbeti yaptıklarını gördüm. Bu benim için ciddi bir hayal kırıklığıydı. Eee, herşey burada da aynı diye düşündüm. Bunu düşünür düşünmez birden içimde çok fazla şey tuzla buz oluyor. Velhasıl kötü bir duygu bu. Sadece forma değişmişti.

Devrim: Ben okula geldiğim zaman bir bildiri görmüştüm, "Lise dört mü? Üniversite bir mi?" diye. Durumu çok iyi ifade ediyor galiba.

Şengül: Ben okula giderken, annem ve babanın dışında: komşu teyze, amca, abi, abla ve kapıcımız da dahil olmak üzere üniversiteyi kazandığımı için beni tebrik eden herkesten duyduğum ikinci cümle

"Aman kızım Siyasal'mış bir de! Dikkat et ona buna bulaşma dört yılda bitirmeye gayret et" olmuştu. Kampüse girişinden sonraki ilk izlenimlerinde dışarıdaki hayata göre, görece rahat bir ortam olduğunu düşünmüştüm. Ne de olsa kızlar yürürken sigara içebiliyorlardı. Sınıftaki arkadaşlarımla tanıştığımda yüzde doksanının kendi benliklerini evde bırakıp, ana babalarının ve büyüklerinin kafa yapılarının dengesiz bir karışımıyla ütülenmiş beyinlerle karşında durduklarını gördüm. Kendimi büyümüş hissediyordum. Artık kendi kararlarımı verebilirdim. Düşünsenize öğrenci işleri bile ebeveynlerinizi muhatap kabul etmiyor, reşitsiniz. Ben girdiğim sene yerel seçimler de vardı oy kullanmak için yaşımı tutuyordu. Değmeyin keyfime.

Devrim: Bütün bunların dışında, eğitimin teorik ağırlıklı ve tartışmasız olması da, eğer burada kendi çabanızla kendinizi geliştirmezseniz insanı geriletiyor. İş bulmak konusunda da bence burada dört sene okuyacağıma, gidip bir yerde dört sene çalışsaydım hiç olmazsa iş tecrübem olurdu. Benim aradığım o yüzden ders değildi. Yoğun bir sosyal yaşamım olsun diye üniversiteye gitmek istiyordum.

Şengül: Benim geldiğim sene seçim oluyordu ve ben sınıfımda kimsenin hangi partiye oy vereceğini tartıştığına tanık olmadım. Bırakın meslek, okul, bölüm seçimini, oy kullanmak bile onlar için önemli değildi. Kimseyle arkadaşlık kuramadım. Kızların çoğu kompleksliydi, erkekler ise daima öküzün altında buzağı arıyorlardı. "Merhaba" dediğinizde bile bunu size asılmak için sebep görüyorlardı. Gariptir senenin ortasına doğru iki çift laf edebileceğim insan Müslüman gençlikten bir çocuk olmuştu. Hayatı farklı yorumluyorduk ama içinde bulunduğumuz ortama karşı oluşturduğumuz savunma mekanizması, uzaklık bizi aynı çizgide buluşturuyordu.

Buket: Bizde de derslerde İslamcı ya da solcu, hocalarla tartışanlar genelde böyle politik tiplerdi. Bir gün derslerin birinde beni çok şaşırtan, aynı zamanda kızdıran bir olay olmuştu. Sınıftaki kızlardan biri hocanın anlattıklarına ilişkin bir soru sormak için söz istedi. Sorusunda net hatırlamıyorum ama, "Biz kadınlar ya da kadın olmak" gibi bir şey geçiyordu. Kızın sözü bitmeden akıllıvelin biri "Kadın değil, kız" demez mi! Kız şaşırıp kaldı. Allahtan başka bir kız arkadaş, "Sizin gibi dünyaya iki bacak arasından bakanlar yüzünden yerimizde sayıyoruz zaten. Biz de size oğlan diyelim o zaman," diyerek yüreğimize su serpti. Hocamız ne yaptı dersiniz, bu konuşma hiç geçmemiş gibi derse devam etti.

Derya: Derste konuşmak bir problem zaten. Politik bir mevzudan konuşmak ise korkunç bir şey. Hocalar mutlaka engel oluyor. Bir de kadın meselelerinden bahsedince çok alaya alınıyorsunuz. Hemen Duygu Asena'yla başlayıp, feminizmi aşağılayarak devam eden laflarla karşılaşıyorsunuz.

Şengül: Benim dikkatimi çeken bir başka nokta da, yaşı ilerlemiş, profesör olmuş kadın hocaların giyim tarzları ve davranışlarıyla birer erkekten farksız oluşlarıydı. Koyu renk dopiyes, beyaz gömlek ve kravat gibi bağlanan koyu renkli bir fular. Sanırım akademik dünyada yükselebilmenin koşulu erkekleşmek.

Devrim: Bu, okulda herhangi bir konuda etkili olmak isteyen bütün kadınlar için geçerli bence. İster politik alanda olsun, ister akademik alanda, kadınlar erkeklerin davranışlarını benimsemeden etkili ve başarılı olamıyorlar

Gerçek suçlu nerede?

Bir iki ay önce tüm gazeteler, Boğaziçi Üniversitesi'nde ki kızlar tuvaletine bir kameranın yerleştirildiği tacizci vakasını yazmıştı. Tacizci yakalanmış, adalete teslim edilmişti. Çok kısa bir zaman geçmesine rağmen, bu olayla ilgili dava sonuçlandı ve tacizci olarak yakalanan kişi beraat etti. Taciz edilen kızlar da dahil hiç kimse yargılanma sürecinin seyrini bilmiyor.

Bu olayda okul yönetimini suçlayan Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri şu soruları soruyorlar:

"Okul yönetimi polise tacizciyi mi, delilleri mi teslim etti? Deliller nelerdi? Yakalanan kişi gerçekten suçlu muydu, yoksa kimsenin bir an önce kapanması için zayıf delillerle mi suçlanmıştı? Yargı süreci hangi senaryoya göre ilerledi, neden bu kadar kısa sürdü? Olayın tespit edilmesi gerçekte nasıl oldu? Kamera tespit edildikten sonra, fail neden güvenlik değil de, temizlik görevlilerince yakalandı? Okulun, konuştuğunu iddia ettiği kişi ile yakalanan kişi aynı kişi midir? (Fail olarak yakalanan kişi evinden alındığını söylüyor.) Okuldaki soruşturmanın boyutları nelerdir?"

Gerçekten de bir çok karanlık yönü bulunan bu olayın arka planı, soruşturma ve dava aşaması karanlıkta kaldı. Tacizci olarak yakalanan kişinin arkadaşları internet aracılığıyla, onun suçsuz olduğunu duyurmuş. Arkadaşlarının ehliyetinin kayıp olduğunu ve o ehliyetle başka suçlar işlendiğini iddia ediyorlar. Peki bu soruların cevabını kimler verecek?

Şöyle diyor Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri: "Boğaziçi Üniversitesi'nin bu olayda aldığı tavır demokratik bir tavır değil. Bilgiler üniversite camiasından saklanmış, şeffaf bir yönetim anlayışı sergilenmemiştir. Okulun adı lekeleneceği kaygısıyla olayların üstünü örtmeyi tercih eden, modern olmaktan uzak bir idarecilik ortaya çıkmıştır. Olayın tam anlamıyla açığa çıkması için üniversite yönetiminden bu anti-demokratik tavrı bırakarak öğrencilerini, mezunlarını ve kamuoyunu bilgilendirmesi talep edilmelidir.

Kadınlar cinsel tacize karşı çıkmadıkça bu tür olaylar hasır altı edilecek, meşrulaştırılacak, tacizciler aklanacak. Boğaziçi'ndeki taciz olayı ne kadar tartışılacak, bu olaydan ne gibi dersler çıkarılacak henüz bilmiyoruz. Soruşturmalar bitti, dava kapandı, medya elini eteğini çekti. Ama teknolojik taciz vakası üzerine söylenecekler, bu konuda yapılacaklar bitti mi?"

Ben ve ötekiler

Genç olmak, bakire olmak, kadın olmak. Kadın olmayı hissettiğim ve öğrendiğim andan itibaren dünyaya bakış açımda çok şey değişti. Ama çevremdeki insanlar değişmiyor.

Ben kendimi, cinsiyetimi fark ettiğimden beri, bir sürü gereksiz gereksiz tartışma yaşadım. Örneğin annemle. Ben ne zaman bir konuşmamda kendimden kadın olarak bahsetsem annem, "Sen kızsın," diye düzeltme gereği duyar. Hadi annemin yaşı, yetiştiği büyüdüğü ortamı falan hepsine eyvallah diyorum da 21. yüzyıla girdiğimiz şu dönemde okuldaki genç erkeklerin hâlâ daha kendisini kadın olarak ifade eden birisi karşısındaki yüz ifadeleri beni çıldırtıyor. Çünkü onlara göre kadın olmanın belirleyicisi bekâretin bozulması. Hoş bu durum kızların kafasında da aynı. Anneme ve herkese göre kadın olmanın ilk koşulu evlenip yuva kurmak, anne olup çocukların yetiştirmek, yani kocasına sadık bir kole olarak hayatını sürdürmekti. Ama kadın olmak için illa bir erkeğe mi ihtiyaç var. Erkek düşmanı olduğum söylenemez ama kendi cinsel kimliğimi bir erkeğe ihtiyaç duymadan da oluşturabilmeliyim. Ya da erkekler için de evlenene kadar oğlan sözcüğü geçerli kılınsın. Bizler zaten regl olana kadar bekliyoruz, fakat gene de kadın olmanın belirleyici gücü erkekte saklı. Onlar bir yaşında da sünnet olsa, on yaşında da sünnet olsa erkek mertebesine ulaşıyorlar. Ben çok küçük yaşta regl oldum. Regl olmak çocukluktan genç kızlığa yani kadınlığa atılan ilk adım ve daha sonrasında kadınlık hormonu salgılamakla başlayan, vücudumuzdaki değişikliklerle süren bir evre geçiriyoruz. Ergenlikle başlamıyor muyuz ruj sürmeye, far, fondöten kullanmaya, çocukken yapılan bir iki kötü deneyime rağmen inatla giymiyor muyuz topuklu ayakkabı? Sonra vücudumuzdaki en büyük değişiklikle "sutyen" takmaya başlıyoruz. Hem çoğu zaman vücudumuzdaki değişiklikleri kamufle edeceğiz diye çok büyük çabalar harcıyoruz. Kimi zaman ise daracık giyilen badi ve kotlarla büyüdüğümüzü, kadın olduğumuzu ispata çalışıyoruz. Çocukken hangimiz bunları kullanmayı arzuluyoruz ki?

İşte on yedi yaşında olmak, bakire olmak ve kadın olmak. Aslında bu ikisi arasında büyük bir fark yok. Cinsel birliktelik yaşamak öyle sanıyorum ki benim yaşamımda çok fazla birşey değiştirmeyecek. Belki toplumun nazarında başka birisi olacağım ama benim topluma bakışımı değiştirmeyecek çünkü kız ya da kadın olmak yaşadığımız sorunları farklı kılmıyor.

Ayşegül Oğuz

NOKSAN-60-NOKSAN (İDEAL KÖŞE)

Gülay Batur

aşktan da beter!

Yıllar sonra sigarayla ilişkimde erkeklerin ne kadar etkili olduğunu fark ettim.

Onunla ilk tanıştığında on yedi yaşındaydım Önceleri ondan pek hoşlandığım söylenemez. Ancak sonraları onunla olan ilişkimi tam anlamıyla 'aşk ilişkisi' olarak tanımlayabilirim. Kendi içimde çok mücadele ettim, yoluma onsuz devam etmek için. Bir haftalık, üç aylık, bir yıllık ayrılıklar...

Ama onsuzluğa dayanamıyordum bir türlü. Bu bağımlılık bir yandan hoşuma gidiyor. Bir yandan da kendimden nefret etmeme yol açıyordu. Aşkın doğasında varolan o yoğun duyguyu, sevgi-nefret ikilemini yaşıyordum kısacası.

Ne anlar yaşadık onunla. ne geceler ne gündüzler, ne akşamüstleri ne gündoğumları. .

Bir süre, bir saat, iki saat örneğin, onsuz kaldığımda o ilk buluşmadaki şehvet duygusunu, o baş dönmesini, o el ayak titremesini 'aşk' sozcüğünü kullanmadan nasıl açıklamalı? Ya yokluğundaki o dayanılmaz boşluğu... Karanlık sokaklarda onu bulmak için gösterdiğim akıl almaz çabaları nasıl anlatmalı?

Ama hakkını yememek lazım. O da üzerine düşeni yaptı bu aşk ilişkisinde. En yalnız, en çaresiz, en bedbahıt anlarımda birlikteliği ile destek verdi. Hele birlikte içtiğimiz içkilerde verdiği haz tükenmez gibivdi. Müzik onunla sanki daha bir anlamlı, dost sohbetleri, tartışmalar daha bir keyifliydi.

Şaka maka yirmi beş yıl sürdürdük bu 'aşk' ilişkisini. Birlikte çaylar, kahveler içtik. Benimle sevdiğim. âşık olduğum erkekleri paylaşacak kadar aitti bana. Onlar gelip geçiyorlar, biz ikimiz yine yolunuza birlikte devam ediyorduk. Onun benimle bir sorunu yoktu. Ayrılmak isteyen hep ben oluyordum. Sonra ayrılığa dayanamayan yine ben. İlişkiyi bitirip bitirip başlatan hep ben. Ona değil bana zarar veriyordu bu ilişki. Günden güne sağlığını bozuluyor, sararıp soluyordum onun yüzünden. Kendinden veren ben oluyordum. Bir an önce kesin ayrılık kararını vermem gerektiğini biliyor ama bir türlü yapamıyordum.

Şimdi düşünüyorum. Nasıl ve neden başladı bu ilişki? Yirmi beş yıl önce üniversite kantininde erkek arkadaşlarımızla eşitlenmenin bir yolunun da onlar gibi, onlar kadar sigara içmek olduğunu sandığımızı fark ediyorum. Sanıyorduk ki onlar gibi giyinirsek, onların tavırlarını takınırsak toplumun ve kendimizin gözünde eşitleneceğiz. Hiç te öyle değildi aslında. Oysa biçime verdiğimiz bu önemi, işin özüne inmeye verseydik herşey bugün çok farklı olacaktı. Yıllar kafamıza vura vura gösterdi onların tavırlarını örneklemekle eşitlenemeyeceğimizi. Eşitlenmenin farklı mücadelelerden. farklı kavgalardan geçtiğini. Bana o yıllardan kala kala bu bir türlü kurtulamadığım sigara ile olan bu bağımlılık ilişkisi kaldı. Şimdiye dek bilinçsiz sürdürdüğüm bu bağımlılık ilişkisini bundan böyle bilinçli sürdürüyorum. Birgün onu kesin terk edeceğim. Bir daha el sürmemek üzere.

Sevhan Bolkal

bir tırnak içi yazısı: afrodit

Uzun sarı saçları, estetik görmediğini iddia ettiği abartılı makyajlı yüzü ve balık eti vücuduyla güzel bir Boşnak kızıydı hatırladığını. Aşağı yukarı aynı yaşlardaydık.

Hiçbir zaman "iyi filmlerde" oynama şansı bulamadı. Ne "sosyal içerikli" ne "sanatsal". Hep üstüne basa basa yaşadığı ve "Türkiye'nin neresinde olursa olsun yaşattığı" genç erkekler üzerinde "derin etki bırakan" filmlerde oynadı. "Rakipsiz güzelliğini ve cinselliğini" sergiledi durdu. Sonradan aynı iddiaya akıl tozu ve çağ atlayan değerler sosu eklenmiş birileri de çıktı. Ve bu kafası karışık toplumda ciddi etkiler bırakmaya devam ediyorlar hâlâ...

Pek sansasyonel bir hayatı olmadı sanırım. Kendinden hayli geçkin. zengin. gün görmüş bir efendiyle uzun bir beraberlik yaşadı bildiğim. Bu beraberliğin sunduğu herşeye hayran yaşarken. yaşlı sevgili ölüverdi bir gün... Miras kavgaları, yıllarca keyifle oturduğu yalıdan sürülüşü, genç Türkiyeli erkeklerin onun etkisine yeniden girmesine yol açtı. Para kazanması lazımdı ve bu ülkede en kolay ve en zor kazanılan şeydi. Ama onun bulunduğu yerde arazi genişti. "sanat" faalivetini yeni bir alana kaydırdı. Hemen bir kaset çıkardı. Genç sevgilisi hem klibinde oynadı hem de destek verdi bu "sanat" faaliyetine. İmajı hiç değişmemiş sadece daha kilolu ve daha yaşlanmış bir afrodit ti. Ve tüm Türkiye sevgilisinin en çok neresini beğendiğini öğrendi ve rahatladı. Nefret etsek de, biz de biliyoruz bu şarkının sözlerini. "Çok akıllı. müthiş komik" komedi sohbet program sunucularının sevgisini kazandı. Yeni halini pürcemalini sergilediği Okan "Bey"in programından sonra, ailemizin Beyaz çocuğu da konuk etti Afrodit'i. Etti de pişman bile oldu galiba... Bütün hazırlıklarına rağmen şaşırtamadı şaşırdı, yaptırtamadı yapmak zorunda kaldı.

Bir reklam filmi çevirmesi ise basında büyük abilerin bile ilgisini çekti- biz senelerce onunla alay ettiğimizi sanarken. acaba o bizle dalga mı geçiyordu?- gibi garip bir meraka bile kapıldılar. Bense yüzde doksanının psikopat edildiği bu toplumda arsızca bir akıl ve ben herşeyi yaparım iddiası taşıyanlardan çok daha samimi buluyorum bu garip kadının saçmalıklarını...Reklam filminde hayatının rolünü oynadığını ve hiç olmazsa bir altın portakalı hak ettiğini düşünüyorum...

Nur

genç kürdün, bir türk sanatçı olarak portresi

yeşim ustaoğlu, güneşe yolculuk isimli filminde, tireli mehmet'in kürt oluşunu anlatır. acılı, zorlu bir yolculuktur bu. en çok da başkalarının acılarını öğrenmeyi içerir. yılmaz erdoğan'ın macerası ise, aynı yolculuğun tersten yapılmasını andırıyor. hakkârili bir kürdün türk olmasının yolculuğu; muhakkak ki başkalarının bilinen acıları unutularak yaşanır.

yılmaz erdoğan, hakkârili, ankara'da büyümüş. yaratıcı bir başka kürdün, muhsin kızılkaya'nın lısını. otuz üç yaşında, on iki eylul öncesi, solculara bulaştığını söylüyor. hani yaşını gizleyen kadınlarla ilgili hikâyeler vardır, iyi bir hesap yapıldığında sekiz yaşında doğum yapmış olması gerekir falan. yılmaz erdoğan'ın onikieylulöncesi bende böyle bir intiba bıraktığı için söylüyor diyorum. ama her halükârda solcularla oturup kalkmışlığının olduğu belli. memleket meseleleri konusundaki yaklaşımı, ne beyaz'a, ne de mesajsız mizah militanı cem yılmaz'a benziyor. ayrıca bir televizyon programında kendisine yöneltilen, "kürt müsünüz?" sorusuna, "hakkâriliyim, bizim oralarda fransız olunamadığı için kürdüm," diye cevap vermişti, helal olsun, aynı anda komik ve doğru olmak, zor bulunan bir özellik uzun zamandır

o yıllarda da ünlüydü, *bir demet tiyatro*, beşiktaş kültür merkezi falan hepsi vardı. kitaplarında kürtler, işkence gören tutuklular, aşk yüzünden arkadaşları tarafından öldürülen ama öldürülmelerini haklı bulan gerillalar dolaşırdı, bir de şiir yazıyordu tabii: düşünün, dışarıda hain bir yağmur yağıyor, "o" sizi görmek için uzun yollar kat etmek zorunda kalmış, güçlü ama bir tek sizin karşınızda eli kolu bağlı, ıslanmış ve sadık bir sıvas kangal, yetiniyor; olsun, "ben senin beni sevebilme ihtimalini seviyorum" . mükremin'in baştan çıkaramadığı kadınların kalbi böylece burulduğu.

bir başka açıdan bakıldığında, işi sağlam tuttuğu söylenebilir yılmaz erdoğan'ın. (ki boşandıktan sonraki performansı, kendisinin de sık sık o açıya başvurduğunu düşündürüyor.) kadınlar şairlere bayılırlar ve kadınlar kendilerini güldüren adamları severler şeklindeki "ikilem 'in ya da aforizma çiftinin iki tarafına da, nasıl derler, hitap ediyor.

bir zaman sonra eski heyecan kalmıyor

zaten kadın erkek ilişkileri üzerine düşünen bir adam. *kadınçıklar* diye bir oyunu var mesela. uzun zaman *aktüel*'de gürbüz vural adıyla, bir çiftin diyaloglarına dayanan yazılar yazdı. (bu yazılarını *kaybeden gerçeküstü konuşmalar* adlı kitabında topladı sonradan.) ama yalnızca yazarken değil, yazanlar, yani gazeteciler karşısında da kadınlar ve erkekler üzerine düşündüğünü belli ediyor. şimdilerde şehirlerde yaşayan bekârların kendilerine çok sordukları ve cevapların, istanbul'un tünel'le etiler semtleri arasında yaşayanların hayatlarına göre arandığı sorular bütün görüşmelerinde ele alınıyor. heyecanlanabildikleri tek alan aşk olduğu için aşkta heyecanı kaybedince ne yapacaklarını şaşıranların, o çiçekten o çiçeğe koşarken evde devetabanı yetiştirmeye razı olanların, bütün türkiye'ye yönelen ulusal basın tarafından ele alınmasına dayanan görüşmeler.

yani aslında her açıdan her tarafa hitap eden bir adamdı yılmaz erdoğan. hem kürttü, hem kürtlere yakıştırılmayan bir biçimde evlilik dışı ilişkileri varsayabiliyordu.

zulüm komik midir gerçekten?

üstelik *bir demet tiyatro* gerçekten çok komikti. bir zaman, özellikle de *sıdıka* televizyon dizisi haline geldikten sonra, atilla atalay'ın itirazlarını hatırlayan da pek kalmadı. bu şaşırtıcıdır aslında; mizah dergilerinin de, atilla atalay'ın da altın yıllarıydı. mükremin'in şeytan tüyü gerçekten işliyordu.

bir demet tiyatro, gerçekten de *sıdıka* ve ailesinin ters yüz edilmiş bir kopyasıdır. önemli bir farkla, atilla atalay ağbisinin ve bütün erkeklerin karşısında sıdıka'nın tarafını tutar: yılmaz erdoğan ise açık biçimde mükremin'den yanadır.

iki hikâyenin de belkemiği sıdıka/lutfiye tabii, ailedeki herkesten daha zeki olan bir ev kızı; atilla atalay onun aile içinde gördüğü zulmü hep zulüm olarak göstermiştir; yılmaz erdoğan ise bunu komik bulur.

bu noktada demet akbağ'la yılmaz erdoğan'ın ilişkisine değinmek istiyorum. her yerde çok yakın oldukları yazılıyor. demet akbağ, her fırsatta yılmaz erdoğan'ı övüyor, onunla çalıştığı için ne kadar şanslı olduğunu tekrar ediyor. oysa türkiye'de en az sıkıntısı çekilen şeylerden birisi mizah yazarı (hatta fazlası olduğu bile söylenebilir); çoğu da en az yılmaz erdoğan kadar başarılı. ama demet akbağ gibi başarılı kadın oyuncu az. lütfen yasemin yalçın demeyin; onun komikliği, tipinin allah vergisi yamukluğundan kaynaklanıyor biraz da. ne oynarsa oynasın hep yasemin yalçın. ama demet akbağ öyle değil, gerçekten oynadığı kişi oluyor. gereğinde komik, gereğinde acıklı; bazen de ikisi birden. oysa yılmaz erdoğan'ı mükremin ve ona çok benzeyen kendisinden başka rolde seyredemedik pek.

"herkes bana hasta, yaa"

yılmaz erdoğan lafa gelemez. kendisine yönelik eleştiriler karşısında her zaman hırçın oldu. son zamanlarda kendisine yönelik hayranlığında da artış var. eskiden eleştiriler karşısında yer yer terbiyesizleşirdi. şimdi ise bunları doğrudan doğruya kıskançlığa bağlıyor. herkes onu kıskanıyor, bütün şairler, şiir kitapları iyi satıyor diye ona haset ediyor, oyuncular aynı şekilde, yazarlar deseniz aynen... herkes onunla yarışmaya çalışırken, o başarıdan başarıya koşuyor; bir de millet peşini bıraksa! "uğraşmasınlar benle," diye şikâyet ediyor. memlekette başka adam mı kalmadı. bırakın adamın yakasını, yapacak çok işi var; oscar alacağını siz de duydunuz mu?

asabi bünye

işler tam bu havada gidiyordu ki, ufak bir tatsızlık oldu. şu düşünceye özgürlük kampanyası meselesi. yılmaz erdoğan güle oynaya imza atmıştı. ama işte bu imza atma meselesi karışık. neye imza atmıştı? okumamış, ne olarak atmıştı; o yayıncı olarak attığını sanıyordu. meğer yazar olarak atmış. yoksa tam tersi miydi? neyse, işte, bir yanlış anlama olmuştu. lale mansur, "ne yanlış anlaması," "şanar yargılanacağımız maddeleri bile yazmıştı alta." ama işte bir anlaşmazlık olmuş!

yılmaz erdoğan, bu tür kampanyaların anlamsızlığıyla ilgili olarak bir çoğu haklı olabilecek görüşler öne sürüyor. ama bunları niye daha önce akıl etmemiş? "mahkemeye çıkınca şöyle yapalım, böyle yapalım," denildi diye de rahatsız olmuş biraz. ortak bir kampanya yapanların mahkemede nasıl konuşacaklarını konuşmalarından doğal ne olabilir? ama koskoca yılmaz erdoğan, mahkemede ne diyeceğini bilemeyecek değil ya.

dizilerin gizli kahramanları

tipik türk kadını sih ana!

Kış ekranlarımız yeniden yerli dizilerle şenlendi. O kadar ki, TRT bile, yeni yayın ilkeleri ve atılımı çerçevesinde, özel kanallarla rekabet edecek dizilere yatırım yaptı. Bakalım ne olacak?

Bu adeta falcı sorusu sizi hiç şaşırtmasın. Türkiye televizyonlarının en önemli ortak özelliği, ne zaman neyin nasıl olacağının asla bilinmemesidir. Halbuki, koskoca bir endüstri besliyor bu televizyon denen teknolojiyi. Yani kocaman bir fabrika düşünün, üç günde bir ürün değiştirsin, bayi değiştirsin, belli bir ürünü tamamen kaldırsın, aniden altmış kişinin işine son versin ve tazminat ödemesin. Hatta, dukkânında sattığı malı üreten birime, "ya özür dilerim, biz 10 liraya anlaşmıştık ama ancak 5 lira veriyoruz," desin. İşte Türkiye'de televizyon endüstrisi aynen böyle, hatta daha beter çalışır. Dolayısıyla, bizim o çok sevgili dizilerimizin de akıbetini sadece Allah bilir !

O nedenle biz, Türkân Şoray, Halil Ergün, Hande Ataizi ya da Kenan İmirzalioğlu'ndan "en sevdiğim" kahraman diye söz edebiliriz, ama en az onlar kadar, hatta onlardan da daha "kahraman" olanlar vardır dizilerimizde: O dizileri hem içerik olarak, hem de teknik olarak "üreten"ler. Bunların bir kısmı, yıllardır film piyasasında (hani şu ünlü Yeşilçam!) iyi kötü yer, isim, varlık edinmişlerdir. Ama bir de yeniler, gençler, "mektepliler" ve kadınlar (yani eski Yeşilçam'da var olmayanlar) var ki, işte onların bu koşullarda televizyona dizi üretmeye çalışmaları gerçek anlamda bir "kahramanlık"tır. Çünkü dedik ya, bu dev endüstri, bir yandan en nitelikli insanları çalıştırır, bir yandan da en niteliksiz işgücüne, uyduruk kaçak atölyelerde uygulananlardan beter çalışma koşulları sunar. Dizinizin o pek de okumaya zahmet etmediğiniz uzun ön ve arka jeneriklerinde o kadar çok yüksekokul mezunu, sinemanın, televizyonun eğitimini almış kişi vardır ki şaşarsınız

Koşullara gelince, dışarıdan şöyle bir bakınca çekici gelir tabii: Örneğin, normalde daha dün mezun olmuş, bilmem kaçıncı asistanın haftalığı, bizim üniversitede bir ayda kazandığımız maaştan fazla olabilir. Amaa... dizi için diyelim on üç bölüm için anlaşan asistan arkadaşımız, nihayet bir ev kiralar, bir iki eşya alır belki... Çekimler de başlar. İç hafta sonra zor bela bir bölümlük parasını alınışken, bir haber: "Kusura bakmayın reytingler düşük çıktı, dizi kaldırıldı!" Diyelim ki her şey yolunda, dizi sürüyor. Para kazanılıyor çok şükür, nasıl mı? Günde yaklaşık on beş saat çalışma, üç gün için gidilen Anadolu'dan, yirmi üç gün sonra dönmeler, "repo" derseniz... (Bu terim de ilginç zaten, sinemada, tiyatroda, "tatil" yerine, Fransızca "dinlenme" anlamına gelen bu terim tercih edilir) vardır da kime yeter acaba, bir sanat yönetmeni kadının kendi ifadesiyle söyleyecek olursak: "Altı gün, günde on altı saat çalıştıktan sonra, bir günlük repo, saçma salak bir şey, ancak uyuyorsun, o kadar". Böyle çalışırsınız, uyumayı özlersiniz ama. Allah korusun, o özlediğiniz uyku da size iyice batabilir. Çünkü bir çekim tamamen bittikten sonra, ilk üç gün harika uyur, sonra başlarsınız iş aramaya, panik başlar, zira hiçbir güvenceniz yoktur.

Hastalık, kaza, hele de emeklilik... lafı bile anılmayacak şeylerdir. Kazanırken, denk gelip de biriktirmişseniz ne âlâ, yoksa Mualla: Hani o ana haber bültenlerindeki "vefasız Yeşilçam'ın sefalet içinde Darülaceze'ye terk edilmiş emektarları" bölümüne haber olursunuz. Tüm bunlar tabii "asıl kahramanlar" açısından da geçerlidir ama, malum, onlar (en azından bazıları) bir şekilde, o "reklam senin, bu skandal benim, kaset doldurdum, podyumlara döndüm, işadamıyla evlendim... alternatif çalışma alanları bulabiliyorlar. Bizim "öteki" kahramanlarımız ise, tüm bu olumsuzluklara karşın, dişleri, tırnakları ile asılıyorlar piyasaya, daha güzel günleri beklerken, çoğunun gönlünde "gerçek" sinema filmi yatıyor, bazı daha gerçekçi olanları, "Hayır iyi, çok iyi bir televizyon dizisi de olabilir," diyor.

Bunları aktarırken, asıl amacım televizyon dizilerinin o ince eleyip sık dokuyarak seyrettiğimiz ya da çözümlemeye çalıştığımız hikâyelerinin ve kurgularının nasıl oluştuğunun altını çizmekti Bir zamanların çok popüler bir dizisinin yazın ekibiyle görüşmeye gitmiştik· Hikâyeye, karakterlere ilişkin bir şeyler sorduk ya da söyledik. Kurulan samimi iletişimin de etkisiyle, ekipten biri dedi ki "Ya inanır mısınız, iyi ki siz geldiniz de bunlar üzerine konuşma, düşünme fırsatı bulduk. Bizim tüm bunları düşünecek vaktimiz olmuyor ki!" Kültür endüstrisi en derme çatma haliyle bile kocaman bir yapı, çarklar dönüp duruyor, araya ufacık bir şey sıkıştırabiliyorsunuz belki, ama kalan kendi devinimi içinde kendi üretiyor zaten.

Peki bu "arka jenerik" kahramanlarının içinde kadınların durumu nedir ? Şu yazdıklarımızın dışında sorunları var mıdır ? Örneğin "Kadirizm" sadece alımlı, deneyimsiz, genç, manken kızlarımızı mı hedef alır? Ya da, neden bu üretimin bazı alanlarında özellikle kadınlar tercih edilirken, bazı yerlerde de adlarına bile rastlanmaz?

Devamı... dizimizin bir sonraki bölümünde.

Hülya Tufan Tanrıöver

"korksaydım onu da söylerdim"

lale mansur, "ben kınamıyorum, insanların korkması normal," diyor. yılmaz erdoğan buna da bozulmuş tabii "korkmuş olsam bunu da söyleyecek bir adamım." diyor. öyle de olgun bir yapı yani.

bu olay gerçekten tatsız bir zamana geldi; bir yandan yeni şiir kitabı *anladım* çıkmış, şiirlerine kimlerin ilham verdiğini(bayan arkadaş olarak yani) kendine saklamak istiyor! zaten yine herkes gıcık, şiir satmazken onun şiir kitabı bu kadar satsın. gerçi ilk gün birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü.... baskılar aynı anda satışa sunulmuş, ama onun bir izahı var: normal olarak bir baskı üç bin tane oluyor, bu kitap ise ilk seferde otuz beş bin adet mi basılmış, öyleyse eder on iki baskı gibi bir hesap var herkes uğraşıyor çocukla ya, o kadar kitap satıp tek baskı yaptık mı deselerdi.

hakkâri'de bir türk kadını

bir yandan da film var tabii: vizontele, konusundan önce bütçesini öğrendik. gelmiş geçmiş en pahalı "türk" filmi, hesap dolar üzerinden yapıldığı için şüphe götürmez; tam iki milyon dolar! yılmaz erdoğan hakkâri'de geçen çocukluğuna ait hatıraları üzerine yazmış senaryosunu. kendisinden önce "güney-doğu" yla ilgili yapılmış bütün filmleri eleştiriyor tabii artık. o hepsini aşan bir şey yapmış tabiatıyla. çünkü hem bölgeyi tanıyor, hem de yetenek diz boyu onda. demin demiştim değil mi, belki de oscar alacak bu filmle.

oralarla ilgili ne anlatmak istiyor bunu bilmemiz filmi görmeden güç tabii. yine de filmi görenlerin hatta çekenlerin bile tam olarak anlamadığını düşünüyorum. yoksa demet akbağ, yılmaz erdoğan'ın en yakın sanatçı arkadaşı, filmde oynadığı siti ana için, "tipik bir türk kadını," der miydi?

yine de inanıyorum ki çok büyük iş yapar bu film. kürtler de çok ilgi gösterirler. bundan da eminim. ama ilgi görmenin, çok para yapmanın ve çok para kazanmanın her şey olmadığı gibi basit bir gerçeği bile hatırlatmamız gereken zamanlardan geçiyoruz maalesef. yılmaz erdoğan'ın, para, ün ve onların doğal uzantısı olarak, çekici kadınlara ulaştıkça, kendine olan güveni ve hayranlığı artıyor oysa. şu kampanya meselesine dudak bükerken, "ben bir laf etsem daha büyük bir etki yapar." demiş. doğrudur, yapar. ama gerçekten söyleyecek lafı kaldı mı acaba?

ayşe düzkan

ne de olsa üvey anne (mi?)

Ablasıyla ayrı anneden olduğunu öğrenen bir arkadaşını, Kül Kedisi masalını hatırlayarak dehşete kapılıp ağladığını anlatıyor.

Üvey annelikle ilgili toplumun genel kanısı da üç aşağı beş yukarı aynı zaten. Nedense hemen her filmde, masalda üvey anneler kötü, fesat ve zalimdir. Çünkü annelik yaptığı çocuğu o doğurmamış, acı çekmemiştir. Peki üvey anne olan kadınlar bu konuda ne düşünüyor? Bir okurumuz üvey oğlunu, onunla ilgili duygularını, çevresinin tepkisini ve kendi yaşadıklarını dile getiren bir mektup göndermiş. Ve mektubunu şu soruyu sorarak noktalamış; "Doğuran mı, yoksa büyüten mi annedir?"

Bu sorunun cevabını üvey anne olan iki kadının ve üvey anneyle büyümüş bir başkasının tanıklığıyla bulmaya çalışıyoruz. Oldukça duygusal ve acılı yaşanan bu deneyimler, üvey annelerin masallardaki gibi kötü ve zalim olmadığını, aksine şefkatli olduğunu gösteriyor

Şebnem Arzum Aydemir, 30 yaşında
"Oğlumun fiziksel annesi değilim"

On yıllık evliyim ve bir oğlum var. Evet bir oğlum var ama onun fiziksel annesi ben değilim, eşimin ilk karısından doğma... Ancak bizim yanımıza geldiğinde altı aylıktı ve altı yaşına kadar da gerçeği bilmiyordu. Bir doktordan yardım alarak bu süreci atlatmasını sağladık

Bizim "öz" anne oğul olmadığımızı -ben bunu kabul etmiyorum da, toplumun ağzıyla yazıyorum- önce bilmeyen ama daha sonra bunu bir şekilde duyan insanlar asla inanmıyorlar. Bunun nedeni ise topluma yerleş(tiril)miş olan "üvey anne" imajıdır. İlk yıllar ben bu imaj ve yarattığı olumsuz durumlar nedeniyle oldukça kaygılıydım. Hele oğlum gerçeği öğrendikten sonra çok korktum. Benden uzaklaşacağını ve beni sevmeyeceğini düşünüyordum. Bu yüzden bunalıma girdim. Ama oğlumun benden daha kötü durumda olduğunu görünce herşeyi bir kenara bırakıp sadece ona destek oldum. O kötü dönemi bu şekilde atlatabildik. Elbette bu bir mutlu son değildi ve kelimelerle anlatmak çok basitleştiriyor. Çekilen sıkıntı ve acılar tarifi imkânsız yaralar açıyor insanda. Özellikle aile, komşular ve çevre (daha doğrusu benim üvey anne olduğumu bilenler), eğer iyiysem, oğlumun isteklerini yapıyorsam, beni diğer insanlara olumlu örnek olarak gösteriyorlar; ne kadar vefalı bir kadın olduğumdan tutun da, nasıl iyi bir üvey anne olduğuma kadar pek çok methiye sıralıyorlar. Peki ya her normal annenin yaptığı gibi çocuğuma bağırıp kızarsam, azarlar ya da ceza verirsem ne oluyor? İşte o zaman dudak bükmeler, burun kıvırmalar başlıyor. "Ne de olsa üvey anne," diyorlar. İlk zamanlar bunları kafama çok takıyordum ama artık pek umursamıyorum. Hele hele öz be öz annelerin bile çocuklarına nasıl davrandıklarını gördükten sonra.

Ben oğlumun öz annesiyle görüşmesine asla engel olmuyorum ama oğlum bugüne kadar öz annesiyle yalnızca iki kere görüştü. Ayrıca oğlum bana "anne", öz annesine "yenge" diyor.

Bu normal belki de. Çünkü on yıldır onunla birlikteyim, hastalandığında, sevindiğinde, üzüldüğünde hep onunlayım ve bundan dolayı da çok mutluyum. Oğlum benim yeryüzündeki herşeyim, onunla gurur duyuyorum. Büyüdüğünde diğer annesine de gidecek, orada da kalacak belki ama aramızdaki bağı, sevgiyi hiçbir şey yıkamaz. Herkes "et tırnaktan ayrılmaz, kan çeker, anasıdır, bir kez sarılınca bırakmak istemez, kokusu yeter anasının" şeklinde iğnelemelerde bulunsa da, oğlum bana bir şeyi öğretti. Sevgi ve emek bu dünyada en yüce değerler ve bizde de bolca var bunlar.

Elbette kötü üvey anne babalar var ama kötü öz anne ve babalar da var. Yıllardır birçok film ve dizi de hiç iyi üvey anne baba modeli görmedim, bu çok haksız bir durum. Doğum yaparken acı hissetmezse bir kadının anneliğinin eksik olacağını düşünen bir toplumda yaşıyoruz. Şimdi sizlere soruyorum; doğuran mı annedir yoksa büyüten mi?

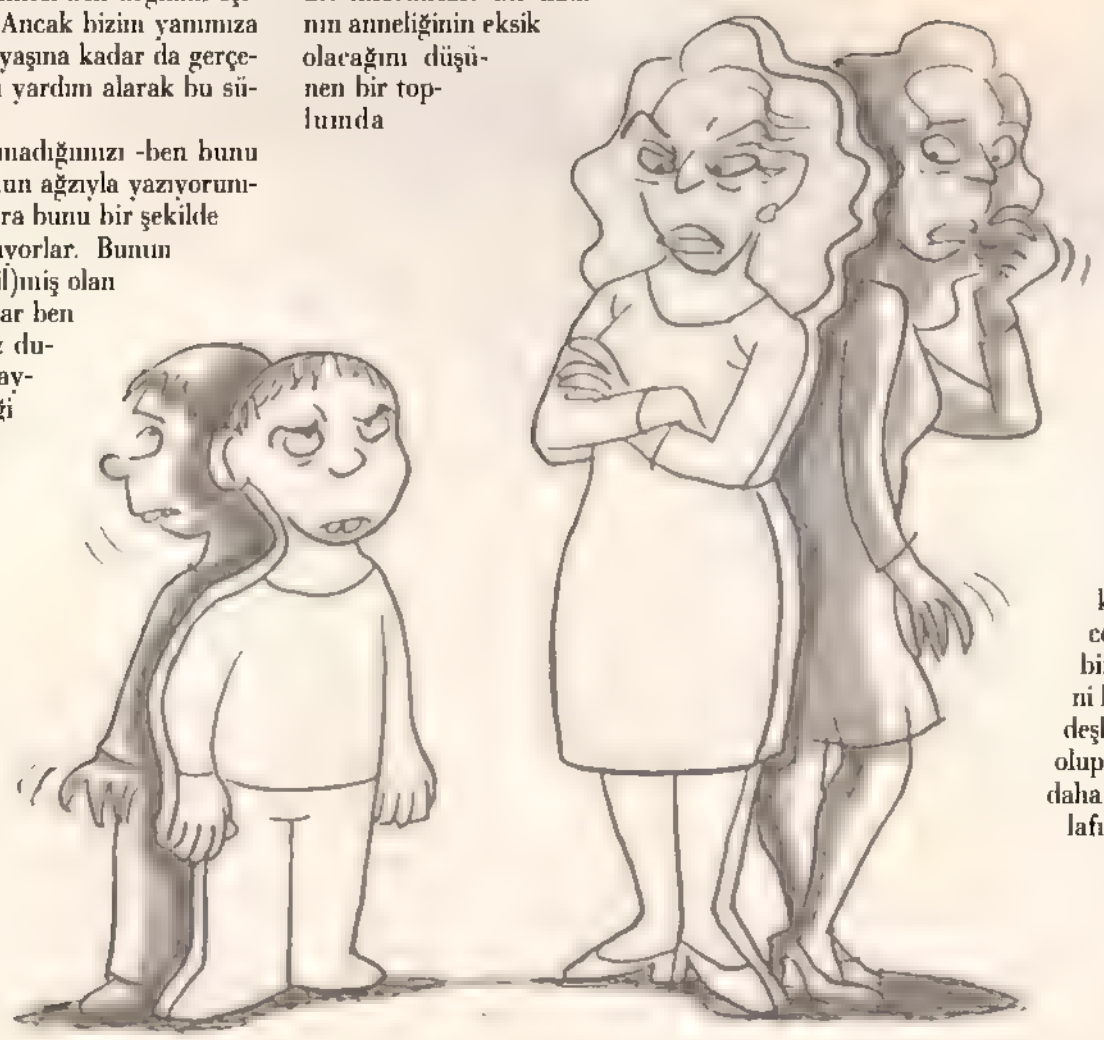

Perihan G., 33 yaşında
"Sen babamla yatıyorsun. Senin yüzünden annem gelmiyor"

Eşimle evlendikten üç sene sonra çocuk yapmaya karar verdik. Fakat bir türlü hamile kalamadım. Doktor doktor dolaştık ama bendeki bir sorun yüzünden çocuğunuzun olamayacağını öğrendik. Ayrıldık. Çok acı çektim. Ayrıldıktan iki sene sonra karısı ölmüş, iki çocuklu, şimdiki kocamla tanıştırıldım. Daha doğrusu çevremiz aracılık etti evlenmemiz için. O zaman çocuklardan biri beş, biri dokuz yaşındaydı. Çok zorluk çektik. Küçüğü daha uyumluydu ama büyüğü annesini hatırlıyordu ve acısı çok tazeydi. Ama ben ruhsal olarak o kadar çok hazırlandım ki, tüm zorlukları göğüsledim. Çünkü takıntı yapmıştım, çocuğum olsun istiyordum. Ben bir istedim allah iki tane verdi. Büyük oğlum önceleri beni istemedi, yaptığım yemeği bile yemiyordu, odasına gidip ağlıyordu. "Annemi istiyorum, sen babamla yatıyorsun. Senin yüzünden annem gelmiyor," diyordu. Onların yaşadıklarına da kendime de çok üzüldüm. Bir süre hata mı yaptım diye bocaladım. Neyse ki bu çektiklerimiz bir senenin sonunda değişmeye ve düzelmeye başladı. Ama ben kendimden çok şey verdim, çok yıprandım, çevrenin müdahalesini anlatsam o da ayrı bir dert. Şimdi aramız çok iyi çocuklarla, beni seviyorlar ben de onları.

Hatice Dursun, 52 yaşında
"Ya çok iyi olurlar ya da çok kötü"

Ben ve kardeşlerim talihli çocuklardık. Kardeşlerim derken, aslında öz kardeşlerimi kastediyorum, çünkü iki tane de üvey kardeşim var. Annemizi kaybettiğimiz de çok küçüktük. Benden büyük bir abim vardı, ben yedi yaşındaydım, bir küçük kardeşimse henüz üç yaşındaydı. Bir Orta Anadolu şehrinde yaşıyorduk. Sülale henüz otuz beş yaşında olan babamı evlendirme gayretine düşmüş; bunu tabii sonradan dinledik. O zamanlar ne olup bittiğini hiç anlamadım. Bize artık annemizin olmayacağı söylendi. Ölüm idrak edebildiğim birşey değildi. Benden birkaç yaş büyük hala kızının, "Senin annen öldü artık, ya cennete gitmiştir ya cehenneme, ama bir daha asla geri gelmeyecek," dediğini hatırlıyorum. Sonra babamın kız kardeşlerinin yanında kalmaya başladık. Ne olup bittiğini tam anlamam birkaç yaş daha büyüdükten sonra oldu. Üvey anne lafı ise hiç duymadığım bir laftı. Akrabaların yanındayken, yine benden yaşça büyük akraba çocuklarından ilk kez duydum. Şimdi düşünüyorum da, keşke büyükler bizden o kadar gizlemeselerdi ne olup bittiğini, daha iyi olurdu di-

yorum. Sonra evde yapılan bir düğün hatırlıyorum. Çok neşeli bir tören değildi belki ama, gelinlik giymiş bir kadın vardı. Ve bu kadın sizin anneniz olacak dendi. Ama yeni gelen kadına anne demeyeceğimizi de söylediler. Ferah Abla'nın bizimle birlikte yaşayacağı, onu anne gibi sevip saymamız gerektiği söylendi. Sanki bu kadından bize kötülük gelmesi bekleniyordu. Böyle bir şey olmadı. Tam tersi şimdi görüyorum ki çok fazla bir esirgeme altında büyüdük. Zaten üvey annelikle ilgili, otuz yaşından sonra duyduğum bir laf beni çok etkilemişti, "ya çok iyi olurlar ya da çok kötü." Çünkü onlara emanet edilmiş küçük ve bakıma muhtaç çocuklar var ve onları ya sevip çok esirgiyorlar, ya da nefret ediyorlar.

Bir süre sonra arka arkaya iki kardeşimiz oldu. Sonra o yaşadığımız yerden daha uzak bir yere gittik. Aslında o akraba çevresinden ayrılmanız hem ablamız için hem bizim için hem de babamız için daha iyi oldu. Çünkü aile müdahalesi, akraba dedikoduları bu durumlarda çok yaralayıcı oluyor.

Kardeşler arasında da türlü sorunlar olabiliyor. Öz kardeşlerin birbirine bütün kötülükleri yapma hakkı var ama diğer durumda bu çok daha farklı ve acı durumlara yol açabiliyor. Aslında kardeş olarak büyütülmüş, belki biyolojik olarak kardeş değil ama kelimenin tam anlamıyla kardeş insanların arasına dışarıdan çok kolay nifak sokulabiliyor. Ferah abla, yani benim üvey annem en büyük fedakârlıkları sessizce yapan kişi oldu. Herkes büyüdü, biz beş kardeş gayet iyiyiz. Büyük zorlukların üstesinden gelen kişinin, müşfik ve verici olma konusunda hiç bir kompleksi olmayan Ferah Abla olduğunu düşünüyorum. Babama ise şans gerçekten gülmüştü.

Güldal Gür, 41 yaşında

"Annelik ve babalık bir doğurma faaliyeti"

Evlendim, kocam ilk karısından ayrılmıştı ve bir oğlu vardı. Çocuğa bebekliği boyunca kocam bakmış. Kocamın, gördüğüm en fazla annelik yapmış baba olduğunu söyleyebilirim. Oğlunun annesi de bizimle aynı şehirde yaşıyor. Çocuk annesiyle daha çok kalıyor şimdi ama biz ilk evlendiğimizde bizimle daha çok kalıyordu. Bir gün sinemaya gittik, bir tanıdığıma rastladım. Çok sık görüştüğüm ama özel hayatımla ilgili çok fazla şey bilmeyen birivdi. Bana, "A, oğlun mu?" dedi. "Hayır, kocamın oğlu," dedim. Beni çok kınadı, "Nasıl konuşuyorsun böyle," dedi. O zaman bu konuda bir terminoloji ya da konuşma sıkıntısı olduğunu fark ettim. Niye oğlum dememiştim çünkü oğlum değildi, ya da niye kocamın oğlu demiştim, hiç birşey demeyebilirdim.

Aslında bu bir tür üvey annelik, ama yeni zamanlara özgü bir üvey annelik. Yabancı dilde belki bununla ilgili yeni terimler var ama henüz bizim dilimizde yok.

Şimdi çocuğun annesi, annesinin sevgilisi ya da kocası, babası babasının karısı veya çocukları olabiliyor, çok çeşitli durumlardan birisi benim yaşadığım da. Ve en çok korktuğum şey, çocuğum olmadığı için onun bana, "Keşke çocuk yapsaydım'ı hatırlatması olmuştu ilk başlarda. Sonra durum, "A hiç çocuk yapmama gerek yok, işte bir evladım var"a geçti. Çünkü annelik ve babalık bir doğurma faaliyeti. Ama insan bundan eksik kalsa bile bir çocukla ilgili sorumluluk sahibi olmak, onunla ilgili kararlar vermek bir tür annelik, bir tür zamane üvey anneliği olsa gerek.

Uzman Psikolog Feride Yıldırım Güneri:

"Çocuğun annelikle ilgili felsefi bir kalıbı yok"

Üvey annelerle ilgili önyargıların diğer önyargılardan daha farklı bir şekilde çıktığını sanmıyorum. Her toplumda belli önyargılar var. Bunlar toplumdaki hurafeler, söylentiler, televizyonda gösterilenler, masallar, kulaktan kulağa aktarılanlar, ilk elden tanık olunanlarla oluşuyor. Tek bir sıfatla bütün bir grubu tanımlamak nasıl mümkün değilse, üvey anneleri de tek bir sıfatla tanımlamak mümkün değil. Çocuğuna çok işkence çektiren öz anneler de var. Öz anne, çocuğunu doğuran anne otomatik olarak çocuğuna iyi davranan anne demek değil. Çocuğuna iyi davranan üvey anneler de var

Sonuçta çocuğun günlük hayatında kim yanındaysa, kim bire bir zorluklarını paylaşıyorsa çocuk onu benimsiyor. Çocuğun annelikle ilgili felsefi bir kalıbı yok. Kimi yanında görüyorsa, kimden sevgiyi, güveni almışsa onu önemli buluyor. Ayrıca çocuk aynı anda birkaç kişiye de bağlanabilir, önemseyebilir. Birçok anne de görür görmez sevmiyor ki çocuğunu. Ama baktıkça, karşılıklı iletişim kurdukça, arada bir dostluk geliştikçe o sevgi de gelişiyor. Biyolojinin yanı sıra emek ve birlikte geçirilen zaman da çok önemli. Bir de herkes çocuk sevmevebilir. Ama iyi bir insansanız çok sevmeseniz bile karşınızdaki çocuğa, en azından zarar vermezsiniz. Dolayısıyla bu konuyu yaşamlan ortamlara bakıp bireysel olarak da değerlendirmek lazım.

Nevin Ceray

"vallahi Nataşa değilim"

Marie bir süredir Pazartesi'ye gönüllü yardım eden bir Fransız kadın. Geçen gün başına gelenleri yazdı.

Dört aydır Türkive'deyim ve bir Fransız kadın olarak bu hayata alıştığımı düşünüyordum. Ama iki gün önce bir şey oldu.

İstanbul'a gelen birkaç arkadaşım benden kendilerine otel bulmamı istediler. Ben de onlara vardımcı oldum çünkü Türkçeyi benim gibi çat pat bile bilmiyorlar.

Beyoğlu'nda ne pahalı ne ucuz olan bir otel buldum. Arkadaşlarımı uçaktan karşıladıktan sonra biraz laflamak üzere buraya gittik. Yarım saat kırk dakika geçmedi ki resepsiyondaki adam aşağıya inmem gerektiğini, eğer polis gelirse hepimizin başının derde gireceğini söyledi. Azıcık İngilizce ile anladığım aşağıya inip bir şey imzalamam gerektiğiydi.

Arkadaşlarımdan biriyle birlikte aşağıya indiğimde adama otelde kalmavacağımı çünkü İstanbul'da evim olduğunu söyledim. O da bunun farkında olıdğunu söyledi. Sonunda Nataşa olmadığım konusunda ısrar etmek zorunda kaldım. Adamı çok şaşırmıştı.

Arkadaşlarımla çıkıp daha iyi ve belki de daha ucuz bir otel aramaya başladık. İstiklal'le Tarlabaşı arasındaki küçük bir sokakta bir otele girdik, kırık dökük Türkçemle "bir oda iki kişi ne kadar?" dedim. Adam "Bayan yok" diye cevap verdi. Ben de hemen Nataşa olmadığımı, arkadaşlarıma oda aradığımı söylemeyi akıl ettim. Özür falan bile dilemedi. Masasına gidip "Pasaport" dedi. Koridorda bile banyosu olmayan ve pislik içindeki odayı görmeye çıktık. Adam bizi yalnız bırakmadı. Oradan ayrılırken "İyi günler"ime cevap vermedi.

Olympe de Gouges: (1748 - 3 Kasım 1793)

Fransız Devrimi'nin "evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin kadınları kapsamadığını fark eden ve bunun yarattığı düş kırıklığı ile Kadın ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi'ni (*Declaration des droits de la femme et de la citoyenne*) kaleme alan ilk feminist. On altı yaşında evlendi. Kocasının kısa süre sonra ölmesiyle bir daha evlenmeme yemini eden Olympe de Gouges, daha sonra Paris'e yerleşti ve oyun yazmaya başladı. Kırk bir yaşından önce, çoğu kadın hakları ile ilgili otuz tane oyun yazmıştı. Bu oyunların bir kısmı kâğıt üzerinde kaldı. Yazar olmaktan çok yetenekli bir hatip olan de Gouges, Fransız Devrimi sırasında pek çok cephede birden savaşan yüzlerce kadından biriydi. Köleliğin kaldırılması, ulusal bir tiyatronun yanında kadın oyunları için bir tiyatro kurulması, boşanma hakkı, evlilikdışı çocukların ve bekâr annelerin hakları onun savunduğu alanlardan sadece bir kısmıydı. Devrimden iki yıl sonra yayınladığı **Kadın Hakları Bildirgesi**'nde ise kadınlar için düşünce özgürlüğü, mülkiyet edinmede eşit haklar ve devlet memurluğu gibi alanlarda eşit katılım talep etmekteydi: "Mantığın zilleri tüm evrende çınlarken, devrim biz kadınlara ne getirdi, daha çok aşağılanma ve hor görülmeden başka?... Felsefenin bayrağı altında birleşin: Erkeklerin gücüne karşı durun... Özgürleşmenin gücü kendi elinizde". Olympe de Gouge'un talepleri arasında, eşit politik haklar ve düşünce özgürlüğünün yanı sıra, daha fazla cinsel özgürlük talebi de yer alıyordu. Erkekle kadın arasında bir evlilik sözleşmesinin yerine bir "toplumsal sözleşme" olması gerektiği fikrini ortaya attı. Bugünün feminist yazınına taş çıkartacak berraklıkta yazılan bu metnin kışkırtıcı gücünün fark edilmesi çok sürmedi. 1792'de iktidara gelen Jakobenler, Olympe de Gouges'un fikirlerinin tehlikeli olduğunu iddia ettiler. Kongre, devrim fikrinin filizlenip örgütlendiği kadın salonlarının yasa dışı olduğunu ilan etti. Ardından Gouges tutuklandı ve idama mahkûm edildi. Seyircilerden kendisinin intikamını almaları çağrısıyla giyotine giderken geride kalanlar, "Yaşasın Cumhuriyet" diye bağırıyordu...

Sabiha Görkey: (1889 - 22 Kasım 1963)

Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme projesinin bir ayağı da kadınların yeni toplumsal hayatın gerekleri doğrultusunda donanmasını sağlamaktı. Ne var ki, Cumhuriyet yönetimi kendinden önce kurulan Kadınlar Halk Fırkası'na (15 Haziran 1923) izin vermezken, parlamentonun kapısını da ancak 1934 yılında kadınlara açabildi. Kadınlar ilk kez 1935'te, TBMM'nin 5. dönem seçimlerinde oy kullandılar ve on yedi kadın milletvekili ilk defa bu dönemde meclise girdi. Ara seçimlerle birlikte bu sayı on sekize ulaştı. Sabiha Görkey Meclis'e giren bu on sekiz kadından biriydi. Görkey, babasını çok genç yaşta kaybettikten sonra bir yandan çalışıp, bir yandan da Darülfünun'da matematik eğitimi gördü. Bu okuldan ilk kez mezun olan beş kız öğrenciden biri olan Sabiha Görkey, Cumhuriyetin ilk yıllarının coşkusu ve heyecanıyla öğretmenlik yapmak üzere kocası ile birlikte Sivas'ın yolunu tuttu. Buradan milletvekili seçilerek yeniden Ankara'ya döndü. Kadınlardan hem kamusal alanda hem de özel alanda başarılı olmalarının beklendiği bu dönemde, Sabiha Görkey, azim, özveri, disiplin gibi kişisel özelliklerinin yanında yıllarını verdiği öğretmenlik ve milletvekilliğinin yanı sıra başarılıyla yürüttüğü aile hayatı ile döneminin örnek kadınlarından biri oldu.

Halide Pişkin: (1906 - 1 Kasım 1959)

Cumhuriyet döneminde sahneye çıkan ilk kadın tiyatro sanatçılarındandır. Sahneye ilk kez Şadi Fikret'in kurduğu Milli Sahne'nin İzmir turnesinde *Sevda Hanım Zevcem* (1923) oyunuyla çıktı. Bu topluluğun dağılması üzerine, sonradan Şehir Tiyatrosu adını alacak olan Darülbedayi'ye girdi. 1927 yılında Muhsin Ertuğrul'un sahneye koymaya başladığı Müsahipzade Celal'in komedilerinde oynadığı rollerle dikkati çekti. Kısa sürelerle Raşit Rıza Samako, Naşit Özcan ve daha sonra Şadi Tek ile çalıştı. Ekmeğini tiyatrodan çıkaran bu alaylı tiyatrocular kuşağı, küçük gruplar halinde ve zorlukla tiyatro yapmayı sürdürüyor, ancak kısa ömürlü olmaktan öteye gidemiyordu. Halide Pışkin tiyatro yapmaktan asla vazgeçmeyecek sevdalılardan biriydi. Bir dönem, "Halide Pişkin ve Arkadaşları" adlı küçük grubuyla Anadolu turnesine çıktı. Daha sonra Şehir Tiyatrosu, Hüseyin Kemal'le kurduğu topluluk, revüler, Ses Tiyatrosu ve sonra yeniden Şehir Tiyatrosu'nda yüzü aşkın oyunda rol aldı. Bir ara radyoda da çalıştı ve buradaki skeçlerde canlandırdığı Pişkin Teyze, Habibe Molla gibi nüktedan ve sözünü sakınmayan yaşlı mahalle kadını tiplemeleriyle dinleyicilerin gönlünü fethetti. Muhsin Ertuğrul'un *Karım Beni Aldatırsa* filmiyle sinemaya geçen Halide Pişkin, Türk sinemasının aranan karakter oyuncularından biri oldu. *Lüküs Hayat* (1933), *Yanlışlıklar Komedyası* (1938), *Anna Karenina* (1939), *Yelpaze* (1955) ve *Bir Kilo Namus* (1959) bu tiyatro emekçisi kadının oynadığı onlarca oyunun sadece birkaçıdır

Elizabeth Cady Stanton: (12 Kasım 1818 - 26 Ekim 1902)

Amerika'da 19. yüzyıl kadın hareketinin öncülerindendir. Matematik ve Yunanca'nın yanı sıra mantık ve felsefe eğitimi aldı. Onun feminist olmasında, yargıç olan babasından hukuk eğitimi almasına rağmen, cinsiyeti yüzünden avukatlık yapamaması ve babasının bürosunda çalışırken gözlemlediği kadınların uğradığı hukuksal ayrımcılığın büyük etkisi oldu. Evlilik töreni sırasında kocaya itaat üzerine yemin etmeyi reddederken Stanton, "İncil ve Kilise kadınların kurtulusu önündeki en büyük iki engeldir." diye düşünüyordu. Stanton'un doğrudan kadın hareketi içinde yer almasına yol açan başka bir olay da Londra'da katıldığı kölelik karşıtı bir toplantıda kadın delegelere söz hakkının tanınmaması oldu. Bundan sonra, kendisi gibi kölelik karşıtı olan arkadaşı Lucretia Mott ile Amerika'da kadın hareketini resmen başlatacak olan ünlü Seneca Falls toplantısını (1848) düzenledi. Bu ilk kadın hakları kongresinde Stanton "Duyarlılık Bildirgesi" (Declaration of Sentiments) olarak adlandırdığı konuşmasında kadınların varolan hukuksal düzen içindeki sorunlarını dile getirdi. Susan B. Anthony'yi 1851'de kadın hareketinde yer almaya ikna etmesinden sonra bu ilişki Stanton'un ömrünün sonuna dek sürecek ve sağlam bir feminist dostluğa dönüşecekti. Birlikte ders vermekten, mahkemelerde hukuk savaşına, çeşitli toplantılardan kitap yazmaya kadar pek çok işe birlikte giriştiler: birlikte anılır oldular. Daha çok oy hakkı mücadelesi çerçevesinde şekillenen birinci dalga feminist hareketin öncüsü olan bu iki feminist, *History of Women's Suffrage* (Kadınların Oy Hakkının Tarihi) ve *The Women's Bible* (Kadınların İncili) adlı kitapları yayınladı. Köleliğin kaldırılmasından sonra kölelik karşıtı muhalif hareketlerin kadın hareketine desteğini çekmesi, Stanton ve Anthony'de bağımsız bir kadın örgütlenmesinin gerekliliği fikrini oluşturdu. Stanton ve Anthony, 1868'de hareketin tarihinde çok önemli bir yeri olan, "National Women's Suffrage Association" (Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Birliği)'ni kurdu ve ülke çapında diğer oy hakkı mücadelesi veren kadın örgütlerinin de bu birlik içinde yer alması için uğraş verdiler. Sadece hukuksal yapının değil, toplumsal bir dönüşümün gerektiği fikrinin yanında, kadınların kendi mülkü üzerinde kontrol sahibi olmaları, kocaların sarhoşluğu ya da tacizi karşısında boşanma hakkı gibi talepleri nedeniyle Stanton bazı feministlerce "radikal" olarak da nitelendirildi.

hazırlayan: Yelda Yücel

kadınların devrimi bir başka ekim'e

Fransız İhtilali'nden bu yana , özgürlük eşitlik vaat eden, sömürüye karşı olan toplumsal projelerin içinde hep yer aldı kadınlar ve her seferinde hüsrana uğradılar. Ekim Devrimi de kadınların özgürlüğünün sosyalizm içinden gerçekleşmesinin imkânsızlığını gösterdi bir bakıma... Devrim sürecinde partide, kitle çalışmalarında en ön safta yer alıp, daha sonra da sosyalist vatanın inşası için mücadele veren kadınlar, zaman içinde kendilerini mutfakta yemek pişirirken buldular. Birdenbire ortaya çıkmadı bu durum...

Rusya'daki kadın hareketi açısından 1905 Devrimi'ni dönüm noktası olarak kabul etmek mümkün. Köleliğin 1861 de kaldırılmasından sonra faaliyetleri artan sosyalist devrimciler ve nihilistler içinde hatırı sayılır miktarda kadın yer alıyordu. Hatta 1880- 1890 yılları arasında çarlık rejimi tarafından ömür boyu sürgüne gönderilen kırk üç devrimcinin yirmi üçü kadındı. O zamanlar "Rus Amazonları" olarak adlandırılan bu kadınlar daha sonraları kadın direnişinin sembolü oldular. Kendilerini erkeklerle eşit bireyler olarak gördüler ve feminist olarak adlandırılmaya karşı çıktılar. Kadın hakları diye bir problemleri de yoktu.

1905 Devrimi'nden sonra Rusya'da tüm politik ve sendikal faaliyetler durdurulmuştu. İşte kadın hareketi bu durgunluk döneminde canlandı. Ve iki temel kanaldan aktı: bunlardan ilki eşit hak hareketleriydi, ikincisi ise sosyalist kadınların hareketi. Bu hareketlerin ortak yanı, üst sınıftan gelen kadınların önderliğinde gerçekleşmiş olmasıydı. Birinci yolu takip eden kadınların mücadelelerinin temel ekseninde eşit haklar yer alıyordu. Seçme ve seçilme hakkı ise en önemli talepleriydi. Şöyle diyorlardı bir bildirilerinde, "Yurttaşlar! Biz, Rusya'nın kadınları, ülkenin kendini yenilediği bu dönüşüm çağında yaşamaktan mutluluk duyuyoruz ve sizlerle eşit politik haklara sahip olmayı istiyoruz. Bunu rica etmiyor, talep ediyoruz.

Kadınların politik gücü

Sosyalistler içinde Nadejda Krupskaya ve Aleksandra Kollontay bulunuyordu. 1900'lerde kadınların tarımda ve fabrikalarda sömürülmesine karşı Krupskaya *Kadın İşçi*'yi yayınladı. Lenin'le evlendiği sırada Marksist Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin önde gelen isimlerinden biriydi. Kollontay'a gelince... O Rus Devrimi içerisinde diğer sosyalist kadınlardan farklıydı. 1905'lerden sonra işçi kadınları örgütlemek için kadın birimleri oluşturmaya başlayan Kollontay, 1917'de Rus Devrimi'nden sonra kurulan Lenin'in başkanlığındaki hükümetin tek kadın bakanı, halk komiseri oldu. 1920-22 arasında ise partinin kadın örgütünün başına geçti.

Soylu bir aileden geliyordu. Yirmi yaşında evlendi. 1896'da sosyalist oldu ve eşinden ayrıldı... 1906'da Rosa Luxemburg aracılığıyla Clara Zetkin ile tanıştı ve onun öğrencisi oldu. Kollontay'a göre, sosyalistler iktidarı geldiğinde kadınlar hem cinsel hem politik hem de ekonomik sömürüden kurtulacaklardı. O zamanlar, Clara Zetkin tarafından ileri sürülen, "kadın kurtuluşunun kadınların ev dışında ücretli emeğe yönelmesiyle ancak mümkün olabileceği" yönündeki Marksist tez geliştiriliyor, cinsel özgürlük ve kadının kendi bedenini denetleme hakkını da özgürleşmenin koşulları içine sokuluyordu... 1910 yılında yapılan 2. Sosyalist Kadın Kurultayı'nda o ve Finli iki delege, kadınlar için önemli ve biri diğerini güçlendiren iki tedbiri gündeme getirdiler: Yalnız yaşayan kadınlar için "Annelik Yardımı" ve bu yardımın vergiden muaf olması. Bu iki tedbir de evlilikdışı çocuk dünyaya getiren kadınların desteklenmesi anlamına geliyordu. Sosyalistlerin geleneksel ahlakın dışına çıkamadığı bir dönemde, bunları savunmak cesaret sahibi olmayı gerektirirdi.

1917 Şubat Devrimi yle Çar iktidardan uzaklaştırıldı, politik sürgünler geri geldi. Kadınlar, erkeklerle birlikte demokratik, politik ve hukuksal bazı haklara kavuştu. Seçme ve seçilme haklarını elde ettiler. Bu dönemde Lenin'le birlikte sürgünden dönen Kollontay, kadınları sosyalizm içinde daha fazla özgürlüğe kavuşturabilecek çeşitli yasa ve reformların uygulanmasına yardımcı oldu.

Marksistler'in kadın kurtuluşuna ilişkin bir perspektifi tabii ki vardı ama bu düşüncenin hayata geçirilmesi konusunda Kollontay'ın katkısı büyüktü. Peki bu reformlar nelerdi?

Ekim Devrimi, şimdiki takvime göre 6-7 Kasım 1917'de gerçekleşti

- 1917'nin sonlarına doğru, kadınlar üzerinde erkek hâkimiyetini pekiştiren dini esaslara dayalı evlilik yasası kaldırıldı. Yerine iki eşin karşılıklı eşitliğine dayanan sivil bir sözleşme getirildi
- Boşanma yasallaştı ve kolaylaştı. Boşanmada kadınlar ve erkekler için aynı gerekçeler kabul edildi.
- Bir yasa çıkarılarak çocuklar ve anneler Sovyet Devleti'nin yasal korumasına alındı.
- 1918 yılı başlangıcında doğum yardım klinikleri ücretsiz hizmet vermeye başladı.
- 1918 yılında çıkarılan Çalışma Yasası ile kadın çalışması üzerindeki engeller kaldırıldı ve eşit çalışma şartları sağlandı.
- 1920'de kürtaj yasallaştı
- Yine 1920'de küçük çocuklar için kreşler kurulmaya başlandı

Bu süreçte hemen hemen tüm devrimciler kadın özgürlüğü için evişlerinin toplumsallaşması gerektiğini savunuyordu. Kollontay, 1920'de "komünizmde evişlerinin toplumsallaşması, kişisel ve verimsiz çabaları ortadan kaldıracak," diyordu. Yemek toplu mutfaklarda yapılacak, çamaşırlar da ortak çamaşırhanelerde yıkanacaktı. Böylece kadın ezilmesinin temeli olan evişleri ve aile yavaş yavaş sönecekti. Devrimin ilk yıllarında bu konuda adımlar atıldı ama 1921'de başlayan Yeni Ekonomik Politika (NEP) döneminde, olay kadın emeğinin özgürleşmesi bağlamında değil de atıl işgücünün ekonomiye kazandırılması bağlamında ele alındı. Burada önemli olan sosyalist ekonominin ve devletin sürekliliğinin sağlanmasıydı, yoksa kadınların özgürleşmesi değil.

Cinsel özgürlük yargılanıyor

Baştan beri ileri sürülen evişlerinin toplumsallaşması, cinsel özgürlük temaları öylece kaldı. Devrimden sonra ortaya çıkan iç savaş döneminde kadınlar ve erkekler patriyarkal aileye daha fazla sarıldılar. Ayrıca reform hareketlerinin kitle tabanı çok gelişkin değildi. Kollontay bu konularda adımlar atarken, Lenin'in desteğine güvenmiyordu. 1921'lerde radikal işçi muhalefet hareketi içinde yer almaya başlamasıyla birlikte Kollontay, partideki görevinden alındı ve Lenin'in desteği de ortadan kalktı. Bu tarihlerden sonra kadınların cinsel özgürlüğü düşüncesi yargılanmaya başlandı. 1923'te Parti Kongresi, kadın işgücünü toplumsal sınıf savaşından alıkoyan feminist tehlikeye karşı bir uyarı kararı yayınladı. Kollontay'ın yerine geçen Sofya Smitoviç, cinsel özgürlüğü yargılıyor ve tek kişiyi sevip ona bağlanmanın daha iyi olduğunu savunuyordu.

1926 yılında Evlilik Yasa Tasarısı görüşülürken Kollontay, kişisel nafaka yerine evli kadınlar için genel bir sigorta kurulmasını önerdi. Çoğu erkek olan dinleyiciler tarafından gülüşmeler arasında bu önerisi reddedildi. Daha sonra Nafaka Yasası da kabul edilmedi, çünkü kadınlar erkeklerle eşit bireylerdi ve çalışıyorlardı. Dönemin şiarı, ancak üretim içinde yer alan kişilerin yeni bir toplumu kuracağı, eşitliği ve kadın özgürlüğünü gerçekleştirebileceğiydi.Kadınların devrimi bir başka baharı kaldı..

Derleyen: Necla Akgökçe

"Çoğulluğu korumak benim için çok önemli"

Elif şafak son romanını görmek ve görülmek üzerine diye tanıtıyor ama romanında yemek, şişmanlık, çocuk istismarı gibi feminist temalar var.

tarihle uğraşıyorsun ve edebiyatta da tarih yazıyorsun daha çok...

Evet, bundan önceki iki romanımın da öyleydi. Bu romanım hem bugünden, hem geçmişten ama daha çok bugün geçen bir hikâye.

ben geçmişte geçen bölümlerin o günü anlamaktan çok, bugünü anlamaya yönelik olarak yeniden kurulduğu izlenimini edindim.

Ben bir hikâyeyi, bir fikri kovalıyorum, o fikir beni tarihe götürürse tarihe gidiyorum. Ama bir kez hikâyenin o şekilde gelişeceğini hissettikten sonra o alanda epey bir okuma yapıyorum, bir bilgi birikimiyle desteklemeye çalışıyorum elimden geldiğince. Tarihsel roman denen şeyin moda olduğundan, bir furya şeklinde yaşandığından emin değilim. Keşke olsa. Bizde çok hoş olabilir bu. İnanılmaz malzeme var ve bunlar sanata daha fazla yansısa diye düşünüyorum. Mesela yurt dışında son zamanlarda yapılan daha mikro tarih çalışmalarıyla ilgileniyorum. Kadın tarihçiler orada çok ilginç şeyler yapıyorlar. Doksan yaşında, yüz yaşında kadınların anlattığı, onlar öldükçe onlarla birlikte kaybolan hikâyeler var. Yazılı kültür daha çok erkek-egemen bir birikim olduğu için, anlatılar, efsaneler, masallardan yola çıkarak tarihi takip etmek ve bu gözle yeniden okumak.

ama türkiye'de tarihçilik çok gelişmiş değil, tarihin bile henüz anlamadığı bir alanı, edebiyatın üstelik de daha az araçla anlamaya çalışması, tarihin bugün için yazılması tehlikesini ortaya çıkarmıyor mu?

Bence bu bir tehlike değil. Bugüne kadar tarih disiplini hep büyük insanların, devletlerin, kurumların, merkezde olanların hikâyesini anlatır. Hikâye bile anlatmaz, bildirir bir anlamda. Onun dışında kalan yani dışlanan insanların hikâyeleri, işte 17. yüzyılda yaşayan bir fahişenin, aynı dönemde yaşayan daha sıradan bir insanın, kenarda kalanların, o moda tâbirle ötekileştirilmiş olanların nasıl yaşadığına dair hiçbir ipucu vermiyor mevcut akademik tarih araştırmaları. Son zamanlarda bunu kıran çalışmalar yapılıyor Batı'da. Ben bunları çok önemsiyorum. Mesela, 16. yüzyılda yaşamış bir değirmenciyi alıyor ve engizisyon sorgularına dayanarak o zamanki köylülerin nasıl panteist inançlara sahip olduğuna dair inanılmaz bulgular elde ediyor. Bilimsel bir araştırma bu. Ama öyle bir bilgi birikimi çıkıyor ki, mikro tarih araştırmalarında bu sinemayı da, romanı da besliyor. Dolayısıyla tarihsel roman bir tehlike barındırmıyor, tam tersine küçük küçük kanallar açıyor böyle.

ötekileştirilmiş olandan kastedilen çeşitli biçimlerde azınlık olanlar mı, yoksa adı duyulmayanlar mı?

Ama bunlar birbirlerinden kopuk şeyler değil, bu hâkim olanın öğretileri ve dayattığı yaşam kalıplarına bir şekilde uymayanlar, kenarda sürüyle kimlik var. Ama şundan kaçınmaya çalışıyorum, bu mutlak bir kimlik değil, örneğin, bir işçi patronunun karşısında bir ötekileştirilme yaşıyordur ama aynı insan eve gittiği zaman karısıyla ilişkileri çerçevesinde daha farklı, belki iktidar ve ezen konumundadır. Bunları çok da sabit, durağan kimlikler olarak alma yanlışı değilim.

ötekileştirilmekle ezen ezilen ilişkisi arasında fark var ama

Ama bu ötekileştirilen pek ezen konumunda olmuyor ana kurguya baktığınızda. Kadın tarihçilerin bulduğu bir şeydir bu. Mesela perivodizasyonlara baktıklarında hep bir erkek özneyle başladığını görüyorlar. O erkek özne de orta sınıf, orta yaşlı, Avrupalı. Bunun dışında kalanlar kadınlar, çocuklar, daha yaşlı erkekler. Daha karmaşık, daha dinamik bir ilişki olduğunu düşünüyorum. Şu merkezde, o da öteki deyip, araya su geçirmez duvarlar çekmek değil de bunun daha değişken olduğunu görebilmek.

ama uzun zamandır iktidar ilişkilerinden bahsediliyordu zaten, şimdi bu ilişkilerin yeni bir tanımlanması, yeni bir kategorizasyonu başladı; işte öteki, kimlik gibi kavramlarla.

Mesele şurada, ben tek, mutlak bir doğru olduğunu düşünmüyorum. Mesela demin verdiğim örnekte kadın tarihçilerin, bir de şu gözle okuyalım demeleriyle ilginç örnekler atılıyor ortaya. Aynı tarih farklı kimlikler açısından nasıl okunabilir? Doğrunun en azından parçalanabilirliğinin baştan tespit edilmesi benim çok yakın olduğum bir fikir

ama bu marksizmde bile var, insanlık için tek doğru yoktur, işçi sınıfı için başka bir doğru vardır, feministler de kadınlar için doğru olanı arıyorlar

Benim amacım bir hikâye ararken farklı bir hikâyeyi bulmak. *Mahrem*'de bu çok net görülüyor. Benim tek kendi doğrumu anlattığım, tek sesli bir hikâye değil, farklı farklı seslerin çalıştığı bir roman. O yüzden çok yoruma açık. Ben hayatı da böyle alıyorum biraz, tek bir kimliğin yaptığı tek bir okuma

"En çok kadın yazarların maddi desteğe ihtiyacı var. Çünkü erkek yazar eve gittiği zaman evini temizlenmiş buluyor, bir sürü ihtiyacını halledilmiş buluyor"

değil. Bütün kitaplarımın böyle okunmasını istiyorum. Bir kitabı onu yazan insandan sormak gerekirmiş gibi bir düşünce var.

Mahrem'de feministlerin üzerinde durduğu, kadınları ilgilendiren üç konu var; obezite, bulimiya ve çocuk istismarı. neden bu konuları tercih ettin?

Bir roman yazma tarzı var, kafanızda hikâyeyi kurarsınız, sonra kâğıda aktarma süreci başlar. Bende öyle gelişmiyor. hikâye yazdıkça gelişiyor, yazdıkça şekilleniyor. Benim kafamda gözler ve görmekle ilgili bir şeyler yazma fikri vardı. Biraz bunu kurcalamaya başladım. Biraz da kendimi kurcalamaya başladım. Çünkü ben de zaman zaman gözlerden çok rahatsız olurum.

Yine soruya dönersem, *Mahrem*'i yazmaya başladım, tam o sırada bir kadın dergisinde, bir rejim listesinin ortasında şişman ve çıplak bir kadının resmini gördüm. Etrafında, kibrit kutusu kadar peynir falan gibi yazılarla onun bakışları arasındaki kopukluk çok hoşuma gitti. Biraz ona bakarak yazdım, ama açıkçası bir çok yerde kendimi çok da malzemeye hâkim hissetmedim. Yer yer meyzu bana hâkim oldu. Ben yazar olarak her şeye hâkim olmuş değilim.

senin kahramanın çok çok şişman, bir obez. aynı zamanda bulimiya'sı var; yani yiyor ve yediklerini kusuyor. Obeziteyle bulimiya bir arada olmuyor ama.

Ben o konuda farklı şeyler okudum. Bu kadın sürekli perhiz yapıyor, sonu da hüsranla bitiyor. O anlamda sürekli bulimik, anoreksiye giden bir bulimiya değil. Ama çok kilolu kadınlarda da bunun olduğunu biliyorum. Bir çok şeyi hem araştırdım hem de kendi gözlemlerimden yola çıkarak yazdım. Erkek gözüne göre belirlenen estetik kalıplar var ve biz kadınlar maalesef çok içselleştiriyoruz bu kalıpları. Benim de yeme bozukluklarının olduğu dönemler oldu. Yalnız bir çocuk olarak büyüdüm ve hani aile sofrası vardır ya, anne tabakları koyar, baba beklenir, kolektif bir şeydir genelde yemek yemek. Özellikle kadınlarda daha psikolojiyle ilgili bir şey yemek yemek.

çocuklukta yaşanan ve hatırlanmayan cinsel istismarla ilgili olarak daha sonraki yaşlarda yeme bozukluklarına rastlanıyor. ama Mahrem'de daha somut bir şey var, cinsel taciz, hem de oral, yani doğrudan ağızla ilgili.

Kitabın o bölümüne çok özen gösterdim çünkü olay çok kaba ve kaba anlatmak istemedim. Böyle şeyler yaşayan insanların olması bana çok çarpıcı geldi. Belki cinsel tacizden bir dereceye kadar konuşulabilir ama bir kadının ağızla kurduğu ilişki çok küçük yaşta kırılabileceği ağzındaki o iğrenç tattan bir türlü kurtulamaması ve onun üzerine yemek yemeyi lüzumsuzlaştırması. Bunlar daha nahoş, kulağa hoş gelmeyen konular. Bir de gözlerle ilgili bir sorun var, başına kötü bir şey gelmiş ama aynı zamanda şahitler var. Sonra Tanrı var, her şeyi, her yaptığını gören. Çocuk üzerinde çok büyük bir baskı oluşturuyor. Ve yedikçe daha çok bir seyirlik malzeme halini alıyor. Kitapta Şişko bir sıfat değil isim. O da kendini Şişko olarak nitelendiriyor.

doğrudan kadınları ilgilendiren temalar seçmişsin. kadın yazar olmak üzerine de yazıyorsun. bu konudaki düşüncelerini açar mısın?

Bazen edebiyat dergilerinde konu sıkıntısı çekilmişçesine erkekler kadınları yazar mı diye bir cümle atılıyor ortaya. Bu çok sığ bir biçimde tartışılıyor. Özellikle Fransa'da feministlerin yapmaya çalıştığı bu dişil yazın projeleri, alternatif edebiyat nasıl olur diyenler, bunun altını dolduruyorlar. Buradaki tartışmalar derinliksiz. Benim kişisel düşüncem erkekler de tabii kadınları anlatır. Tek bir kadınlık hali, kadınlık düşüncesi olduğuna inanmıyorum. Biraz önce bahsettiğim gibi çoğulukların korunması benim için çok önemli. Bu işin birinci kısmı. Edebiyat açısından baktığımızda benim ilk romanım İslam'ın heterodist yorumunu yapan hermafrodit birisine ilişkindi. İkinci romanım ise ötekinin de ötekisi olan İstanbul'a gelip de Museviliğini saklamak zorunda kalanlara ilişkin. Ben bunların hiç biri değilim. İnsan kendi kimliğinin dışındakileri yazamıyorsa benim de bunları yazamamam gerekiyor. Benim edebiyattan anladığım bu değil.

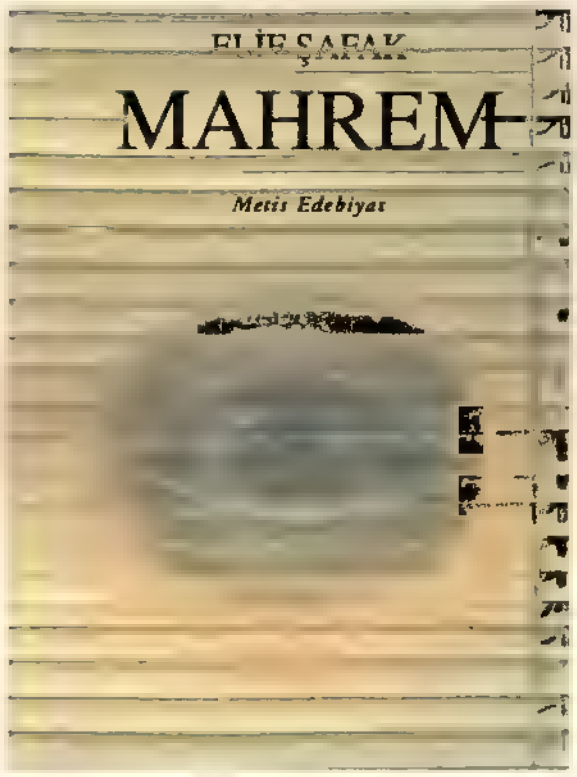

buna katılıyorum, ama kadınlarla ilgili erkeklerin yazdığı bir çok şeyin gerçekçi olmadığını görüyoruz. özellikle cinsellikle ilgili. ama kimse bunları gerçekçi olmadığı gerekçesiyle eleştirmiyor. bunu ancak kadınlar yapabilir. erkekler kadınları yazabilirler tabii ama özellikle mahrem alanları yazamıyorlar. buna ancak kadınlar işaret edebilir, yazarak ve eleştirerek.

Ama işte yazılı kültür hep erkek egemen bakış açısıyla şekillenmiş bir kültür. Bu son on yılın, yirmi yılın modern edebiyatı değil, hep böyle. Kesinlikle katılıyorum bu eleştiriye. Benim katılmadığım erkek olduğu için bunu yazamaz demek. Bir çok erkek yazarın da kadın betimlemesinden ben çok etkilenebiliyorum. Ama kadınların daha çok yazması çok şey değiştirir tabii. Ursula le Guin'in *Kadınlar Ejderhalar ve Masallar* kitabında da vardı, yazarlıkla anneliğin nasıl bağdaştığını anlatıyor. Yazarlıkla annelik asla bağdaşmaz gibi bir görüşten hoşlanmıyorum ama tam tersinden de hoşlanmıyorum. Bize yapılan suçlamaları kalkan yapmak da gerçekçi olmuyor.

kadınlık tecrübelerinin yazını ya da felsefenin dünyasına katılması önemli değil mi?

Yazarlık yapılan değil olunan bir şey. Yazar olursunuz, ama yazar olmak için mutlaka farklı şeyler yapmak zorunda kalıyorsunuz. Ya da belli bir maddi birikiminiz olacak. Örneğin ben üniversitedeyim, üniversitede olmak bir sürü yere göre daha iyi bir şey. Ama daha part-time çalışabilmeyi tercih ederdim. En çok kadın yazarların maddi desteğe ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Çünkü erkek yazar eve gittiği zaman evini temizlenmiş buluyor, bir sürü ihtiyacını halledilmiş buluyor. Beni bulamıyorum. Bunun için ya zaman ya da para bulmalıyım. İnanılmaz önemli bu. Mesele annelikle bitmiyor yani

sen bekâr da olsan, çocuksuz da olsan değişmeyen bazı kadınlık görevleri var, görüntüyle ilgili.

Evet, bu *Mahrem*'de de var. Şişman kadın gözlerden kaçıp evine mahreme çekiliyor, cüce ise tam aksine üstüne gidiyor, inadına sokağa çıkıyor. Burada erkek ve kadın olmak fark ediyor diye düşünmüyorum. Çok da genellemeler yapmak istemiyorum ama ben bunu yazarken de hissediyorum. Bütün o zorlukların yanında, kitap çıktığı zaman sizin görüntünüzle özdeşleşiyor. Ben bütün kitaplarımın çok sahipleniyorum. Ama gönül isterdi ki, kitap öne çıksın ben arkada kalayım. Ama açık konuşmak gerekirse özellikle bir sosyal ilişkiler ağının içinde doğup orada büyütülmeyenler, bir de yok ben kenara çekileyim kitabım kendi başına yürüsün derse olmuyor. Çok röportaj yapılıyor benimle şimdi, ben kişiliğim değil de kitap konuşulsun isterdim. Ama böyle olmuyor. Siz de kitapla birlikte görünmek zorunda kalıyorsunuz. Bu sefer de görüntünüz daha çok konuşuluyor. Bu kadınlar için böyle.

bu bir yandan da kadın yazarların aslında erkek yazarlara göre daha görünür olmalarını getirmiyor mu?

Kadın yazarların daha görünür olduğu ortada. Bilmiyorum katılır mısınız, *Mahrem*'de 1800'ler İstanbul'undan bahsederken anlatmaya çalıştım, kadın ve erkek için de seyredilen şey, seyirlik malzeme kadın. Bu anlamda daha görünür demeyeyim de daha dikkat çekici.

çünkü artık yazar da bir pop figürü ve pop kültüründe kadınlar daha avantajlı

Ama kadınlar sabahı kalktıklarında ne giyeceklerini daha fazla düşünüyorlarsa bunun başınıza gelmemesi mümkün değil.

ayşe düzkan

İsrailli feministler Filistin halkının yanında

Filistinli ve İsrailli kadınlar bu son savaş sırasında, kurmuş oldukları 100 barış çadırında sık sık biraraya gelerek çeşitli eylemlerle savaşa karşı tepkilerini gösteriyorlar.

Nazi soykırımından sağ kurtulmuş bir kadının torunu, "Her şey çok yakınımıza geldi," diyor. "Oğlum, 'Beni vurmaya gelirler mi?' dedi. Kalkıp telefon rehberinin arkasındaki Kudüs haritasından okul yolunu ve çatışmaların yaşandığı yeri gösterdim. Arada mesafe olduğunu görünce ikna oldu. Kolaysha Kadın Merkezi'nden Charlotte ise, "Çok kötü bir durum," diyor. "Tam bir savaş da değil, caddelerde, sokaklarda çatışmalar sürüyor. Ne yapacağımızı bilemiyoruz.

Üç hafta süren çatışmalar Barak'ın bölgenin durumunu belirleyecek yeni bir öneri yapmasıyla hafifledi. Ama bu üç hafta içinde otuzu çocuk olmak üzere, yüz civarında Filistinli can verdi. Bu planın ana hatları Temmuz ayında çöken Camp David görüşmelerindeki ABD-İsrail "harita"sından pek farklı değil. Yani İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklarını idari

bölümlere ayrılmasını öneriyor. Bu şekilde toprak ve başta su olmak üzere çeşitli doğal kaynaklar İsrailliler in elinde kalırken, halkı zulme ve rüşvete alışkın bir Filistin Otoritesi yönetecek. Böyle durumlarda her zaman işbirlikçiler bulunur. Bu plana göre Filistinliler'in Kudüs'le, yani Filistin'in merkeziyle bağları koparılacak. Bütün bunlar ABD usulü "barış süreci"nin sayesinde oluyor

Olayların başlamasının sebebi olarak gösterilen, Stephen Sharon'ın el-Aksa ziyaretini de bu bağlamda değerlendirmek gerekiyor. Sharon, 1953 ten beri İsrailli devlet terörünün simgesi olan Filistinliler in deyimiyle el-Aksa İntifadası'nı başlatan bu ziyaret değil: hemen ertesi gün Cuma namazı sırasında Barak'ın emriyle polislerin kitlesel bir gövde gösterisi yapmaları. Hiçbir şey barış görüşmelerini böylesine riske atamazdı.

Ama görüşmelerde tek "suçlu"nun İsrail ve ABD olduğunu söylemek mümkün değil. Mısır ve Ürdün gibi Arap devletleri de onlara destek veriyorlar: hatta bizzat bu amaçla görüşmelerde yer almaları isteniyor. Türkiye ise tarafsız kalmak niyetinde olduğunu ifade etse de, hürrlik üssü alarında Yaser Arafat ancak Filistinliler'in tepkisini çekecek.

dinsel öneme sahip bölgelerle ilgili olarak itirazda bulunuyor. Çünkü önerilen modelle onun da pek sorunu yok.

Ama İsrail tarafında herkes devlet politikalarına taraf değil. Filistin halkının yanında olduklarını açıklayan İsrailliler arasında barış taraftarları, komünistler, sosyalistler ve çeşitli kadın grupları var. Bunlardan bir tanesi Siyahlı Kadınlar. Tıpkı Belgrad'da, aynı adı taşıyan grup gibi Kudüs'te de düzenli olarak barış isteyen gösteriler yapıyorlar. Bir diğeri ise feminist barış örgütü Bat Şalom. Amaçlarını İsrail'in Arap komşularıyla birlikte barış içinde yaşaması olarak tanımlıyorlar ve bunun İsrail'le yan yana bir Filistin devletinin tanınmasını ve Kudüs'ün her iki tarafın başkenti olmasını içerdiğini söylüyorlar. Bat Şalom geçtiğimiz günlerde aşağıdaki bildiriyi yayınlayarak dünyadaki barıştan yana güçleri imzaya çağırdı

ARTIK KADINLAR KONUŞSUN!
KADINLAR EYLEME!

Sevgili Barış Dostları!

Kadınların eyleme geçme zamanı geldi artık! Bu topraklarda iki halkın birarada yaşayabileceğini bizler biliyoruz. Çocuklarımızın barış içinde, onurlarıyla yaşamaya hakları olduğuna inanıyoruz. Kaba şiddeti durdurmalıyız.

Kadınlar eyleme! Biz kadınlar bu şiddet döngüsüne son vermenin yollarını bulabiliriz.

Kadınlar eyleme! Bizler tek tek herkesin onurlu ve saygın bir yaşamı hak ettiğine inanıyoruz. İsrail Filistinliler'in hayatlarını ipotek altına almamalı. Ne İsrail ne de Filistin barışın şiddet ve kaba güçle kazanılacağı yanılgısına kapılmamalı

Kadınlar eyleme! Filistinli ve İsrailli kadınlar yıllardan beri barışı gerçekleştirmenin yollarını arıyor. Artık seslerimizi yükseltmeli ve sözümüzü dinletmekte ısrarlı olmalıyız. Mantıkdışı davranan erkeklere karşı biz kadınlar akılın yolunu bulabiliriz.

İsrail ve Filistinli arabulucu ve yönetici kadrolarda Birleşmiş Milletler ekiplerinde, barışçı çözüm arayışındaki ülkelerin tüm kuruluşlarında kadınların yüzde 50 oranında yer almasını talep ediyoruz

Kadınlar konuşsun!

Kadınlar kimseyi vurmaz!

Barış, çok sayıda erkeğin ben merkezciliği yüzünden ateşe atıldı.

Kadınlar konuşsun! Barışı biz sağlayabiliriz!

Uluslararası topluluk dünyanın dört bir yanından gelecek kadınlarla bir Kadınlar Barış Birliği kursun- dinlemeyi bilen, kolay çözümler üreten, hepimizi kurtaracak kadınlardan oluşan bir örgüt.

Kadınlar eyleme! Kendi geleceğimizi, savaşmaya mecbur kalmadan, onurumuzla belirlemek istiyoruz.

Kadınlar eyleme! Acı çekiyoruz, öfkemiz büyük, korkuyoruz... daha çok gereksiz yere- **Artık kadınlar konuşsun!**

Daha fazla bilgi edinmek için, http://www.batshalom.org'u tıklayın

yan sayfadaki

Kadınlar sıska olmak zorunda mı?

Merhaba, adım Melissa Castillo-Garsow, on altı yaşındayım; New York'taki Ithaca Lisesi'ne gidiyorum. Bu öğrenim döneminde okulda STARRS (Students Taking Action Requesting Real Shapes / Türkçesi: Öğrenciler gerçek bedenlerine kavuşmak için eyleme geçiyor) adında bir örgüt kurdum. Bizler dergilerde, neredeyse açlıktan ölecekmiş izlenimi veren modellerin fotoğraflarının yayınlanmasının saygısızlık olduğunu düşünüyor, ayrıca bunun zararlı buluyoruz Kaleme aldığımız bildiriyi, imza sayısı 1000'i bulunca Elle, Vogue ve Seventeen gibi dergilere ve haber ajanslarına göndermeyi planlıyoruz. Bu sayıdaki imzayı İthaca'dan sağlayabileceğimizi sanıyoruz, ama imza sayısı arttıkça kuşkusuz sevincimizin de artacak. Sizler de bu bildiriyi çevrenizdekilere imzatır ve bize geri gönderirseniz hepsini büyük bir küme halinde gerekli yerlere ulaştırırız. Bildiriyi ilişikte bulacaksınız. Henüz başladığımız halde, ben bir günde 242 imza topladım.Not: Bize güç verdiğiniz için sağolun, varolun!

Sevgiler,
Melissa Castillo-Garsow

Biz aşağıda imzası olanlar Teen, YM Seventeen, Cosmopolitan, CosmoGIRL, Marie Claire, Vogue, Teen Vogue, Allure, Elle, Glamour, Mademoiselle, GirL, Lucky ve Nylon gibi dergilerin sayfalarında yer alan sağlıksız kadın imgeleriyle kadınlara karşı saygısızlık [illegible] onlara zarar verildiğine inanıyoruz. Bu dergilerde sergilenen bir deri bir kemik modeller sağlıksız bir kadın idealini canlı tutmakta, bu ise beslenme bozukluklarına ve kadınların kendi bedenlerinden nefret etmelerine yol açmaktadır. Aşırı zayıf modeller kullanan dergileri bu konuda sorumluluğa çağırıyor ve dergi sayfalarında her boyda ve kiloda, her renkte ve yaşta gerçek kadınlara yer vermelerini talep ediyoruz.

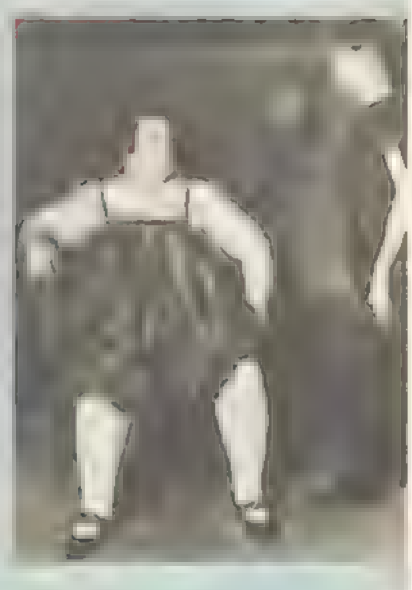

Anlatan aslında Belkıs Hanım

Paul Thomson, "Sözlü Tarih, tarihin içine hayatı sokarak onun kapsamını genişletir", diye yazar. Bu hayat, bir kadın hayatı ise tarihsel anlatının içeriği de değişiyor bana kalırsa.

Gündüz Vassaf'ın, annesi Belkıs Hanımın yaşantısını kaleme aldığı *Annem Belkıs* isimli kitabı, işte bu türden bir sözlü tarih çalışması. Kitap boyunca Belkıs Hanım, güzel güzel, akıllı akıllı anlatıyor, ulaktır diye hiçbir ayrıntıya haksızlık etmeksizin. Bu yaşamöyküsü ekseninde göç, savaşlar, cumhuriyetin kuruluşu gibi olayları önce küçük bir kız çocuğunun, daha sonra da genç bir kızın gözüyle farklı biçimlerde okuyoruz biz de. Türkiye'de kadın tarihi yazımı içinde çok gelişmemiş bir alan olan kadın sosyal tarihine ilişkin önemli veriler içeriyor kitap. Kadınlar, Ustrumca'da (Makedonya'da) 19. yüzyılın başlarında nasıl giyinir, nasıl evlenir, neler pişirir, sofrayı nasıl kurarlar?.. Cumhuriyetin kuruluş dönemlerinde yatılı okul öğrencisi olan genç kızlar, cinsiyetlerine özel bir durumu, âdet görmeyi nasıl yaşıyorlar? "Aybaşı bezlerimizi (o zaman hazır bezler yoktu) kendimiz diker, kendimiz yıkardık. Onları asacak yer bile yoktu. Yataklarımızın altına, karyolanın demirlerine, kimse görmeden kurutmak için gizli gizli asardık. Bu tabii ihtiyaçlar birer ayıp sayılırdı o zamanlar." Yine bugün de pek yabancısı olmadığımız bir hale daha vurgu yapıyor: "Sutyenlerimiz, yine genç kızlığımızı inkâr edecek şekildeydi. Tek parçaydı ve şeritlerle sımsıkı bağlardık ki göğüslerimiz meydana çıkmasın, belli olmasın diye." Belkıs Hanım, Türkiye'de yaşayan bir kınşak kadının hayatı üzerinde eğitimin önemini şöyle vurguluyor anlatısının bir yerinde: "Evde oturmaya, koca beklemeye mahkûm değildik. Maddeten bağımsız olmanın yolları açılmıştı." Yaşamın her anında kendine ait bir tutumu olan ve bunu ne pahasına olursa olsun savunan Belkıs Hanım'ı ben çok sevdim: "Gelinlik falan giymedim. Sanki ben anadan doğma hür ve serbest bir kadın olarak yetiştim gibi geliyor bana," diyor evlilik törenini anlatırken ve sonra da şöyle devam ediyor: "Ben, feminist olduğumun ilan etmemekle birlikte daima o tarzda hareketlere yatkın biriydim. Belkıs Halim diye imza atmaya kalktım, yok dedi nikâh memuru, öyle şey olmaz." Belkıs Hanım'ı ve onun hikâyesini kendinize çok yakın bulacağınızdan eminim.

Necla Akgökçe

Annem Belkıs. Gündüz Vassaf. İletişim Yay., 1. Baskı. İstanbul, 2000

Semiha Berksoy, 72. yılında Zen'le

Semiha Berksoy, 7 Kasım'da 72. sanat yılını kutlayacak. Kutlama münasebetiyle Atatürk Kültür Merkezi Büyük Salonu'nda İzmir Devlet Opera ve Balesi 'Fidelio' operasını sahneleyecek. Bu gösterimin yanı sıra AKM fuayesinde Semiha Berksoy'un resimleri ile 'Luxemburg Manifesta II' adlı performans filmi gösterilecek.

Bundan tam iki gün önce ise Semiha Berksoy alternatif müzik grubu Zen ve 5 sokak köpeğiyle birlikte bir performans yapacak. 5 Kasım Pazar günü yine İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nde yapılacak gösteriyi Sahipsiz Hayvanları Koruma Derneği düzenliyor. Zen'in doğaçlama çalacağı konserin tçması sahipsiz hayvanlar olacak.

Feminist ansiklopedi

B

Alfabetik sıraya göre geçen ay girmesi gereken maddeler gözünüzden kaçmış. B harfinde, biraz geriden devam ediyoruz.

Bebek ölümleri: Bazı toplumlarda doğar doğmaz öldürülmeleri, ya da bakımsız bırakılmaları nedeniyle kadın cinsinden bebeklerin ölüm oranı daha yüksektir. Çin bu ülkelerden biridir. Kız bebeklerin istenmemesinin eski kültürlerde yeri vardır. İlk Müslüman Türk devletlerinden olan Karahanlılar döneminde 1069-1070 yıllarında, devrin ileri gelen bir bilgin ve devlet adamı olan Yusuf Has Hacib'in yazdığı ***Kutadgu Bilig*** isimli eserde *"aslında bu kızlar doğmasa, doğarsa yaşamasa iyi olur; eğer dünyaya gelirlerse onun yerinin toprağın altı veya erinin mezara komşu olması daha hayırlıdır."* şeklinde bir ifade vardır. Saygın bir kişinin, hakanına ithaf ettiği resmi bir eserde kız çocuklarının ölümünü temenni ve telkin eden bu sözleri kullanabilmesi, o toplumda bu yaklaşımın yaygınlığıyla ilgili fikir vermektedir.

Bekârevi, bekâr odası: Eski devirlerde bekârların kaldığı ev veya oda. Bu kelime günümüzde yalnız erkeklerin evlenme öncesi yaşadığı, geçici bir hayat kurduğu evler için de kullanılır. Bekârevleri erkeklere mahsustur. Şöyle ki kadınların pek azının tek başına ev sahibi olma imkânı vardır. Ayrıca yalnız yaşayan kadınların evleri çoğunlukla bekârevleri gibi dağınık, pis, tertipsiz olmaz.

Bel gevşekliği: (Bkz: erken boşalma)

Bel soğukluğu: Üreme organlarının akıntılı ve bulaşıcı bir hastalığı. Fuhuş sektöründe çalışan kadınlar bu hastalığa karşı düzenli sağlık kontrolünden geçmek zorundadırlar. Halbuki erkekler de bu hastalığı ilişki kurdukları kadınlara taşıyabilirler.

Belediye nikâhı: Medeni Kanun'a göre kıyılan resmi nikâh.

Besin: Canlı varlıkların büyümelerine ve bünyesel kayıplarını gidermelerine yarayan, sindirilmeye ya da özümlenmeye elverişli her çeşit madde. İnsan yavruları ilk besinlerini genellikle annelerinden alır. Bütün memeli anneler yavrularını emzirerek beslerler. Sütü olduğu dönemde bir kadın başka bebekleri de besleyebilir. (Bkz: süt, süt anne)

Besleme: (Kimi yörelerimizde beslek, beslengi de denir.) Küçük yaşta, zengin evlerine alınıp evişleriinde boğaz tokluğuna çalıştırılan fakir kız. Yedi ila on iki yaş arasında alınır, on yedi yaşlarından sonra evlerine geri gönderilir veya evlendirilirler. Bedavaya çalıştırılan bu çocuklar için bazen babalarına veya onu besleme olarak veren akrabalarına para verilir. Alındıkla

Hazırlayanlar: Handan Koç-Şöhret Bahar

Feminist ansiklopedi

rı evin çocuklarına bakar ve her türlü ev hizmetlerinde çalıştırılırlar. Hiçbir hakları yoktur. Başlarına gelecekler evdekilerin insafına bırakılmıştır.
Besleme kızların çoğu zaman verildikleri evlerin küçük ve büyük beylerinin sarkıntılıklarına maruz kaldıkları anlatılır. ***Besleme gibi*** giyimine kuşamına özen göstermeyen, giydiğini kendine yakıştırmayan kızlar için söylenir. ***Beslek mideli*** üç öğün değil belirsiz aralıklarla azar azar yemek yiyen kızlar için söylenir. Beslemeler "hizmetçi" statüsünde bile olmadıkları için nerde ne zaman ne yiyecekleri belli olmaz. (bak: evlatlık)

Beslemek: Bir canlının gelişmesi ve yaşamını sürdürebilmesi için gerekli besinleri vermek. Bu gıda maddelerini temin etmek ve onları yenilecek bir şekle getirip, düzenli ve sürekli bir biçimde ihtiyacı olana yedirmek demektir. Evlerde ailenin diğer fertleriyle birlikte yemek üzere, düzenli ve sürekli bir şekilde, yiyeceklerin hazırlanması ve servisi işini yapan erkek sayısı pek azdır. Kadınlar dışarıda çalışıyor olsalar da bu işleri yaparlar. insan yavrularının nasıl bir iş bölümüyle beslenip büyütülecekleri kadın politikası açısından önemli bir konudur. Çocukların kadın ve erkek cinsi tarafından ortak bir çalışmayla beslenip büyütülmesi feminist bir hedeftir. Besinlerin hane halkı arasındaki tüketilmesinde de kadınlar aleyhine bir özellik görülür. Birçok ülkede evin reisi olan erkeğe, yiyeceğin iyi bölümlerini herkesten fazla tüketme ayrıcalığı tanınır. Temel beslenmenin sorun olmadığı zengin ülkelerde kadınlar erkeklerden daha uzun yaşamakta, en fakir ülkelerde ise kadınlar erkeklerden daha önce ölmektedir.

Bey: Hanımın karşıtı. erkekler için kullanılan san. Eski Türkçe beg'den gelmektedir. Bir beyliğin, boyun, aşiretin, oymağın başı olan erkek kişiye denirdi. Bir bölgede zengin, ileri gelen etkin kişiye de bey denir. Şöyle atasözlerimiz vardır: *Beyde zulüm olur yalan olmaz. Beyin verdiği atın dişine bakılmaz, Bey olugör kul eksik olmaz.* Düzen karşıtı bir türküde ise şöyle geçer: *Dinle ağa,dinle paşa dinle bey! Sen söylersin o susar mı bellolmaz.*

Bıldırcın: (Argo) Herhangi bir kız veya kadın. Daha çok ufak tefek ama etine dolgun kadınlar için erkekler tarafından kullanılır.

Bilet kesmek: (argo) Pezevenklik etmek / genelev mamalığı yapmak.

Binmek: (argo) Erkek için- Cinsel ilişkide bulunmak. *Bir baba hindi* diye başlayan tezahüratta geçer.

Birey: (1) Kendine özgü nitelikleri yitirmeden bölünemeyen tek varlık. (2) (topb.) Toplumları oluşturan ve düşünsel, duygusal, iradi nitelikleri toplum içinde belirlenen insanların her biri. (3) (ruhb.) İnsan topluluklarını oluşturan, insanlarını benzer yanlarını kendinde taşımakla birlikte, kendine özgü ayırıcı özellikleri de bulunan tek can.

Duvar'da çatlak var

Fransa'da gösterime girdiği 1983 yılında dünya basınında çok geniş yer alan ve sinema yazarlarının beğenisini kazanan *Duvar* on yedi yıl sonra Türkiye'de de gösterime girdi. Fakat alışılagelmişin dışında, sinema yazarları (bir iki istisna dışında) söz birliği etmiş gibi. *Duvar*'ı irdelemek yerine, sadece künyesine yer vermeyi ve Yılmaz Güney'e övgüler düzmeyi tercih ettiler. Oysa vizyona yeni giren her film hakkında yazılar yazılır. Yılmaz Güney de genelde ilgi toplar: Geçen sene. Costa Gavras, Yılmaz Güney'in hayatını filme çekeceğini söylediğinde, ortalığın ne kadar şenlendiğini, olayın Siyaset Meydanı'na kadar taşındığını: Halil Ergün ile Sinan Çetin'in karşı karşıya geldiğini ve Sinan Çetin'in Yılmaz Güney fanatiklerini rahatsız eden söylemlerini sanırım herkes hatırlayacaktır. *Duvar*'ın yeni tartışmaları gündeme getireceğini ve on yedi yıl sonra gösterime giren "Bir Yılmaz Güney Filmi" ile Türkiye gerçekliğinin tartışılacağını bekliyordum. Fakat beklediğim gibi olmadı. Gazetelerde ve televizyon programlarında filmle ilgili neredeyse hiçbir yorum yapılmadı. Adeta filmin anlattıklarından ve de tabii ki filmden uzak durulmuştu. Bakalım, önümüzdeki günlerde. *Duvar* önünde ne görüntüler ve gürültüler yaşanacak.

Bu kadar sessiz kalınmasına bir anlam bulmak güç ama kendimce birkaç anlam çıkardım: 1- Bu film hakkında yorum yapılamaz,çünkü: paha biçilemeyen bir sanat eseridir. 2- Bu film hakkında, gerçekten de yorum yapılamaz çünkü, yazabilecek ya da söyleyebilecek bir şeyler bulmak çok zordur. 3- Eleştirel bir şeyler yazmak ya da söylemek cesaret ister, hemen üzerinize bazı kraldan çok kralcılar atılır ve siz de kim oluyorsunuz diye sorarlar. 4-Eğer bu film "Bir Yılmaz Güney Filmi" olmasaydı, alabileceği olumsuz eleştirilerden dolayı yorum yapılamaz.

Tüm dünyada böyle acımasız toplumsal eleştiriler içeren, çok sayıda havkırış filmi vardır. Bu tarz filmler, her yerde sessizliği bozup, gündeme gelmeyi başarmışlardır. On yedi yıldır gündemde kalmayı başaran Duvar, aslında bir sinema filminden beklenmeyecek bir belgesel sertliğinde...

Ben, özellikle filme, kadın, erkek ve çocuklar açısından bakıp, diğer taraflarıyla ilgili çok fazla da bir yorum yapmayacağım. Mutlaka, bu görüşlerime katılanlar ve katılmayanlar olacaktır. Yılmaz Güney, "Bu filmde anlatılanlar,yaşanmış olayların yeniden harmanlanmasıdır. Onlar, kan,ateş ve gözyaşı içinde, duvarların karanlığında, ışığı ve suyu aramışlardı...Bu filmi onlara, el yordamı ile ışığı ve suyu arayan küçük arkadaşlarıma adıyorum." diyerek, filmi çocuklar için yaptığını vurguluyor. Şimdi *Duvar*'ı bir hatırlayalım.

Kadınlar koğuşunda yaşanan doğumun, tüm çıplaklığı ile yansıtılmasının sizce bir gereği var mıydı? Ya da o kare filmden atılsaydı film bir şey kaybeder miydi, konusunda bir değişiklik olur muydu? Ancak bir belgesekde rastlanabilecek, bu görüntünün yansıtılması doğru mudur? Eğer bu bir sanat eseriyse, bu karelerde estetik var mıdır? Eğer bu doğal bir şeydir, sanat eseri olarak nitelendirilebilir derseniz, cinsel ilişkinin her türlüsünün gösterildiği, porno filmler de sanat eseri sayılabilir mi?

Yılmaz Güney, çocuklara hamamda suyun para ile satıldığını sözcüklerle geçiştirirken, kadın koğuşunun hamam sahnelerini, en ince ayrıntılarına kadar göstermeyi tercih etmiştir. Hatta o kadar ayrıntılara girer ki, kadınlar, sadece yıkanmakla kalmayıp, cinsel organlarını ve koltuk altlarını traş ederler. Neden çocuklara adanan ve çocukları konu alan bir filmde böyle kareler yer almıştır? Kadınlar sadece doğum ve banyo yaparken gösterilir. Sizce de bu işte bir gariplik yok mu? Her iki sahnede de kadınlar çıplak, belki de en savunmasız ve mahrem halleriyle...

Bu kadınların, hayatı böyle sessizce izlemesi ve hiç katılmaması sizi de rahatsız etmedi mi?

Çiçeklerin, postallar altında ezilişini gösterecek kadar duyarlılık taşıyan Güney'in, iş kadınlara gelince, böylesine duyarsız olmasını göstermesi açısından, kötü bir örnek Duvar. Peki, Fatoş Güney 'e ne demeli, yardımcı yönetmen olarak filmde çalışırken, hiç mi karşı çıkma gereği duymamıştır. Diyelim ki film çekimlerinde, Yılmaz Güney bu itirazları dikkate almamıştır. On yedi yıl sonra, gösterime giren filmde ki bu kareler kendisini hiç mi rahatsız etmemiştir. Kareleri çıkararak bu sömürüye dur diyemez miydi? Anlaşılan Yılmaz Güney ya da Fatoş Güney duyarlılığı, erkeklerin ve çocukların özel halleriyle ilgili sahneleri, göstermeyecek kadar hassasken, kadın en savunmasız ve en mahrem halini gösterecek kadar duyarsız...

Gerçek olayların harmanlaması yapılırken, tutarsız olarak biraz ipin ucu kaçırılmış. Daha önce çocukların su bulunmadığı için bitlendiği söylenirken, kadınlar hamamda gürül gürül sularla yıkanmakta. Sovalı tutmayan ziyaretçi kabul edilmezken, Tonton Ali, çocukların tamamını nasıl ziyaret edebilmiştir. Ekmeğin dahi zor bulunduğu ve bu yüzden isyan çıkan cezaevinde, bir kız çocuğu okula başlıyor diye herkes, çiçek armağan edebilmiştir.....

Ayşe Emel Mesci'nin filme, siyasi suçlu olarak kadınlar koğuşundabulunmaktan başka bir katkısının olduğunu söylemek güç. Peki *Duvar*'da hiç mi iyi bir şey yoktu? Elbette vardı. Tuncel Kurtiz'in her zamanki başarılı oyunculuğunu (Kurtiz'in diğer filmlerini ve Şeyh Bedreddin Destanı'nı izleyenler bilir.) ve de çocukların doğal oyunculuklarını takdir etmemek imkânsız. Çocukları bu şekilde oynatabilmek büyük başarı, tabii olayları gerçekten yaşamayıp rol yaptılarsa...

Filmdeki birçok sahneye üzülmemek elde değil, hiç kimse her ne sebeple orada bulunursa bulunsun bu tarz bir yaklaşımı hak edemez. Ancak gerçekleri yansıtırken biraz durup düşünmek gerekiyor. Galiba en iyisini, kibarca Atilla Dorsay, "Doğan Hızlan'ın Karalama Defteri" programında belirtti: Yılmaz Güney'in Türkiye'ye olan kızgınlığını, bu film ile dışa vurduğunu ve bundan sonra, çok daha müthiş eserler ortaya çıkaracağını ifade etti. Ancak bunun için maalesef zamanı olmadı.

Bence *Duvar*'ı mutlaka izleyin. Ama, şu soruyu da mutlaka kendinize sorun, bu film Yılmaz Güney'in olmasaydı, bu kadar sinemada gösterilebilir miydi ve ne kadar eleştiri alırdı? Duyarlılığın isimlere göre değil, ürünlere göre yapıldığı günler için, yeni yönetmenlere karşı biraz daha esnek olalım. Esnek olalım ki, onlar da yeni filmler çekebilsin, sinemamız, yeni Yılmaz Güney'ler kazansın...

Nurol Gök

Kum saatinde Kumkapı

"Hani geçmişimizde çok özel insanlar ve olaylar vardır. Zamanla hafızamızın belli bir yerinde kalırlar. Ben hafızamı yenilemek için o insanları ve olayları bir kum saatine yerleştirdim, çevirip çevirip akıtıyorum."

Aras Yayıncılık'tan çıkan ilk kitabı *Kum Saatinde Kumkapı*'nın adını böyle açıklıyor Jaklin Çelik. Hepimizin vardır ya bizi biz yapan öyküleri, Jaklin'i de Jaklin yapan öyküler var bu kitapta.

İlk öykü "Kiralık Ev", çocukluğunun geçtiği evi kiralamaya gittikleri ilk günü anlatıyor. Huysuz ev sahibinin gözüne girmek için tembihlenmiş çocuk, hiç unutmuyor ev sahibi Azat'la ilk karşılaşmasını. Öykünün sonunda ikinci bir kişilik (anlatıcı) olarak karşımıza çıkıyor Jaklin. Böylece öyküye farklı bir lezzet katmış oluyor.

"Küçük çocuk, sesin sahibi yaşlı kadınla göz göze geldiğinde, sesi gibi yüz ifadesi de hiç hoşuma gitmedi. (...) O sıra küçük kız cebinden mendilini çıkarıp akmayan burnunu sildi."

İstasyon Üçlemesi'nin ilk öyküsü "İstasyonda Başladı Hayat" ile biraz daha tanıyoruz Jaklin'i. Jaklin'in Kumkapısı'nı.

"Balıpaşa Yokuşu'nun başındayım, gözlerim dosdoğru denize kenetli, kendimi aşağı koyveriyorum. Elimde bir uçurtma, yokuşun bitiminde, ayaklarım birden yerden kesilecek gibi. Kesildi. Yine o bitiş korkusu, bunu düşündüğüm anda yeniyorum o korkuyu.

Babamın soba sattığı dükkânın önünde buluyorum kendimi. İpini elimde sıkı sıkıya tuttuğum uçurtmayı gökyüzüne salıyorum."

Kumkapı ve alışma sürecini.

"Dükkâna girer girmez bir yabancılık sarıyor her yanımı. Gözlerimi kapatıp burnuma gelen kokularla hasret gideriyor, yabancılığı üstümden atmaya başlıyorum. Gözlerimi açtığımda, gördüğüm herşey 'hoşgeldin' dercesine tebessüm ediyor."

(...)

"Dokunamaz oluyorum insanlara. Duyuramaz oluyorum sesimi. Herşey herkes hareket halinde, kimse beni fark etmiyor. Gökyüzüne bakıyorum. Uçurtmanın kuyruğu gözden kaybolmak üzere. Onu saldığım için pişmanlık duyuyorum.

Sonraları sokakta erkek çocuklarıyla misket oynayan haylaz bir çocuk oluyor Jaklin, artık alışmıştır Kumkapı'ya, Kumkapı da ona.

Öyle içten bir canlılıkla anlatıyor ki öykülerini Jaklin. "Diyarbakır-İstanbul Hattı" öyküsünü okurken ben de biniyordum • trene, Hazal'ı büyük umutlarla İstanbul'a götüren trende Diyarbakır'ın sıcağını, çocukların çığlıklarını duyuyordum.

Kalabalık trenin vagonlarındaki kadınların çocukları yaramazlık yapınca geriliyor, dedikoduları dinleyip eğleniyordum.

"Üç Kısa Kokulu Nefes..." adlı öykünün kahramanı olan ev balyoz darbeleriyle yokedilirken, çıkan toz bulutu gözümü yaşartıyordu.

Takvor amca ile Anahid teyze, sevgiye olan inancımı tazeliyordu:

"Takvor amca elleri kolları dolu geldiğinde, ipli çıngırağa dokunmadan, bir ıslıkla nasıl açtırdı kapıyı Anahid teyzeye. Kapıyla birlikte açılan sanki yüreğiydi; kanatları gökyüzüne, aşkı yüreğinin derinliklerine, sevgisi sonsuza...

"Yaradanla Hesaplaşma" öyküsünde olduğu gibi zaman zaman şaşırtıyor bizi Jaklin. Öykülerine ait unutamadığı görüntülerden bazılarını, yaşadığı evi, okuduğu okulu ve Kumkapı'daki hayatının başladığı istasyonu, kitabın sonunda paylaşıyor bizimle.

Kitabın annesi Mari Çelik'e adanmasının nedenini ise şöyle açıklıyor: "Evimizin terasında, babamın her gün sıladığı zakkumlar vardı. Yıllar sonra annem tamir için gittiğinde o eve, işçilere şöyle diyordu: 'Bu zakkumlar, biz olmadan bir yudum suya hasret direniyorlar.' O an annemle duygu ve düşüncelerimizin ortaklığını fark ettim. Bu yüzden yazdığım her satırın da ortağıydı."

Nazmiye Güçlü

• **Feminist Ansiklopedi köşesi eleştiri ve katkılarınıza açık.** Bu mütevazı çalışmanın sınırlarını, hazırlayanların eğitimleri, yetenekleri ve çalışkanlık düzeyleri kadar tercihleri de belirliyor. Ezilen cinsin yararına gerçeği açığa çıkaran bir bilgi kaynağı olmak istiyoruz. Ele aldığımız sözcüklerin (isimler, kavramlar, devimler) muhakkak eksikleri var. Katkılarınızı bekliyor, yanlışların her zaman düzeltilmeye açık olduğunu bir kez daha belirtiyoruz.

• Arşivde, acilen gönüllü yardımla ihtiyacımız var. Gazete kesmek ve kupür yapıştırmak gerekiyor. *Pazartesi*.

• Sevgili okurlar *Pazartesi*'nin, 5, 11, 12, 13, 16, 24, 38 numaralı sayıları arşivimizde bulunmuyor. Eğer elinizde bu sayılardan fazla varsa bize iletirseniz çok seviniriz.

• İngilizce öğrenmek istiyorsanız beni arayın. Ebru. Tel: 0532.676 83 77.

• S.O.S 17-18 Kasım tarihleri arasında bir panel düzenliyor. Küreselleşme, Tarıma Etkileri ve Alternatifleri başlıklı panel, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde saat 9.30'da başlayacak, ertesi akşama kadar devam edecek.

• Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık öğrencisiyim. Part-time çeviri yapabileceğim iş arıyorum. Evde de çeviri yapabilirim. İlgilenirseniz, *Pazartesi*'den Beyhan'a not bırakabilirsiniz. Emek

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Sahibi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Düzkan

Ücretli - Tam zamanlı çalışanlar
Ayşe Düzkan, Beyhan Demir, Nevin Cerav

Ücretli - Yarı zamanlı çalışanlar
Beril Eyüboğlu, Handan Koç

Baskı öncesi hazırlık
Nuray Vurgun, Şöhret Baltaş

Görsel Tasarım
Deniz Göktürk

Bu sayıya katkıda bulunanlar
Ayla, Aynur, Ayşe, Ayşegül Babalık, Ayşegül Oğuz, Ece, Fatma, Hatice, Hülya Tufan, Lale, Marie, Minu, Nazmiye, Necla, Nilgün, Nur, Nurol, Sevhan, Şemsa, Yaprak, Yelda Yücel

Almanya Temsilcisi:
Hülya Eralp

Çizerler:
Gülay Batur,

Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel / faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59,
292 07 47, 244 23 94
e-posta: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayrımı: Bay Grafik
Baskı: Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay

PAZARTESİ
kadınlara mahsus gazete

***Pazartesi*'yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşmaya ihtiyacımız var. *Pazartesi*'yi en az bir kadına daha satın ya da hediye edin. Daha iyisi abone olun, abone bulun. 10 abone bulana bir kitap veriyoruz.**

Abone olmak istiyorum.

İsim, Soyadı :

Adres :

Semt : İlçe:

Şehir : Posta Kodu:

Telefon (Ev) : (İş):

Abone süresi : 1 yıl ( ) 6 ay ( )

Başlangıç tarihi :

• Türkiye içi: Yıllık 7.500.000 TL., altı aylık 4.000.000 TL.
Öğrencilere ve sendikalılara % 10 indirimli
Abonler için Türkiye İş Bankası Küçükparmakkapı Şb.
Hesap No. 1042 / 578076. Beyhan Demir
• Türkiye dışı: Yıllık 75 DM, altı aylık 40 DM.
Döviz hesabı: Handan Koç, Ayşe Düzkan
T. İ- Bankası Taksim Şubesi, İstanbul
Hesap No: 1052 / 301000 326575

Abdullah Sok. No:9 80060 Beyoğlu - İst.
Fax: (0212) 292 07 39
e-posta:pazartesidergi@superonline.com

Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu (öğrenciyseniz öğrenci belgenizle birlikte) bize gönderin. Biz de size her ay Pazartesi'nizi postalayalım.

• Kadın, özgür doğar ve erkekle aynı haklara sahiptir. Toplumsal farklılıklar ancak ortak mallar temeline dayandırılabilir.

• Egemenlik ulusundur, ulus ise erkekle kadının birliğinden başka birşey değildir. Hiç kimse, hiçbir fert, ulustan kaynaklanmayan bir egemenlik kuramaz.

• Yasalar toplumun genel iradesinin ifadesi olmalıdır. Tüm kadın ve erkek yurttaşlar ya kişisel olarak ya da temsilcileri aracılığıyla bunun oluşmasına katkıda bulunmalıdır. Yasalar herkes için geçerlidir. Yasalar karşısında eşit olan bütün kadın ve erkek yurttaşlar, yetenek ve erdemleri dışında hiç bir ayrım olmadan bütün ünvanlar, mevkiler ve kamu görevlerine seçilmelidir.

• Hiç kimse düşüncelerinden ötürü engellenmemelidir. Kadınlar darağacına çıkarılabildiği gibi, toplum düzenini bozmamak şartıyla, hitabet kürsüsüne de çıkabilmelidir.

• Düşüncelerini ve kanaatlerini özgürce ifade edebilmek bir kadının en önemli haklarındandır: Bu özgürlük, çocukların babaları tarafından tanınmasını güvence altına alır. Böylece bir kadın yurttaş, barbarca önyargılara maruz kalmadan, özgürce, "Senden olan bu çocuğun annesi benim" diyebilmelidir. (Bir istisna) bu özgürlüğün kötüye kullanıldığı durumlarda yasaların uygulanacağıdır.

• Erkek ve kadın yurttaşlar ya bizzat kendileri ya da temsilcileri aracılığıyla, kamu bağışlarını denetleyebilirler. Bu, kadınların sadece servet sahibi olmasıyla değil, aynı zamanda kamu görevlerinde yer almalarıyla mümkündür ve vergilerin oranının, kaynağının, toplanmasının ve süresinin belirlenmesinde geçerlidir.

• Taraflar, birlikte ya da ayrı olsalar da, mallar her iki cinse aittir. Zira bu insanların mahrum edilmemesi gereken kutsal ve dokunulmaz bir haktır. Doğanın gerçek mirası olduğu içindir ki, kamu tarafından yasal olarak belirtilmedikçe haklı ve öncelikli bir mirastır.

Olympe de Gouges